ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2010 Νο82 Τιμή: 4€

Ποιος μπορεί να ανατρέψει το ΜΝΗΜΟΝΙΟ

- **Κάτω τα χέρια από τα σχολεία**
- Η συζήτηση για το χρέος • Ανάκαμψη σε λακούβα
- Εκλογές ενάντια στον Καλλικράτη • Οι απεργίες στην Κίνα
- Νεοφιλελευθερισμός & καταστολή • Το έγκλημα της BP

82 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ ΟΚΤΩΒΡΗΣ 2010

#4 Εκλογές 7 Νοέμβρη
Ο "άνθρωπος τους στην Αθήνα" σε εκλογικές περιπέτειες

#5 Οι πλημμύρες στο Πακιστάν
Άσυλο στους πρόσφυγες της καταστροφής
Πέτρος Κωνσταντίνου

#6 Ποιος μπορεί να ανατρέψει το Μνημόνιο;
Μαρία Στύλλου

#10 Κάτω τα χέρια από τα σχολεία μας
Σεραφείμ Ρίζος

#14 Το Πανεπιστήμιο του Μνημόνιου
Λάζαρος Απέκης

#17 Η ανάκαμψη πέτυχε λακούβα
Κώστας Σαρρής

#20 Ποιος φοβάται τη διαγραφή του χρέους;
Πάνος Γκαργκάνας

#24 Εκλογές ενάντια στον Καλλικράτη
Λέανδρος Μπόλαρης

#27 Νεοφιλελευθερισμός και καταστολή
Μπάμπης Κουρουνδής

#30 Οι απεργίες στην Κίνα
Νίκος Λούντος

#34 Το έγκλημα της BP στον Κόλπο του Μεξικού
Σωτήρης Κοντογιάννης

#37 Βιβλιοκριτική

Συλβαίν Γκουγκενέμ
Ο Αριστοτέλης στο Μον-Σαιν-Μισέλ

Γιώργος Μαργαρίτης
Προαγγελία θυελλωδών ανέμων

Ρόμπερτ Μπρένερ
Ο,τι είναι καλό για την Goldman Sachs είναι καλό για τις ΗΠΑ

Boris Hessen, Κώστας Γαβρόγλου, Αριστείδης Μπαλτάς
Μαρξισμός και Επιστήμες

#42 Επισκόπηση

Το **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης
Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584
Για συνδρομές και γράμματα: Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161 - 100 10, Αθήνα e-mail: **sak@sek-ist.gr www.sek-ist.gr/SAK**

Άνοιξη 2010, συνάντηση των ηγετών της Ευρωζώνης.

Εκλογές 7 Νοέμβρη

Ο "άνθρωπος τους στην Αθήνα" σε εκλογικές περιπέτειες

Σπάνια οι εκλογές, και μάλιστα οι λεγόμενες «αυτοδιοικητικές», αποκτούν τέτοιες πολιτικές διαστάσεις όπως αυτές που θα γίνουν στις 7 Νοέμβρη. Είναι από τώρα σαφές ότι τα επιτελεία της ΕΕ και του ΔΝΤ, από το Βερολίνο μέχρι τις Βρυξέλλες και από το Παρίσι μέχρι την Ουάσινγκτον, ανησυχούν γιατί ο «άνθρωπός τους στην Αθήνα» βρίσκεται μπροστά σε μια σκληρή δοκιμασία.

Πραγματικά, όταν πριν από σχεδόν ένα χρόνο ο Παπανδρέου και ο Ραγκούσης αποφάσιζαν ότι οι τοπικές εκλογές θα γίνουν με τον «Καλλικράτη», δηλαδή με ακόμα πιο συγκεντρωτικό χαρακτήρα, είχαν στο μυαλό τους έναν εκλογικό περίπατο για το ΠΑΣΟΚ. Τώρα αντιμετωπίζουν με δέος την προοπτική ότι έχουν δώσει μια ευκαιρία στον κόσμο, ιδιαίτερα στις Περιφέρειες, να μαυρίσει τους υποψήφιους του «Μνημόνιου».

Οι δυσκολίες που αντιμετώπισε ο Παπανδρέου για την επιλογή υποψηφίων είναι χαρακτηριστικές. Κανονικά θα υπήρχε συνωστισμός μεγαλοστελεχών για μια θέση. Σήμερα, αντίθετα, βλέπουμε τις εφημερίδες να σχολιάζουν ότι ο Πρωθυπουργός αναγκάζεται να επιστρατεύσει υποψήφιους για να μπουν στην εκλογική μάχη.

Η εικόνα αυτή της δυσπραγίας έγινε ακόμα πιο έντονη με τον ανασχηματισμό που ακολούθησε την επιλογή των υποψήφιων Περιφερειαρχών. Αντί για την διαφημιζόμενη επίδειξη πυγμής του πρωθυπουργού, ο ανασχηματισμός μετατράπηκε σε αγωνιώδη αναζήτηση ερεισμάτων μέσα στο «παλιό ΠΑΣΟΚ» για να συσπειρωθεί η αγανακτισμένη βάση. Μάλλον, όμως πέτυχε το αντίθετο, δηλαδή να χάσουν και το όποια υπολείμματα κύρους τα δήθεν διαφοροποιημένα στελέχη.

Παραδοσιακά το ΠΑΣΟΚ διακρίνεται για την ικανότητα του να πετυχαίνει αμφίπλευρες διευρύνσεις. Από την εποχή που ο Ανδρέας Παπανδρέου είχε απευθύνει ταυτόχρονα επιστολές στον Γεώργιο Μαύρο και στον Μανώλη Γλέζο παραμονές των εκλογών του 1981, η τακτική αυτή έχει γίνει σήμα κατατεθέν. Τώρα όμως, η προσπάθεια να συνεργαστεί ταυτόχρονα με τους φασίστες του ΛΑΟΣ και με τη «Δημοκρατική Αριστερά» του Κουβέλη προκαλεί ακόμα μεγαλύτερη σύγχυση και αποσυσπείρωση στον κόσμο του ΠΑΣΟΚ.

Φυσικά, τα κυβερνητικά επιτελεία δεν μένουν με σταυρωμένα χέρια. Προσπαθούν να περάσουν την ιδέα ότι θα ψηφίσουμε για «τοπικούς άρχοντες» και όχι υπέρ ή κατά της κυβερνητικής πολιτικής. Την ίδια ώρα βέβαια, δεν παραλείπουν να τονίζουν ότι οι νέοι εκλεγμένοι Περιφερειάρχες θα είναι για τον Γιώργο Παπανδρέου σαν «μέλη ενός υπουργικού συμβούλιου». Η αντιφατικότητα των προσπαθειών τους είναι και αυτή δείγμα των δυσκολιών που συναντάει το ΠΑΣΟΚ αντιμέτωπο με την οργή που βρήκε μπροστά του αγωνιστικά όλους τους προηγούμενους μήνες.

Αυτή την οργή προσπαθεί να καπηλευτεί ασύστολα η ΝΔ του Σαμαρά παριστάνοντας ότι είναι αντίθετη με το «Μνημόνιο». Πρόκειται για επιχείρηση απελπισίας. Το κόμμα που κατέρρευσε όταν έσκασε στα χέρια του η κρίση πριν ένα χρόνο, τώρα προσπαθεί να εμφανιστεί ως το κόμμα της ... ελπίδας! Όταν η ΝΔ είχε καταψηφίσει το «Μνημόνιο» στη Βουλή, ο Σαμαράς είχε αναγκαστεί να απολογηθεί για τη στάση του στη Γενική Συνέλευση του ΣΕΒ λέγοντας ότι «δεν πρέπει να αφήσουμε το πεζοδρόμιο ως μόνη φωνή αντιπολίτευσης». Σήμερα έχει το θράσος να καλεί αυτό το... πεζοδρόμιο να τον ψηφίσει γιατί βγάζει κραυγές κατά των «νεοφιλελεύθερων σοσιαλιστών». Είναι μια απάτη δίχως όρια και η Αριστερά πρέπει να έχει ανάμεσα στους στόχους της την αποκάλυψη των οβιδειακών μεταμορφώσεων του Σαμαρά, έτσι ώστε στις 8 Νοέμβρη η ΝΔ να ψάχνει ξανά για αρχηγό.

Είναι επίσης ρεαλιστικός στόχος να οδηγήσουμε το ΛΑΟΣ σε κρίση και διάσπαση το βράδυ των εκλογών. Ο Καρατζαφέρης προσπαθεί να τοποθετήσει το ακροδεξιό κόμμα του ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και στη ΝΔ, προσφέροντας στήριξη πότε στους μεν και πότε στους δε. Πριν ένα χρόνο, καλούσε τον Καραμανλή να στηριχτεί πάνω του για να αποφύγει τις πρόωρες εκλογές. Στη συνέχεια ψήφισε το Μνημόνιο μαζί με το ΠΑΣΟΚ. Τώρα, οι φασίστες βουλευτές του έχουν πάθει ναυτία από τις τόσες ντρίμπλες του αρχηγού τους και αναζητούν διέξοδο σε μια προκλητικά ρατσιστική προεκλογική εκστρατεία που θα στοχοποιεί τους μετανάστες σαν υπαίτιους για την κρίση. Μπορούμε και πρέπει να στείλουμε αυτά τα «ευέλικτα δεκανίκια» στις μαύρες τρύπες τους.

Υπάρχουν οι δυνατότητες και οι ευκαιρίες για την Αριστερά να μετατρέψει τις εκλογές της 7 Νοέμβρη σε ταπεινωτικές ήττες και για την κυβέρνηση και για τους απατεώνες της Δεξιάς. Να καταγραφεί και στις κάλπες, όπως φάνηκε και στους δρόμους, ότι η μόνη λύση είναι ένα δυνατό εργατικό κίνημα που παλεύει για να μην περάσουν τα μέτρα, για την ανατροπή του Μνημόνιου και την αντικατάστασή του από ένα πρόγραμμα διαγραφής του χρέους έτσι ώστε να πληρώσουν για την κρίση οι τραπεζίτες και οι άλλοι καπιταλιστές που τη δημιούργησαν.

Για να πετύχει αυτούς τους στόχους, η Αριστερά χρειάζεται να ξεκαθαρίσει κάποιες βασικές επιλογές στη μάχη των εκλογών.

Πρώτα απ' όλα, ότι η μάχη θα δοθεί πάνω στα μεγάλα πολιτικά ζητήματα και όχι γύρω από τα τοπικά προβλήματα.

Αν δεν μιλήσουμε για το χρέος και την ανάγκη να γίνει στάση πληρωμών, αφήνουμε τα περιθώρια στο ΠΑΣΟΚ και στη Δεξιά να κρύβουν το γεγονός ότι οι υπερχρεωμένοι Δήμοι θα βρεθούν κάτω από τη διαχείριση της Τρόικας, καταργώντας τον όποιο εκλεγμένο δήμαρχο.

Θα αφήσουμε τον Παπανδρέου να αποφύγει την οργή της βάσης του ΠΑΣΟΚ για τα αίσχη του με τον Νετανιάχου με το πρόσχημα ότι η εξωτερική πολιτική δεν κρίνεται στις τοπικές εκλογές; Οι καρκίνοι γύρω από τη βάση της Σούδας είναι τοπικό πρόβλημα;

Θα αφήσουμε τους υποψήφιους ΠΑΣΟΚ και ΝΔ να διαγκωνίζονται ποιος θα τραβήξει το ΛΑΟΣ με τη μεριά του οργανώνοντας καμπάνιες εκκαθάρισης των κέντρων των πόλεων από τους μετανάστες ή θα απαντήσουμε με αντιρατσιστικές εκστρατείες;

Πάνω απ' όλα, θα αφήνουμε να κλείνουν δημοτικές υπηρεσίες, σχολεία χωρίς εκπαιδευτικούς, νοσοκομεία με απλήρωτους γιατρούς χωρίς να χτίζουμε ένα νέο απεργιακό κύμα μέσα στην προεκλογική περίοδο;

Οι δυνάμεις της ΑΝΤΑΡΣΥΑ εργάζονται εδώ και καιρό για να αναδειχτούν αυτές οι επιλογές και πάνω σε αυτές να στηριχτούν αντικαπιταλιστικά ψηφοδέλτια στις Περιφέρειες και στους μεγάλους Δήμους. Αυτή η προσπάθεια είναι η ελπίδα στο χώρο της Αριστεράς, καθώς οι παραδοσιακές ηγεσίες κάθε άλλο παρά προσπαθούν να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες της περιόδου.

Στον ΣΥΡΙΖΑ, η επιλογή για «βελούδινο διαζύγιο» με την Ανανεωτική Πτέρυγα του Κουβέλη έχει οδηγήσει σε παράλυση. Αντί για ρήξη με τις συναινετικές πολιτικές και προβολή αντικαπιταλιστικών εναλλακτικών λύσεων, βλέπουμε διαμάχες προσώπων που απειλούν να φέρουν άλλη μια διάσπαση.

Στο ΚΚΕ παίρνει προτεραιότητα η καταγγελία του αντικαπιταλισμού ως «οπορτουνιστικής παρέκκλισης» μέχρι του σημείου να διαγράφονται αγωνιστές που έχουν πίσω τους χρόνια μαχητικής δράσης.

Αυτά τα προβλήματα προσπαθούν να τα αξιοποιούν στο έπακρο τα παπαγαλάκια της κυβέρνησης στα ΜΜΕ, μην αφήνοντας την παραμικρή ευκαιρία για να επιτεθούν στην Αριστερά. Διαρκώς μας καταγγέλλουν ότι θέλουμε να γκρεμίσουμε τον καπιταλισμό γκρεμίζοντας την Ελλάδα, λες και άφησαν τίποτα όρθιο τα λαμόγια του χρέους και οι λαδωμένοι πολιτικοί φίλοι τους. Και αμέσως μετά χύνουν κροκοδείλια δάκρυα για την χαμένη ενότητα της Αριστεράς. Είναι ώρα να τους κάνουμε να κλάψουν πικρά, δυναμώνοντας το ρεύμα της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς και στις εκλογές. ■

Οι πλημμύρες στο Πακιστάν

Άσυλο στους πρόσφυγες της καταστροφής

Οι καταστροφικές πλημμύρες στο Πακιστάν με τα είκοσι εκατομμύρια πλημμυροπαθών, τις χιλιάδες νεκρούς και τα οκτώ εκατομμύρια αστέγους δεν είναι θεομηνία αλλά ένα έγκλημα με ένοχο τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο που απλώνεται από το Αφγανιστάν στο Πακιστάν. Ο Πακιστανικός στρατός σε συνεργασία με τις δυνάμεις των ΗΠΑ διεξάγουν ένα βρόμικο πόλεμο για την καθυπόταξη της περιοχής με βομβαρδισμούς και επιδρομές που είχαν οδηγήσει τρία εκατομμύρια στην προσφυγιά, ενώ οι υποδομές είχαν πληγεί ή απλά εγκαταλειφτεί.

Ο στρατός για να διασώσει αεροπορικές βάσεις που είχαν εκχωρηθεί στις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ για να απογειώνονται τα μη επανδρωμένα βομβαρδιστικά έκανε σχεδιασμένες εκτροπές υδάτων καταστρέφοντας πόλεις με εκατοντάδες χιλιάδες κατοίκους. Για αυτό και η οργή του κόσμου ξεχείλισε απέναντι σε μια κυβέρνηση που ο πρόεδρος της έκανε διακοπές στη βίλλα του μετά από περιοδεία στην Βρετανία!

Η ελληνική κυβέρνηση είναι συνένοχη. Ο Έλληνας πρέσβης στο Πακιστάν εκείνες τις μέρες έτρεχε να συναντήσει τον αρχιστράτηγο των κατοχικών δυνάμεων του ΝΑΤΟ Πετρέους σε μια συγκυρία που ο πόλεμος χάνεται, ενώ η Ελλάδα διατηρεί ελληνικό στρατό στο Αφγανιστάν, μια νοσοκομειακή μονάδα και διοικεί το αεροδρόμιο της Καμπούλ.

Την ίδια ώρα στην Ελλάδα η κυβέρνηση Παπανδρέου καταδιώκει πρόσφυγες και μετανάστες από το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και αλλού ενώ συνεχίζει τις απελάσεις. Αποκορύφωμα οι ρατσιστικές επιχειρήσεις σκούπα στην Αθήνα για την εκκαθάριση του κέντρου για χάρη των μεγαλεμπόρων, των κερδοσκόπων. Οι μετανάστες μετατρέπονται σε αποδιοπομπαίους τράγους για την φτώχεια και την υποβάθμιση που φέρνουν τα μέτρα του Μνημόνιου ΔΝΤ-ΕΕ, ενώ ο Παπανδρέου διευρύνει τις συνεργασίες με το ΛΑΟΣ κατεβάζοντας κοινό υποψήφιο τον Τατούλη.

Ήδη, τα αρπακτικά του ΔΝΤ ετοιμάζονται να προσφέρουν δάνεια με εξοντωτικούς όρους για την ανοικοδόμηση του Πακιστάν! Η ανθρωπιστική βοήθεια της διεθνούς κοινότητας γίνεται εργαλείο για την συνέχιση του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Η Πακιστανική Κοινότητα Ελλάδος έχει απευθύνει έκκληση στήριξης των πλημμυροπαθών με αποστολές απ' ευθείας στον κόσμο. Έχει βάλει το αίτημα «να ανοίξουν τώρα τα σύνορα στους πρόσφυγες της καταστροφής με άμεση νομιμοποίηση των μεταναστών από το Πακιστάν». Απαιτεί να σταματήσουν τώρα οι ρατσιστικές απελάσεις και οι επιχειρήσεις σκούπα.

Είναι ώρα τα συνδικάτα, οι φοιτητικοί σύλλογοι, οι φορείς να μπουν μπροστά ώστε να χτίσουμε ένα κίνημα αλληλεγγύης στους πλημμυροπαθείς. Ήδη, συνδικάτα όπως η ΟΛΜΕ, η ΠΟΣΠΕΡΤ, το ΕΚΑ και η ΑΔΕΔΥ δηλώνουν συμμετοχή σε μια τέτοια καμπάνια αλληλεγγύης.

Η καλύτερη βοήθεια στον Πακιστανικό λαό είναι ο άμεσος τερματισμός του πολέμου στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν. Είναι να γυρίσει πίσω τώρα ο ελληνικός στρατός από το Αφγανιστάν και ακόμη καλύτερα η νοσοκομειακή μονάδα να βρεθεί στο πλευρό των πλημμυροπαθών που απειλούνται. Είναι να νομιμοποιηθούν όλοι οι μετανάστες από το Πακιστάν εδώ και τώρα!

Η Ένωση Μεταναστών Εργατών και η Κίνηση Ενωμένοι Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή ξεκινάνε μαζική καμπάνια και αξίζει να την στηρίξουμε όλοι.

Πέτρος Κωνσταντίνου

Πακιστάν: εικόνες από την καταστροφή.

Ποιος μπορεί να ανατρέψει το Μνημόνιο;

Η **Μαρία Στύλλου** προτείνει απαντήσεις στο πιο κρίσιμο ερώτημα αυτού του φθινόπωρου.

Πανεργατική απεργία, 5 Μάη 2010.

Οι εξελίξεις είναι δραματικές για την παγκόσμια οικονομία και για την Ελλάδα. Η προοπτική μιας νέας βουτιάς, που θα ξεκινήσει από τις ΗΠΑ, ανησυχεί τους πάντες. Μπορεί ο Τρισέ να διαψεύδει την προοπτική μιας νέας βουτιάς, όμως ταυτόχρονα συνεχίζει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να δίνει δάνεια σε κράτη και τράπεζες. Μόνον οι τράπεζες της Ισπανίας δανείστηκαν από την ΕΚΤ 140 δις ευρώ τον Ιούλη. Και ο Μπερνάνκε και ο Τρισέ προσπαθούν να σταματήσουν μια νέα ύφεση, με ενέσεις ρευστότητας.

Την ίδια στιγμή οι ανησυχίες για την αποτυχία του Μνημονίου πυκνώνουν. Σε σύνοδο επιχειρηματιών που έγινε στο Κόμο της Ιταλίας (με συμμετοχή του Τρισέ και του Αλμούνια), ένας από τους ομιλητές περιέγραψε τρεις προοπτικές για την Ελλάδα – τη συνέχεια της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας στο μέλλον, μεγαλύτερη λιτότητα που θα φέρει τη χώρα σε εμφύλιο πόλεμο ή επιστροφή στη δραχμή με κατάρρευση των τραπεζών στο εσωτερικό. Κατά τη γνώμη του η τρίτη εκδοχή θα είναι η «λιγότερο κακή λύση».

Για την εργατική τάξη στην Ελλάδα, το ζήτημα που αντιμετωπίζει είναι το πώς θα ανατρέψει το μνημόνιο, και την επικαιροποίηση του, πώς θα ανοίξει το δρόμο για ανατροπή των επιθέσεων και για νέες κατακτήσεις. Μπορεί να γίνει τέτοια ανατροπή, πώς, από ποιες δυνάμεις και με ποια πολιτική; Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες αυτή η συζήτηση είναι κυρίαρχο ζήτημα για το εργατικό κίνημα.

Τρία χρόνια κρίση

Το 2007 η κρίση ξεκίνησε με το σκάσιμο της φούσκας στην αγορά ακινήτων στις ΗΠΑ. Η κρίση του τραπεζικού συστήματος που ακολούθησε οδήγησε στην παγκόσμια τραπεζική και οικονομική κρίση με αποτέλεσμα να πέσει η παγκόσμια παραγωγή με ρυθμούς που δεν είχαν ξαναγίνει από το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου.

Η κρίση δεν ήταν στιγμιαία όπως δήλωναν τότε οι G20, αλλά έχει παρατεταμένο χαρακτήρα. Αυτό κάνει τη δυνατότητα ελέγχου ακόμα πιο δύσκολη. Τα δάνεια στις τράπεζες και στα κράτη μπορεί προσωρινά να δίνουν ανάσα στην οικονομία, όμως δεν λύνουν το πρόβλημα. Οι κυβερνήσεις παίρνουν μέτρα λιτότητας για να καλύψουν τα κρατικά χρέη και ελλείμματα, κι αυτά τα μέτρα δημιουργούν ένα νέο φαύλο κύκλο, και βάζουν την οικονομία σε νέα ύφεση. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες είναι ανοιχτή και η διπλή βουτιά της οικονομίας. Αυτή είναι η κατάσταση που αντιμετωπίζουν όλα τα πλούσια καπιταλιστικά κράτη, όπως και η Ελλάδα.

Η «επιτυχία» του Μνημονίου στηρίζεται στην προοπτική ανάκαμψης της διεθνούς οικονομίας. Έλπιζαν ότι φέτος ο τουρισμός θα έφερνε έσοδα, ότι θα αναθερμαινόταν η οικοδομή, ότι θα πληρώνονταν τα χρέη των επιχειρήσεων στις τράπεζες και ότι η αύξηση του ΦΠΑ θα έφερνε τα ποθητά έσοδα στο κράτος. Η εικόνα είναι ανάποδη. Η αύξηση του ΦΠΑ έχει ανεβάσει τις τιμές και έχει μειώσει τα έσοδα, η «στάση πληρωμών» των επιχειρήσεων και ιδιωτών στις τρά-

πεζες μεγαλώνει, ξενοδοχειακές μονάδες κλείνουν, τα μαγαζιά με λουκέτα στην Αθήνα και σε όλες τις πόλεις είναι καθημερινή εξέλιξη.

Αυτό για την Τρόικα και την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ είναι ο λόγος γιατί πρέπει να προχωρήσουν σε νέα μέτρα. Μέτρα διάσωσης των τραπεζών με νέα δάνεια, μέτρα ακόμα μεγαλύτερων περικοπών με τον Καλλικράτη στους δήμους, το «νέο» σχολείο της Διαμαντοπούλου, την εφαρμογή του νόμου της Ξενογιαννακοπούλου για τα νοσοκομεία, το τσεκούρι του Ρέππα στον ΟΣΕ και στις δημόσιες συγκοινωνίες και ταυτόχρονα με την ιδιωτικοποίηση των καλύτερων φιλέτων των ΔΕΚΟ: της ΔΕΗ, των ΕΛΤΑ, της ΕΥΔΑΠ.

Αυτές οι εξελίξεις έχουν ανοίξει τη συζήτηση για την αποτυχία του Μνημονίου σε πλατύτερα κομμάτια απ' ό,τι μια προηγούμενη περίοδο. Ακόμα και υποστηριχτές της κυβέρνησης, εκφράζουν πια αμφιβολίες για τις δυνατότητες επιτυχίας μιας τέτοιας επιλογής. Όμως ταυτόχρονα έχουν ξεσηκώσει μεγαλύτερες αντιδράσεις και μέσα στο ΠΑΣΟΚ. Έτσι στο τελευταίο Εθνικό Συμβούλιο στις 3 Σεπτέμβρη, κυκλοφόρησε επιστολή στελεχών του ΠΑΣΟΚ ενάντια στο Μνημόνιο. Στις τοπικές εκλογές του Νοέμβρη, η προοπτική είναι ότι θα υπάρξουν ψηφοδέλτια με στελέχη του ΠΑΣΟΚ που θα είναι ενάντια στο Μνημόνιο.

Η πολιτική κρίση

Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, και ιδιαίτερα η ομάδα του Γ.Α.Π., αντιμετωπίζει τη νέα κατάσταση με άλμα στο κενό. Ο Παπακωνσταντίνου αναγκάζεται να δηλώσει σε συνέντευξη που έδωσε στους Φαϊνάνσιαλ Τάϊμς στις 30 Ιούλη ότι *«δεν θα μπορούσαμε να περάσουμε το ασφαλιστικό από τη Βουλή έξι μήνες αργότερα»*, ο Πάγκαλος διαπιστώνει δημόσια ότι *«ο κόσμος δεν μας εμπιστεύεται»* και ταυτόχρονα προχωράνε σε επικαιροποίηση του Μνημονίου. Πού στηρίζουν μια τέτοια τρέλα; Από τη μια στην ελπίδα μιας διεθνούς ανάκαμψης, από την άλλη σε ανοίγματα και συνεργασίες της κυβέρνησης με το Ισραήλ, την Κύπρο και μια σειρά από κράτη του Περσικού Κόλπου. Ελπίζουν μέσα από τέτοια διπλωματικά ανοίγματα να τραβήξει κεφάλαια και να συμμετέχει σε έργα και projects στην περιοχή.

Ενώ όλα αυτά τα σχέδια είναι στο αέρα, ο Γ.Α.Π. καλεί τον Νετανιάχου στην Αθήνα, συνεργάζεται μαζί του στον αποκλεισμό της Γάζας και ξεσηκώνει μεγαλύτερη οργή μέσα στο κόμμα του, που είχε συνηθίσει ότι Παλαιστίνιοι και Έλληνες είναι αδέλφια.

Μέσα σ' ένα χρόνο μια κυβέρνηση που βγήκε με διαφορά 10% από τη Ν.Δ., με 160 βουλευτές και με άνετη πλειοψηφία στη Βουλή, αυτή τη στιγμή στηρίζεται στη συνεργασία με το ΛΑΟΣ για να περάσει το Μνημόνιο.

Η εξέγερση ενάντια στο Μνημόνιο

Η Πανεργατική στις 5 Μάη έδειξε τι σημαίνει σύγκρουση με το Μνημόνιο. Τα εκατομμύρια που απέργησαν στην Ελλάδα εκείνη την ημέρα και κατέβηκαν στα συλλαλητήρια που κάλεσαν τα συνδικάτα ήταν και είναι αποφασισμένα ότι θα παλέψουν κάθε μέτρο, κάθε επίθεση της Τρόικα και της κυβέρνησης. Η 5 Μάη ήταν τόσο δυνατή ώστε ένας σχολιαστής των Φαϊνάνσιαλ Τάϊμς να κάνει τη διαπίστωση ότι *«μέχρι τώρα στην Ελλάδα έχουν γίνει μεγάλες απεργίες και συλλαλητήρια, αλλά αυτά δεν έχουν προκαλέσει προς το παρόν την κατάρρευση της δημόσιας τάξης – όχι τουλάχιστον μέχρι τώρα»*. Αυτό είναι που φοβούνται ότι θα δουν μπροστά τους στο επόμενο διάστημα, κι αυτό προσπαθούν να σταματήσουν.

Η 5 Μάη είχε τρεις συνέπειες. Η πρώτη ήταν η αποχώρηση τριών βουλευτών από το ΠΑΣΟΚ. Αυτό άνοιξε το δρόμο για μεγαλύτερες ανταρσίες μέσα στην κοινοβουλευτική ομάδα, στα συνδικάτα και σε μια σειρά από στελέχη του κόμματος. Το δεύτερο ήταν η εμπειρία της εργατικής τάξης για το πώς οργανώνεται και οργανώνει τους αγώνες της. Ο συντονισμός και η απεργία σε όλες τις συγκοινωνίες, ο συντονισμός και η απεργία στην ΕΑΣ (Πυρκάλ και ΕΒΟ), ακόμα και η προσπάθεια της κυβέρνησης να προχωρήσει σε υποχωρήσεις στη ΔΕΗ, στα ΕΛΤΑ. Οι απεργίες που έγιναν μέσα στο καλοκαίρι, ακόμα και τον Αύγουστο δείχνουν ποια είναι η συνέχεια.

Η τρίτη συνέπεια ήταν η αναγκαιότητα για πολιτικοποίηση του απεργιακού κινήματος, για ένα κίνημα που θα ανατρέψει το Μνημόνιο. Αυτά τα 3 σημεία καθορίζουν τη νέα περίοδο που ξεκινάει φέτος το Σεπτέμβρη.

Πόσο αριστερά μπορεί να πάει η σοσιαλδημοκρατία;

Με αφορμή τις 3 Σεπτέμβρη, μια σειρά από εφημερίδες έχουν αφιερώματα στο "παλιό καλό ΠΑΣΟΚ" του Αντρέα Παπανδρέου και του Ζιβάγκο. Η Αγγέλα Κοκκόλα (γραμματέας του Αντρέα Παπανδρέου) σε συνέντευξη που δίνει στον Σ. Θεοδωράκη (ΝΕΑ, 4/9), διηγείται πώς ο Αντρέας πήρε την απόφαση να γυρίσει στην Ελλάδα όταν ο Καραμανλής δήλωσε ότι θα βγάλει την Ελλάδα από το ΝΑΤΟ, ότι μόλις γύρισε υπήρξαν όλες οι πιέσεις πάνω του για να δημιουργήσει ένα κόμμα συνεχιστή της Ένωσης Κέντρου, αλλά αυτός πήρε την απόφαση να το ονομάσει Σοσιαλιστικό Κίνημα. Θα μπορούσε να αναφερθεί κανένας και σε άλλα κομμάτια αυτής της συνέντευξης, όπως ότι τα μέλη του ΠΑΚ που έγιναν ηγετικά μέλη του ΠΑΣΟΚ, ακόμα και η ίδια η Κοκκόλα, ακόμα και ο Αντρέας Παπανδρέου, οπλοφορούσαν.

Αυτές οι αναμνήσεις εμπνέουν διάφορα στελέχη του ΠΑΣΟΚ που πιστεύουν ότι μπορούν να ξανακτίσουν το παλιό

Ναυπηγεία Νεωρίου, Σύρος 1994.

Ο Ανδρέας Παπανδρέου παρουσιάζει τη διακήρυξη της 3ης του Σεπτέμβρη.

ΠΑΣΟΚ, το πατριωτικό ΠΑΣΟΚ που δεν θα πουλάει την πατρίδα του στην Τρόικα, αλλά θα μπορέσει να χαράξει μια ανεξάρτητη εθνική και αναπτυξιακή πολιτική για την Ελλάδα. Στην διακήρυξη που κυκλοφορεί η Δημοκρατική Συνεννόηση για την Ανατροπή του Μνημονίου, (δημοσίευση στην Αυγή, 4/9, σελ. 5) είναι εμφανής η προσπάθεια για επιστροφή στην «αντιιμπεριαλιστική» περίοδο των πρώτων χρόνων του ΠΑΣΟΚ. *«... Ο μονόδρομος της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, τραγική συνέχεια της άφρονης δεξιάς πολιτικής της Ν.Δ., μας οδηγεί στην υποθήκευση της εθνικής μας ανεξαρτησίας και στην αναπόφευκτη παραχώρηση των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων. Μια χώρα η οποία αποτελεί οικονομικό προτεκτοράτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει ελάχιστες πιθανότητες να αποφύγει τη γεωπολιτική της υποβάθμιση και να μην ενδώσει στις πιέσεις των κέντρων ισχύος της Δύσης, με δεδομένο ότι υπάρχουν ανοιχτά εθνικά θέματα...»*.

Ιστορικά, η εξέλιξη του ΠΑΣΟΚ είναι γεμάτη συμβιβασμούς και μέτρα που ήταν παραχωρήσεις στις προσταγές του διεθνούς κεφαλαίου, της Ε.Ε. και των τραπεζιτών. Ακόμα και η Κοκκόλα αναφέρεται στις ομαδικές διαγραφές του 1975, όταν ο Αντρέας Παπανδρέου ήθελε να απαλλαγεί από τα πιο αριστερά άτομα και ομάδες που έφτιαξαν μαζί τη διακήρυξη της 3ης Σεπτέμβρη και το αρχικό ΠΑΣΟΚ. Το ΠΑΣΟΚ το 1981 κέρδισε τις εκλογές με πρόγραμμα αναθέρμανσης της οικονομίας μέσα από την τόνωση της ζήτησης και τις κρατικοποιήσεις. Το 1985 ψήφισε το πρόγραμμα λιτότητας, με πάγωμα των μισθών και κατάργηση της ΑΤΑ. Μετά το 1993 προχώρησε για πρώτη φορά σε ιδιωτικοποιήσεις των ΔΕΚΟ – οι γνωστές "μετοχοποιήσεις" του ΟΤΕ, της ΔΕΗ, διόρισε τον Παπαντωνίου υπουργό Συντονισμού για να πάρει όλα τα απαραίτητα μέτρα, να περάσει η Ελλάδα στον ΟΝΕ και το Φλεβάρη του 1996 ο Αντρέας παραιτήθηκε και έδωσε σκυτάλη στο Σημίτη.

Ιστορικά, η εξέλιξη του ΠΑΣΟΚ είναι γεμάτη συμβιβασμούς και παραχωρήσεις στις προσταγές του διεθνούς κεφαλαίου, της Ε.Ε. και των τραπεζιτών

Ήταν αναπόφευκτη αυτή η πορεία; Όχι κάτω από δύο προϋποθέσεις: τη στήριξη των αιτημάτων της εργατικής τάξης και την σύγκρουση με τον καπιταλισμό. Ο καπιταλισμός σε κρίση είναι αμείλικτος. Το δίλημμα θυσία ή σύγκρουση, όλα τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, από μια στιγμή και μετά, το απάντησαν με θυσίες κι αυτό σήμανε τη μετατροπή τους σε κόμματα νεοφιλελεύθερης διαχείρισης. Αυτό είναι απαραίτητο να θυμίζει κανείς σήμερα, στην πιο βαθιά κρίση του συστήματος.

Αυτές οι εξελίξεις επιρεάζουν και τα κόμματα της Αριστεράς. Για τη Δημοκρατική Αριστερά που πρόσφατα έφυγε από το Συνασπισμό η θέση της είναι ότι δεν υπάρχει θέμα πάλης ενάντια στο Μνημόνιο. Πολλά από τα μέτρα που πήρε η κυβέρνηση σε συνεργασία με την Τρόικα είναι αναγκαία, το ζήτημα είναι η εφαρμογή τους. Είναι το κομμάτι της Αριστεράς που η ύφεση το έσπρωξε πιο δεξιά. Ο Συνασπισμός και το ΚΚΕ έχουν βρεθεί σε συνθήκες που δεν τις είχαν προβλέψει.

Για τον ΣΥΝ η λύση βρίσκεται σε μια ευρωπαϊκή συνεργασία κομμάτων της αριστεράς που θα πιέσουν προς αναπτυξιακή κατεύθυνση, ενώ για το ΚΚΕ, κάθε συγκεκριμενοποίηση της εναλλακτικής προοπτικής αναβάλλεται για μετά από την αλλαγή των πολιτικών και εκλογικών συσχετισμών. Με διαφορετικούς τρόπους, οι παραδοσιακές ηγεσίες εμφανίζουν σημάδια «ρεαλιστικής» προσαρμογής στις σημερινές πιέσεις.

Οι απαντήσεις του Γκράμσι

Ο Γκράμσι το 1924 εξηγούσε στους συντρόφους του στο Κομμουνιστικό Κόμμα της Ιταλίας ότι στις μεγάλες κρίσεις του καπιταλισμού υπάρχουν δύο γραμμές μέσα στην αριστερά. Η μια αυτή που διάλεξε ο Λένιν στη Ρωσία το 1917 και η άλλη η σοσιαλδημοκρατική, εκείνη που διάλεξε η αριστερά στην Ιταλία ξανά μέσα στην Κόκκινη διετία 1919-1920 και ιδιαίτερα μετά την άνοδο του Μουσολίνι την εξουσία.

«Ο σύντροφος Λένιν ήταν αυτός που ξεκίνησε μια νέα διαδικασία στην εξέλιξη της ιστορίας... Ο ηγέτης που θρηνούμε σήμερα βρήκε μια διαλυμένη κοινωνία, μια ανθρώπινη σκόνη, χωρίς τάξη και πειθαρχία. Κι αυτό γιατί στα πέντε χρόνια που κράτησε ο πόλεμος, η παραγωγή – η πηγή όλης της κοινωνικής ζωής – βρισκόταν σε τέλμα. Καθετί ξαναδημιουργήθηκε, από το εργοστάσιο μέχρι την κυβέρνηση, με τη μεσολάβηση και κάτω από την ηγεσία και τον έλεγχο του προλεταριάτου – δηλαδή μια τάξη καινούργια και στην κυβέρνηση και στην ιστορία» (Αντόνιο Γκράμσι, *Επιλογές από τα πολιτικά κείμενα 1921-1926* – αγγλική έκδοση, 1978, σελ. 212).

Ο Γκράμσι αντιπαραθέτει τον Λένιν στην αριστερά της Ιταλίας, το 1924, ένα χρόνο μετά την άνοδο του Μουσολίνι. Η θέση του Σοσιαλιστικού Κόμματος ήταν η δημιουργία ενός πλατιού μετώπου με όλες τις δυνάμεις που ήταν ενάντια στον Μουσολίνι. Επιχειρηματολογούσε το Σοσιαλιστικό Κόμμα ότι ο τρόπος για να ρίξουν τον Μουσολίνι ήταν ένα μέτωπο με τα κόμματα της δεξιάς (κάποια απ' αυτά

συνεργάζονταν και με τους φασίστες) και όχι όπως υποστήριζε ο Γκράμσι το αντικαπιταλιστικό μέτωπο κάτω από την ηγεμονία του προλεταριάτου που θα πάλευε για την ανατροπή όχι μόνο του Μουσολίνι αλλά και του καπιταλισμού.

Ο Γκράμσι κάνει μεγάλη προσπάθεια να εξηγήσει στους συντρόφους του γιατί πρέπει να αποφύγουν τα λάθη ενός ψεύτικου «ρεαλισμού» που λειτουργεί διαλυτικά. Ο Πιέρο Σράφα, που αργότερα έγινε γνωστός ως οικονομολόγος, ήταν τότε αριστερός αντιφασίστας με συμπάθεια για το Κ.Κ. και ζητούσε από το κόμμα να βάλει σε δεύτερη μοίρα το πρόγραμμα του για χάρη της ενότητας με τα δημοκρατικά αστικά κόμματα. Χρησιμοποιούσε ως παράδειγμα τη στάση στη διάρκεια του Α Παγκόσμιου Πόλεμου όταν η ιταλική αριστερά είχε υιοθετήσει μαζί με εκείνες τις δυνάμεις την ουδετερότητα. Ο Γκράμσι απαντάει:

«Η σοσιαλιστική ουδετερότητα ήταν ουσιαστικά μια οπορτουνιστική τακτική, η οποία υπαγορεύτηκε από την παραδοσιακή ανάγκη των ισορροπιών ανάμεσα στις τρεις τάσεις που αποτελούσαν το κόμμα (σχηματικά γύρω από τα ονόματα Τουράτι, Λατσάρι και Μπορντίγκα). (...) Ήταν αποτέλεσμα της αντίληψης «η ενότητα του κόμματος πάνω από όλα, ακόμα και πάνω από την επανάσταση». (...) Αυτή η οπορτουνιστική τακτική είχε αφήσει τις μάζες του Σοσιαλιστικού κόμματος στο σκοτάδι σχετικά με τις συζητήσεις που είχαν γίνει γύρω από αυτό το θέμα διεθνώς.

(...) Η ήττα του Ρώσικου στρατού ακολουθήθηκε από την προλεταριακή επανάσταση και τη μετατροπή του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε εμφύλιο. Αντίθετα, η ήττα (του ιταλικού στρατού) στο Καπορέτο ακολουθήθηκε από μια απλή διακήρυξη που περιορίστηκε στην επιβεβαίωση της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης απέναντι στην κυβέρνηση και στην απόρριψη των πολεμικών δαπανών».

Τέτοιες τακτικές, επιμένει ο Γκράμσι, οδηγούν σε *«μόνιμες εσωτερικές κρίσεις, διάσπαση πάνω στη διάσπαση, καμιά από τις οποίες δεν λύνει το πρόβλημα».* (Πολιτικά Κείμενα 1921-26, σελ. 232-3, στην αγγλική έκδοση)

Αυτό δεν σήμαινε ότι ο Γκράμσι δεν αντιμετώπιζε ζητήματα τακτικής και συνεργασιών για να φτάσει το προλεταριάτο να κερδίσει τη μάχη – τουναντίον έδινε μάχη μέσα στο κόμμα του, και με τους αριστεριστές του Μπορντίγκα και με τη δεξιά του Τάσκα. Έθετε την ανάγκη από τη μια μεριά των συγκεκριμένων αιτημάτων που συσπείρωναν τους αγρότες και τους διανοούμενους γύρω από την εργατική τάξη, αιτήματα αντίστοιχα με το «ψωμί, γη, ειρήνη» που πρότειναν οι μπολσεβίκοι μέσα στα Σοβιέτ. Ταυτόχρονα έβαζε και τα θέματα συνεργασίας, το ενιαίο μέτωπο με κόμματα σοσιαλδημοκρατικά που στη Ρωσία ήταν ενάντια στον Τσάρο και στο πραξικόπημα του Κορνίλοφ, και στην Ιταλία ήταν ενάντια στον Μουσολίνι.

Ο Γκράμσι στις αρχές της δεκαετίας του '20 χρησιμοποίησε τα ίδια εργαλεία και έδωσε την ίδια μάχη που έδωσε ο Τρότσκι 10 χρόνια αργότερα σε όλη την Ευρώπη. Το 1923 (μετά από την ήττα ενός μεγάλου εργατικού κινήματος στην Ιταλία) οι καπιταλιστές και οι γαιοκτήμονες στήριξαν τον Μουσολίνι και τους φασίστες για να τσακίσουν το κίνημα. Δέκα χρόνια αργότερα, στο ξεκίνημα της μεγάλης ύφεσης του 1929, ο Τρότσκι εξηγούσε πως η αριστερά έπρεπε να παλέψει τους φασίστες και να σταματήσει την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία. Τη δεύτερη φορά η μάχη ήταν πιο δύσκολη, γιατί ο Τρότσκι είχε να τη δώσει απέναντι όχι μόνο στους καπιταλιστές και τις κυβερνήσεις στη Δύση, αλλά και απέναντι στα ζικ-ζακ του σταλινισμού – αρχικά της Τρίτης Περιόδου και στη συνέχεια των Λαϊκών Μετώπων.

Τι να κάνουμε;

Για μας που αναφερόμαστε στην παράδοση που περιγράφει ο Γκράμσι στα πολιτικά του κείμενα, χρειάζεται να έχουμε προτάσεις για το σήμερα. Προτάσεις και στην αριστερά και στο κίνημα.

Η πρώτη είναι η ανάγκη να βάλει η αριστερά το ζήτημα της προοπτικής και να κερδίσει σ' αυτήν τα πιο μαχητικά κομμάτια του κινήματος. Υπάρχει προοπτική απέναντι στο χάος που δημιουργεί αυτό το σύστημα κι αυτή η προοπτική είναι ένα σύστημα που στηρίζεται στον προγραμματισμό. Αντί τους προγραμματισμούς της κάθε επιχείρησης χωριστά, τον προγραμματισμό όλης της κοινωνίας κάτω από τον έλεγχο των εργατών – των παραγωγών.

Είμαστε μπροστά στην κρίση των κυρίαρχων ιδεών. Μέχρι τώρα η αγορά "έμοιαζε" ότι ήταν το εργαλείο που δημιουργούσε ισορροπία στην παγκόσμια οικονομία. Αυτό τουλάχιστον υποστήριζαν οι απολογητές της και τα παπαγαλάκια του συστήματος. Τώρα πια κανένας δεν πιστεύει ότι το φάρμακο για την ύφεση είναι να λειτουργήσει η καθαρή αγορά, χωρίς τις κρατικές παρεμβάσεις. Αυτό ούτε ο Ανδριανόπουλος δεν μπορεί να το στηρίξει, πολύ περισσότερο οι αρχιτραπεζίτες Τρισέ και Μπερνάνκε που συμβουλεύουν τις κυβερνήσεις να συνεχίσουν να στηρίζουν τους τραπεζίτες.

Το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα, η διαγραφή του χρέους, η κρατικοποίηση των τραπεζών χωρίς αποζημίωση, η κατάληψη των εργοστασίων που κλείνουν, να δοθούν τα 300 δις του δημοσίου χρέους για τις ανάγκες της πλειοψηφίας είναι μέρος της πολιτικής μάχης της αριστεράς μέσα στην περίοδο της ύφεσης.

Το δεύτερο είναι η στήριξη των αγώνων της εργατικής τάξης και η μετατροπή της αριστεράς σε δύναμη που όχι μόνο στηρίζει τις μάχες, αλλά τις προχωράει για να νικήσουν. Η μάχη ενάντια το μνημόνιο δεν έχει σταματήσει, ίσα-ίσα νέα κομμάτια μπαίνουν μπροστά με νέες εμπειρίες και αυτοπεποίθηση.

Το τρίτο είναι η συνεργασία της αριστεράς και κομματιών που σπάνε από τη σοσιαλδημοκρατία για να στηριχτούν οι αγώνες που ξεσπάνε ή χρειάζεται να γίνουν. Αυτή τη συνεργασία την έχουν ανάγκη οι αγώνες, καμιά απεργία δεν μπορεί να νικήσει διασπασμένη. Αλλά τέτοιες συνεργασίες δεν πρέπει να οδηγούν την αριστερά να νερώσει το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα.

Γι' αυτό, είναι απαραίτητο το δυνάμωμα της αντικαπιταλιστικής αριστεράς και των επαναστατών. Βαδίζουμε μαζί με τον κόσμο που παλεύει, είμαστε πρώτοι και καλύτεροι σε όλες τις μάχες, αλλά επιμένουμε να χτίζουμε χώρια την οργανωμένη δύναμη εκείνου του τμήματος της αριστεράς που υπηρετεί με συνέπεια τη στρατηγική της ανατροπής του συστήματος. ■

Ο Ιταλός επαναστάτης Αντόνιο Γκράμσι σε νεαρή ηλικία.

Κάτω τα χέρια από τα σχολεία μας

Ο **Σεραφείμ Ρίζος**, δάσκαλος στα Χανιά, περιγράφει το "νέο" σχολείο που ετοιμάζει η Άννα Διαμαντοπούλου και προτείνει δρόμους αντίστασης.

Το «νέο σχολείο» που προσπαθεί να εφαρμόσει η κυβέρνηση είναι η πιο επιθετική προσπάθεια να επιβληθεί στην Ελλάδα το σχολείο της αγοράς. Φτηνό, πειθαρχημένο, ιδιωτικοποιημένο, εντατικοποιημένο, με προσωπικό υποταγμένο και ταυτόχρονα ανοιχτό στην πραγματοποίηση κερδών μέσα από τη λειτουργία του, για τομείς του κεφαλαίου. Χρησιμοποιεί δημαγωγικά τους μαθητές, για να επιτεθεί στη Δημόσια Εκπαίδευση, στους εκπαιδευτικούς αλλά και στους ίδιους τους μαθητές.

Ταξική επιλογή

Πίσω από ωραία λόγια του στυλ «η τσάντα θα μένει στο σχολείο» και «μπαίνει τέλος στην αποστήθιση» κρύβεται μια τεράστια επίθεση ενάντια στη νεολαία. Το «νέο σχολείο» πρώτα απ' όλα θα είναι για τα παιδιά ένα σχολείο απίστευτης εντατικοποίησης. Για τη σχολική χρονιά 2010 – 2011, τα 800 μεγαλύτερα Δημοτικά σχολεία της χώρας καλούνται να εφαρμόσουν, πιλοτικά, πρόγραμμα, που θα περιλαμβάνει καθημερινό 7ωρο από την πρώτη τάξη. Οι ώρες διδασκαλίας, θα αυξηθούν κατά 40%. Από 828 ετησίως για τα παιδιά 7 – 8 ετών, θα αυξηθούν στις 1274, και από 889 στα παιδιά από 9 – 10 ετών πάλι σε 1274. Ο μέσος όρος των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α. είναι 769 και 810 ώρες αντίστοιχα, ενώ της Ε.Ε. των «19» 781 και 822.

Η τσάντα όχι μόνο δεν θα μένει στο σχολείο, αλλά θα φεύγει απ' αυτό ακόμη πιο βαριά. Μια παλιότερη έρευνα του ΙΝΕ – ΓΣΕΕ έχει δείξει ότι το 93,6% των γονιών, που τα παιδιά τους πηγαίνουν στο ολοήμερο σχολείο εξακολουθούν να τα πηγαίνουν σε ιδιωτικά εξωσχολικά εκπαιδευτήρια (πληρώνοντας αδρά φυσικά), για τις δραστηριότητες που διδάσκονται στο ολοήμερο σχολείο. Η εισαγωγή των μαθημάτων των αγγλικών και της πληροφορικής στις μικρές τάξεις πέρα από το ότι είναι αμφισβητήσιμες παιδαγωγικά, θα γεμίσουν τα φροντιστήρια (και τις τσέπες των ιδιοκτητών τους) με ένα ακόμη μεγαλύτερο σε αριθμό, αλλά μικρότερο σε ηλικία, μαθητικό πληθυσμό.

Ο στόχος του Υπουργείου είναι να συμπιέσει τη βασική παρεχόμενη γνώση (μητρική γλώσσα, βασικές γνώσεις μαθηματικών και φυσικών επιστημών, ξένες γλώσσες και γνώσεις ηλεκτρονικών υπολογιστών) σε όσο το δυνατό μικρότερη ηλικία, ώστε να αποκτήσει γρήγορα το κάθε παιδί τις βασικές δεξιότητες και να βγει στην αγορά εργασίας, πριν καν τελειώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Εμμέσως επισημοποιείται αντί να καταπολεμείται η σχολική διαρροή.

Εύκολα μπορεί κανείς να κάνει τις συνδέσεις, για να καταλάβει το σκοπό αυτής της επιλογής, αν ρίξει μια ματιά στο άρθρο 8 του νέου νόμου για τις εργασιακές σχέσεις, του Λοβέρδου. Στο άρθρο αυτό, προβλέπεται δυνατότητα σύναψης «συμβάσεων μαθητείας», μεταξύ εργοδοτών και παιδιών ηλι-

Απεργία διαρκείας των δασκάλων, Σεπτέμβρης 2006.

κίας από 15 ως και 18 ετών, με σκοπό την απόκτηση δεξιοτήτων. Οι εργαζόμενοι – μαθητευόμενοι θα πληρώνονται με το 70% του κατώτατου ημερομισθίου. Η νεολαία μετατρέπεται σε πάμφθηνα εργατικά χέρια για την εργοδοσία. Αυτοί οι Όλιβερ Τουίστ του 21ου αιώνα, θα είναι τα παιδιά που δεν θα αντεπεξέλθουν στο νέο εντατικοποιημένο σχολείο του Υπουργείου Παιδείας, γνωρίζοντας τη σχολική αποτυχία. Στη μεγάλη τους πλειοψηφία θα είναι τα παιδιά που προέρχονται από τα φτωχότερα στρώματα της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων. Με άλλα λόγια, το σχολείο της Διαμαντοπούλου κατεβάζει τα κόσκινα της ταξικής επιλογής ακόμη πιο χαμηλά.

Προσαρμογή στη ζούγκλα της αγοράς

Όμως, και για τα υπόλοιπα παιδιά, αυτά που θα αντέξουν την εκπαιδευτική διαδικασία, δεν ετοιμάζεται καλύτερη μοίρα. Ο μαθητής, που σύμφωνα με το σχέδιο δράσης του Υπουργείου θα γίνει ο «μικρός διανοούμενος», ο «μικρός ερευνητής», ο «μικρός επιστήμονας», ο «μικρός γλωσσομαθής», ο μαθητής «που θα μαθαίνει πώς να μαθαίνει», είναι το μοντέλο μαθητή που ανταποκρίνεται σε αυτό της σύγχρονης αγοράς εργασίας, των ελαστικών εργασιακών σχέσεων, των απολύσεων, της μη ύπαρξης μόνιμων εργασιακών δικαιωμάτων και της επιβαλλόμενης ανάγκης για αλλαγή εργασίας και επανειδίκευσης του εργατικού προσωπικού. Είναι το μοντέλο του εργαζόμενου που δεν περιμένει ότι θα κάνει μία σταθερή εργασία στη ζωή του και θα έχει μόνιμα επαγγελματικά δικαιώματα αλλά θα ξέρει πώς να επανειδικεύεται, χωρίς επιπλέον κόστος για κράτος – εργοδοσία.

Τα βιβλία που εισήχθησαν πριν μερικά χρόνια, λειτουργούν σ' αυτό το πνεύμα. Παρά την μείωση της ύλης που ανακοίνωσε το Υπουργείο θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν και να διδάσκονται. Και αυτό παρά την κριτική που τους έχει γίνει από τον εκπαιδευτικό κόσμο, τόσο ως προς τη δυσκολία τους, όσο και ως προς το περιεχόμενο. Ακόμη, όμως, και αυτή η γνώση θα παρέχεται με ακόμη δυσμενέστερους όρους για τους μαθητές. Οι απολύσεις 17.000 εκπαιδευτικών, τα χιλιάδες κενά που θα προκύψουν από τη μείωση των διορισμών, η αλλαγή στην αναλογία εκπαιδευτικού/μαθητών, από το 1/25 στο 1/28, οι συμπτύξεις τμημάτων και σχολείων που θα λάβουν χώρα στη νέα σχολική χρονιά, κάνουν τα λόγια του Υπουργείου για «εξατομίκευση της διδασκαλίας με βάση τις ανάγκες του μαθητή και όχι της τάξης» να ηχούν ως κακόγουστο ανέκδοτο εις βάρος των χιλιάδων μαθητών και εκπαιδευτικών.

Η ψηφιοποίηση της σχολικής τάξης με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και τους διαδραστικούς πίνακες, παρουσιάζονται ως η μεγάλη τομή που πραγματοποιεί το Υπουργείο. Η πραγματικότητα όμως δεν είναι τόσο ιλουστρασιόν. Η ψηφιακή τεχνολογία θα τοποθετηθεί μέσα σε τάξεις που δεν θα υπάρχει καθηγητής να τη διδάξει, τα παιδιά θα είναι πάρα πολλά ανά τμήμα για να τη χρησιμοποιήσουν ή θα αχρηστεύεται μέσα σε σχολεία χωρίς τους κατάλληλους χώρους, με αίθουσες που πέφτουν οι σοβάδες από τα ταβάνια ή μπάζουν νερά. Δυστυχώς, το πιο πιθανό είναι ότι αυτοί που θα ωφεληθούν περισσότερο από αυτή την εμμονή του Υπουργείου, θα είναι οι εταιρίες και οι εισαγωγείς υψηλής τεχνολογίας, που θα θησαυρίσουν για μια ακόμη φορά με τις πλάτες του κράτους.

Σε αντίθεση με τα κέρδη των ιδιωτών το «νέο» σχολείο θα είναι φτωχό, προσαρμοσμένο στο πρόγραμμα των σκληρότερων περικοπών. Σ' αυτή την κατεύθυνση η κυβέρνηση με τη στήριξη της Ν.Δ. ιδιωτικοποιεί τομείς της εκπαίδευσης, εισηγούμενη το κλείσιμο των καλλιτεχνικών - μουσικών και αθλητικών σχολείων. Είναι ένα δεύτερο χτύπημα μετά τα χτυπήματα στην ειδική αγωγή και τα σχολεία ελληνικών κοινοτήτων του εξωτερικού, που αφήνονται να μαραζώσουν χωρίς εκπαιδευτικούς. Όλα αυτά βέβαια χωρίς να υπολογίσουμε τις τεράστιες περικοπές που θα φέρει στη χρηματοδότηση των σχολείων ο «Καλλικράτης».

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση παρόλο που εμφανίζεται ως κάτι αναγκαίο για την αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αποτελεί την αιχμή του δόρατος της επίθεσης ενάντια στη Δημόσια Εκπαίδευση. Κατηγοριοποιεί τα σχολεία σε καλά και κακά χρησιμοποιώντας μάλιστα κριτήρια κατευθείαν παρμένα από τον κόσμο των επιχειρήσεων και της αγοράς. Ανοίγει έτσι το δρόμο για τη μετατροπή του σχολείου σε επιχείρηση. Το καλό σχολείο είναι αυτό που κατορθώνει να εξασφαλίζει μόνο του πόρους για τη χρηματοδότησή του. Η σχολική μονάδα πρέπει μόνη της τώρα, να εξασφαλίσει τα απαραίτητα χρήματα για τη λειτουργία της, καταφεύγοντας σε χορηγούς, στις τοπικές (και όχι μόνο) επιχειρήσεις, αλλά και στους ίδιους τους γονείς. Τα «κακά» σχολεία θα είναι πιο δύσκολο να βρουν χρηματοδότες σε σχέση με τα καλά. Αυτό θα οδηγήσει σε μαρασμό και σε κλείσιμο σχολείων.

Κριτήριο, βέβαια, για να καθοριστεί η ποιότητα ενός σχολείου δεν είναι μόνο η «οικονομική» του δραστηριότητα. Συνδεδεμένα με αυτή είναι τα ποσοστά επιτυχίας των μαθητών ενός σχολείου, στις πανελλαδικές εξετάσεις και «οι ρυθμοί ατομικής προόδου». Σχολείο με λίγους επιτυχόντες είναι ένα «κακό» σχολείο. Άρα θα είναι ένα σχολείο που προσελκύει λιγότερους πελάτες – μαθητές, άρα και μικρότερο ενδιαφέρον από χορηγούς – επενδυτές, άρα και μικρότερη χρηματοδότηση. Όλη η πίεση για την επιβίωση ενός σχολείου μεταφέρεται έτσι στους μαθητές, που θα προστίθεται στην έτσι κι αλλιώς απάνθρωπη πίεση των εξετάσεων. Η αποστήθιση στο «νέο» σχολείο δεν θα καταπολεμηθεί, όπως ισχυρίζεται το Υπουργείο, αλλά θα ενταθεί.

Η αξιολόγηση της σχολικής μονάδας και η ακόλουθη αποδέσμευση της χρηματοδότησης των σχολείων από το κράτος είναι σκληρά ταξικά μέτρα, που θα χτυπήσουν ιδιαίτερα τα σχολεία των φτωχών περιοχών. Αυτά είναι τα σχολεία που γνωρίζουν τη μεγαλύτερη αποτυχία στις εξετάσεις. Οι διαφορές μεταξύ των σχολείων των πλούσιων και φτωχών περιοχών θα διευρυνθούν. Άραγε τι θα ήταν πιο προσοδοφόρο για έναν επιχειρηματία, να χρηματοδοτήσει ένα σχολείο τσιγγανοπαίδων ή ένα σχολείο στο Παλαιό Ψυχικό;

Στα κριτήρια «αυτοαξιολόγησης» της σχολικής μονάδας, που θέτει το Υπουργείο, υπάρχει πληθώρα κριτηρίων με τα οποία προσπαθούν να δέσουν χειροπόδαρα τους εκπαιδευτικούς στη λειτουργία του σχολείου-επιχείρηση. Ποικίλουν από τα πιο χοντροκομμένα που περιορίζουν το δικαίωμα στην απεργία, όπως το «αριθμός ημερών πραγματοποιηθείσας λειτουργίας σχολείου», έως τα πιο εκλεπτυσμένα όπως «συμμετοχή σε εκπαιδευτικές καινοτομίες και προαιρετικά προγράμματα». Ιδιαίτερα αυτό το τελευταίο, σε συνδυασμό με θεσμούς όπως αυτός της «αριστείας και καινοτομίας στην εκπαίδευση», όπου χρηματοδοτούνται καινοτόμοι εκπαιδευτικοί, αποτελούν μια ακόμη κερκόπορτα, για να εισβάλουν η

Ιούνης 2006, Μαθητές διαδηλώνουν μαζί με τους απεργούς του δημοσίου.

ιδιωτικοποίηση και οι εταιρείες μέσα στα σχολεία.

Το Υπουργείο με την αξιολόγηση, εκτός από τους μαθητές και τη δημόσια εκπαίδευση, στοχεύει τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Σκοπός του η διάλυση των εργασιακών τους σχέσεων, το σπάσιμο της αντίστασής τους και σε τελική ανάλυση η κατάργηση της ίδιας της μονιμότητάς τους. Οι νέοι εκπαιδευτικοί μετονομάστηκαν σε δόκιμους εκπαιδευτικούς. Προκειμένου να μονιμοποιηθεί κανείς, τώρα πια, δεν φτάνει ούτε ο διαγωνισμός του ΑΣΕΠ. Θα χρειαστεί να περάσει από τη δίχρονη διαδικασία της αξιολόγησης, σύμφωνα με την οποία ο διευθυντής και ο «μέντορας», ένας παλιότερος εκπαιδευτικός δηλαδή, θα αποφασίζουν για το αν θα μονιμοποιηθεί ή όχι. Σε καμία περίπτωση, με αυτά τα μέτρα δε θ' αναβαθμιστεί η ποιότητα του μαθήματος. Αυτό που θα μεγαλώσει είναι ο έλεγχος του Υπουργείου στο τι και πώς διδάσκεται στην τάξη. Ο έλεγχος των εκπαιδευτικών πάνω στο αντικείμενο της δουλειάς τους θα μειωθεί και ως συνέπεια και η δυνατότητά τους να επεμβαίνουν σ' αυτό προς όφελος των πιο αδύνατων μαθητών. Αυτό που θα μετράει είναι ποιος εκπαιδευτικός παράγει περισσότερες «επιτυχίες» για το σχολείο.

Οι σύλλογοι διδασκόντων κάθε σχολείου με αυτόν τον τρόπο θα μετατραπούν από χώρους έκφρασης μιας συλλογικότητας, σε χώρους ανταγωνισμού, εξατομικοποίησης, πειθάρχησης, γλειψίματος και πελατειακών σχέσεων. Φυσικά λόγος δε γίνεται για τα συνδικάτα, αφού οι νέοι εκπαιδευτικοί δε θα νιώθουν ότι έχουν τίποτα κοινό με τους «μέντορές» τους, για να παλέψουν, δυσκολεύοντας έτσι τη δυνατότητα συλλογικών διεκδικήσεων.

Και τώρα; Τι κάνουμε;

Το ερώτημα που υπάρχει είναι ποιος θα υπερασπίσει τα σχολεία από την επέλαση της αγοράς. Η ταξική πάλη δεν έχει φτάσει ακόμη σε επίπεδα να απεργούν όλοι οι κλάδοι, για να υπερασπίσουν τη Δημόσια Εκπαίδευση των παιδιών τους. Ως τότε το καθήκον αυτό θα πέφτει στις πλάτες των εκπαιδευτικών, ως του πιο οργανωμένου τμήματος του εκπαιδευτικού κινήματος. Ένας τέτοιος αγώνας, δεν είναι «συντεχνιακός». Αφορά όλη την εργατική τάξη. Για να εκδηλωθεί όμως υπάρχουν συγκεκριμένα πολιτικά εμπόδια, που πρέπει να υπερπηδηθούν.

Η στάση της συνδικαλιστικής ηγεσίας είναι το πρώτο από αυτά. Η ηγεσία της ΠΑΣΚ, ιδιαίτερα αυτής με τις πιο μαχητικές περγαμηνές, αυτής των δασκάλων, είναι στην καλύτερη περίπτωση παραλυτική για το συνδικαλιστικό κίνημα. Η προεκλογική τακτική τους, που προσέφερε συναίνεση στο πρόγραμμα του ΠΑ.ΣΟ.Κ. με αντάλλαγμα τις θολές υποσχέσεις της Διαμαντοπούλου για αυξήσεις, κατάργηση της ωρομισθίας κλπ χρησιμοποιώντας παράλληλα την απειλή της απεργίας, σε περίπτωση που αυτές οι υποσχέσεις δεν υλοποιηθούν, έχει καταρρεύσει. Αποκαλύπτεται η ανικανότητά τους να αντιμετωπίσουν τη συνολική κυβερνητική επίθεση. Τώρα που οξύνονται τα πράγματα είναι αναγκασμένοι να διαλέξουν πλευρά.

Ηγετικά κομμάτια της ΠΑΣΚ έχουν διαλέξει την πλευρά του Υπουργείου. Είτε άμεσα, όπως ο πρόεδρος του Συλλόγου Ηρακλείου και του Συνεδρίου της ΔΟΕ, το 2008, που έγινε περιφερειακός διευθυντής Κρήτης, είτε έμμεσα, όπως ο Μπράτης που αποζητά ακόμη τη συναίνεση λέγοντας: «*...να προτείνουμε τη δική μας αξιολόγηση, για να μην πάρει αυτή, τη μορφή που θέλει το Υπουργείο...*». Το επιχείρημα ότι το νέο σχολείο θα δημιουργήσει θέσεις εργασίας προσκρούει στην πολιτική μαζικής περικοπής διορισμών της κυβέρνησης. Το ίδιο χρησιμοποιήθηκε παλιότερα και για το ολοήμερο σχολείο, όμως οι περισσότερες θέσεις εργασίας που δημιούργησε ήταν μαζικές θέσεις ωρομισθίων.

Παρά τη στάση αυτή της ηγεσίας, πλατιά κομμάτια των εκπαιδευτικών (συμπεριλαμβανομένων πολλών συναδέλφων που βρίσκονται ή υποστηρίζουν τις κυρίαρχες παρατάξεις) έχουν αντιδράσει. Η συμμετοχή τους στις Γενικές Απεργίες, ιδιαίτερα όταν αυτή οργανώθηκε καλά, ήταν μεγάλη. Η αντίσταση δεν περιορίστηκε μόνο εκεί. Είδαμε τους αδιόριστους να κάνουν κατάληψη στην ΕΡΤ και τους καθηγητές να αρνούνται να διορθώσουν τα γραπτά των πανελλαδικών εξετάσεων. Το ίδιο συμβαίνει και στην Πρωτοβάθμια. Η Διαμαντοπούλου ψάχνει ακόμη να βρει τα σχολεία που θα μπουν εθελοντικά στο πρόγραμμα αυτοαξιολόγησης. Οι εκπαιδευτικοί αρνούνται. Το ίδιο συμβαίνει και με τα 800 σχολεία που παρόλο που το πρόγραμμα ανακοινώθηκε λίγο πριν λήξει η προηγούμενη σχολική χρονιά, πολλά σχολεία έχουν δηλώσει την άρνησή τους να συμμετέχουν σε αυτό.

Όμως και στο επίπεδο των ιδεών, υπάρχουν συντηρητικές απόψεις μέσα στο κίνημα που δεν αφήνουν τη δυναμική της αντίστασης να εξελιχθεί. Στην πλειοψηφία τους προέρχονται από την κορυφή της συνδικαλιστικής ηγεσίας, της ΠΑΣΚ-ΔΑΚΕ, αλλά δυστυχώς τις υιοθετούν και κομμάτια απ' όλο το φάσμα της εκπαιδευτικής αριστεράς. «*Δεν μπορούμε σήμερα να κάνουμε ένα κλαδικό αγώνα μόνοι μας όπως το 2006*», είναι η συνηθέστερη από αυτές. Άλλες θέλουν τους υπόλοιπους εργαζόμενους-γονείς, υποστηρικτές του «νέου σχολείου» της Διαμαντοπούλου και άλλες περιγράφουν τους εκπαιδευτικούς ως μουδιασμένους, να δέχονται τα χτυπήματα σχεδόν μοιρολατρικά και να μην ξέρουν πώς να αντιδράσουν. Κάποιοι προσπαθούν να πείσουν ότι αυτά είναι απόψεις της βάσης, όμως περισσότερο αντανακλούν τις προτεραιότητες συνδικαλιστικών ηγεσιών, που αναζητούν δικαιολογίες στην ηττοπαθή θεωρία των αρνητικών συσχετισμών.

Σε αντίθεση με αυτές τις απόψεις πολλές ΕΛΜΕ, στις τελευταίες συνελεύσεις, ψήφισαν την πρόταση για απεργία διαρκείας. Ακόμη περισσότερο, σύλλογοι δα-

σκάλων ψήφισαν όχι μόνο την απεργία αλλά και ένα πρόγραμμα ριζοσπαστικών αιτημάτων, όπως την παύση πληρωμής του χρέους και την εθνικοποίηση των τραπεζών. Ένας από αυτούς είναι και ο σύλλογος δασκάλων στα Χανιά. Στο συγκεκριμένο σύλλογο, παρόλο που η αριστερά δεν έχει την πλειοψηφία, η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα της ύπαρξης δύο παραγόντων. Ο πρώτος είναι η ύπαρξη ενός κομματιού συναδέλφων (πολλοί από αυτούς νέοι σε ηλικία) αγανακτισμένου με την πολιτική της κυβέρνησης και της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, που θέλει να δράσει. Ο δεύτερος, είναι η προσπάθεια της αριστεράς, να συνδεθεί μαζί του, στη βάση προωθημένων αιτημάτων και μορφών πάλης. Η επίμονη και συστηματική προσπάθεια να οργανωθούν οι αγώνες ενάντια στο Πρόγραμμα Σταθερότητας από τα κάτω (μαζικές ενημερώσεις, οργανωμένη συμμετοχή στις διαδηλώσεις, γενικές συνελεύσεις), αλλά και η προσπάθεια σύνδεσης με τους συνολικότερους πολιτικούς αγώνες, αντιπολεμικούς, αντιρατσιστικούς, αντιφασιστικούς, κ.α., αποτέλεσαν γέφυρες επικοινωνίας με τους συναδέλφους. Αυτή η δυναμική αγνοείται από όσους υιοθετούν τις ιδέες της αυτοσυγκράτησης, που μοιραία καταλήγουν στο να προτείνουν την προσαρμογή στο απεργιακό πρόγραμμα των ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ. Με αυτό τον τρόπο φυγομαχούν, ακόμη και αν το κάνουν επικαλούμενοι κάποιους άλλους, φανταστικούς, μελλοντικούς αγώνες.

Η άποψη ότι σήμερα ένας αγώνας, κινδυνεύει να μείνει μόνος του, είναι μακριά από την πραγματικότητα. Ο απεργιακός αγώνας του 2006, είχε δημιουργήσει γύρω του ένα πλατύ ρεύμα συμπαράστασης, γιατί εξέφραζε τη μεγάλη πλειοψηφία του εργαζόμενου κόσμου. Τώρα τα πράγματα έχουν προχωρήσει ακόμη πιο πολύ. Η πλειοψηφία των εργαζομένων έχει βγει στο δρόμο και έχει αγωνιστεί μαζί, ενάντια στο Μνημόνιο. Η έμπρακτη αλληλεγγύη σε έναν αγωνιζόμενο κλάδο είναι πολύ πιο ορατή. Ένας διαρκής και αποφασισμένος αγώνας σήμερα δεν θα βαδίσει στην απομόνωση, αλλά στην αντίθετη κατεύθυνση της πιθανής γενίκευσής του. Μια απεργία διαρκείας πιο πιθανό είναι ότι θα βρει αν όχι και άλλους μιμητές, τουλάχιστον πολύ περισσότερους συμπαραστάτες.

Η επιρροή των κυρίαρχων ιδεών στο μυαλό του ενός ή του άλλου εργαζόμενου ξεχωριστά ποτέ δεν αποτέλεσε κριτήριο για την πραγματοποίηση αγώνων. Αν κάποιοι από τους γονείς των μαθητών έχουν αυταπάτες για τα μέτρα της Διαμαντοπούλου, αυτό οφείλεται στο ότι κανείς δεν τους έχει εξηγήσει περί τίνος πρόκειται αφενός, και αφετέρου στο ότι δεν έχει υπάρξει ένας μεγάλος αγώνας ακόμη, για να τα κοντράρει. Η εμπειρία της απεργίας του 2006 έδειξε, ότι η συμπαράσταση έπεται του ξεκινήματος ενός μεγάλου αγώνα. Η αποφασιστικότητα και η θέληση των απεργών να παλέψουν είναι αυτή που απελευθερώνει μια προϋπάρχουσα δυναμική και τη διαμορφώνει σε κύμα συμπαράστασης και όχι το αντίθετο. Οι περισσότεροι από τους γονείς είναι εργαζόμενοι που είδαν τους μισθούς και τις συντάξεις τους να περικόπτονται, ή μικροεπαγγελματίες που αντιμετωπίζουν το φάσμα του κλεισίματος της δουλειάς τους. Πολύ γρήγορα θα βρεθούν στην κατάσταση να πρέπει να πληρώσουν πολύ περισσότερα, για μια παιδεία που θα δίνει πολύ λιγότερα. Είναι οι δυνητικοί μας σύμμαχοι.

Εξίσου λάθος είναι και η άποψη ότι οι κλαδικοί αγώνες είναι σήμερα αναποτελεσματικοί. Όσοι κλάδοι ως τώρα έχουν προσπαθήσει να κινηθούν πέρα από τις 24ωρες, έχουν ταρακουνήσει για τα καλά την κυβέρνηση και δεν έχουν αφήσει να περάσουν επιθέσεις. Αυτό έγινε με τις συγκοινωνίες και την προσπάθεια της κυβέρνησης να τους αφήσει απλήρωτους, με τους γιατρούς και τις πληρωμές των εφημεριών τους, τη ΔΕΗ, κτλ.

Οι κλαδικοί αγώνες δεν έρχονται σε αντιπαράθεση με τους συνολικούς αγώνες της εργατικής τάξης ενάντια στο Πρόγραμμα Σταθερότητας. Είναι κομμάτι τους. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ έλεγε μιλώντας για τη ρωσική εμπειρία του 1905: *«το κίνημα στο σύνολό του δεν προχωράει αποκλειστικά με το πέρασμα από τον οικονομικό στον πολιτικό αγώνα. Κάθε μια από τις μεγάλες μαζικές κινητοποιήσεις σπάει σε ένα πλήθος οικονομικών απεργιών, αφού φτάσει στην κορύφωσή της. Και αυτό δεν ισχύει μονάχα για κάθε μια από τις μεγάλες απεργίες αλλά ακόμα και για την επανάσταση στο σύνολό της»*. Αποτελεί κατάντια να χρησιμοποιούμε τις μεγάλες απεργίες όπως της 5ης Μάη, σαν κρεβάτι του Προκρούστη, με βάση το οποίο θα απορρίπτουμε τον όποιο αγώνα δεν αγγίζει αυτό το πρότυπο. Ο αγώνας της ΕΑΣ το '92 - '93 αν και ξεχωριστός δεν μπορεί να αποκοπεί από τους αγώνες που έδωσε συνολικά η εργατική τάξη ενάντια στην κυβέρνηση Μητσοτάκη. Έπαιξε τεράστιο ρόλο στην ανατροπή της. Αλλά και σήμερα, ποιός μπορεί να ισχυριστεί ότι ο αγώνας των γιατρών, για παράδειγμα, ενάντια στο νομοσχέδιο της Ξενογιαννακοπούλου είναι ξεχωριστός από τον αγώνα που δίνουμε όλοι μας;

Μέσα από τέτοιους αγώνες μπορεί η εργατική τάξη να αποκτήσει την αυτοπεποίθηση που χρειάζεται, προκειμένου να κάνει ακόμη μεγαλύτερα βήματα στον αγώνα της, καθώς και να δοκιμάσει και να αναδείξει εκείνες τις μορφές οργάνωσης που χρειάζεται γι' αυτό. Δυνατοί κλάδοι, με αγωνιστικές παραδόσεις και παράδοση μορφών οργάνωσης από τα κάτω, έχουν ιδιαίτερο ρόλο να παίξουν σ' αυτόν τον τομέα.

Η εκπαιδευτική αριστερά στη νέα σχολική χρονιά έχει να κινηθεί αποφασιστικά τόσο στο να οργανώσει την αντίσταση σε επίπεδο σχολείου και συλλόγου, ώστε να μην εφαρμοστούν οι αλλαγές του Υπουργείου, όσο και στο να πείσει τους συναδέλφους για την ανάγκη ενός μεγάλου απεργιακού αγώνα, που θα ανοίξει τα ζητήματα τόσο της ανατροπής του προγράμματος σταθερότητας όσο και της υπεράσπισης της Δημόσιας Εκπαίδευσης από τις επιθέσεις της αγοράς. Ταυτόχρονα να δώσει τη μάχη, για να ριζοσπαστικοποιήσει τα αιτήματα του κλάδου και να ισχυροποιήσει και να εμπλουτίσει τις μορφές οργάνωσης της βάσης, τις γενικές συνελεύσεις, τις απεργιακές επιτροπές, τα απεργιακά ταμεία. ■

Ιούνης 2006, μαθητική διαδήλωση.

Το Πανεπιστήμιο του Μνημόνιου

Ο **Λάζαρος Απέκης**, πρώην πρόεδρος της ΠΟΣΔΕΠ την περίοδο του μεγάλου αγώνα για την υπεράσπιση του Δημόσιου Πανεπιστήμιου, αναλύει γιατί τα σχέδια της Υπουργού Παιδείας οδηγούν σε ένα αυταρχικό εκπαιδευτήριο που δεν θα είναι ούτε δωρεαν, ούτε δημόσιο, ούτε Πανεπιστήμιο.

Η Υπουργός «Παιδείας» της κοινοβουλευτικής δικτατορίας ΔΝΤ, ΕΕ και ΕΚΤ, Α. Διαμαντοπούλου, παρουσίασε στην τελευταία Σύνοδο των πρυτάνεων, αλλά και με πρόσφατες δηλώσεις της, τα σχέδια του ΠΑΣΟΚ και της τρόικας για το Δημόσιο Πανεπιστήμιο.

Αποκαλύπτεται ότι η πολιτική τους για τον «περιορισμό του δημόσιου τομέα» περιλαμβάνει όχι μόνο τη συρρίκνωση του δημόσιου πανεπιστημίου αλλά και την πλήρη ανατροπή του χαρακτήρα και του κοινωνικού του ρόλου.

Πρόκειται για μια επίθεση διάλυσης του δημόσιου πανεπιστημίου, της δημόσιας δωρεάν ανώτατης εκπαίδευσης που ξεπερνά κάθε προηγούμενη.

Οι κυβερνητικοί κανίβαλοι του «εκσυγχρονισμού», που χαρακτήριζαν άτολμη και καταψήφιζαν την αναδιάρθρωση της ΝΔ (Γιαννάκου), σχεδιάζουν να κατεδαφίσουν με «τόλμη» αυτό που γνωρίζουμε ως πανεπιστήμιο, αφού κατά τον Γ. Παπανδρέου «*...το ελληνικό πανεπιστήμιο όπως το ξέραμε έχει κλείσει τον κύκλο του*»! Μάλιστα η Υπουργός «Παιδείας» εκτιμά ότι τώρα υπάρχουν οι προϋποθέσεις για αυτό: «*Τα τελευταία χρόνια είναι ελπιδοφόρο το ότι διαμορφώθηκε ένα μεταρρυθμιστικό κίνημα μέσα στα πανεπιστήμια... Θεωρώ ότι η ύπαρξη αυτών των δυνάμεων αποτελεί μια στέρεη προϋπόθεση, ώστε η κυβέρνηση να προχωρήσει στις αναγκαίες αλλαγές μέσα από δημόσιο διάλογο και ανταλλαγή απόψεων*».

Το πρώτο χτύπημα της κυβέρνησης ήταν η «ρύθμιση» για τα κολέγια: αφού ψήφισε την αναγνώριση των τίτλων των κολεγίων σαν ισότιμων με των δημόσιων πανεπιστημίων και την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο της Οδηγίας 36/2005 και των αποφάσεων του Ευρωδικαστηρίου για τα επαγγελματικά δικαιώματά των αποφοίτων των κολεγίων (κυκλοφόρησε και το αντίστοιχο ΠΔ), νομιμοποίησε την λειτουργία 30 τέτοιων ιδιωτικών επιχειρήσεων. Έπραξε ακριβώς ό,τι απαιτεί το Μνημόνιο! Με την «τακτοποίηση» αυτή, πλέον, ένα μέρος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που παρέχεται στους νέους δεν είναι ενταγμένο στο δημόσιο σύστημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά εκχωρείται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, χωρίς δικαίωμα της πολιτείας να ασκεί ουσιαστικό έλεγχο. Ό,τι απαιτούν οι χώρες που εξάγουν «υπηρεσίες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης». Επέβαλαν, δηλαδή, την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση παρακάμπτοντας το «εμπόδιο» του άρθρου 16 του Συντάγματος!

Ο σχεδιασμός για τη συρρίκνωση και για την πλήρη ανατροπή του χαρακτήρα και του κοινωνικού ρόλου του δημόσιου πανεπιστημίου περιλαμβάνει: ανατροπή στη μορφή διοίκησης, ανατροπή στον τρόπο χρηματοδότησης-διαχείρισης, ανατροπή στη δομή και στο χαρακτήρα των πανεπιστημιακών σπουδών, ανατροπή στη χωροταξία και στη λειτουργία Ιδρυμάτων και Τμημάτων.

Συλλαλητήριο Καταλήψεων 2006

Ο Λάζαρος Απέκης σε πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο τον Ιούνη του 2006.

Η διοίκηση του Πανεπιστημίου

Σχεδιάζεται η διοίκηση του Πανεπιστημίου από ένα «Συμβούλιο Διοίκησης», όπου θα συμμετέχουν και «κοινωνικοί φορείς εξωτερικοί προς τα Πανεπιστήμια», επειδή, κατά την Υπουργό, η *«διαμόρφωση των στρατηγικών επιλογών και κατευθύνσεων του Πανεπιστημίου αφορά ολόκληρη την κοινωνία»*. Τη διοίκηση θα αναλάβει αυτό το όργανο που θα «εκπροσωπεί την κοινωνία», και τα συλλογικά ακαδημαϊκά όργανα (Σύγκλητος, ΓΣ Σχολής) θα περιθωριοποιηθούν με αρμοδιότητες «καθαρά ακαδημαϊκές». Και βέβαια το μεγάλο «αγκάθι» για όλους τους «εκσυγχρονιστές», η εκπροσώπηση των φοιτητών, θα ακυρωθεί!

Αναιρούν, δηλαδή, τις δύο βασικές αρχές που όρισαν την διοίκηση των ΑΕΙ από τις αρχές της δεκαετίας του 1980: την αυτοδιοίκηση και τη συνδιοίκηση με συμμετοχή φοιτητών και εργαζομένων στα όργανα διοίκησης.

Με πρόσχημα τη διαφάνεια και την «κοινωνική λογοδοσία» σχεδιάζεται η πλήρως αδιαφανής διοίκηση χωρίς την εποπτεία-παρέμβαση της πανεπιστημιακής κοινότητας. Θέλουν, με τη συμμετοχή εκπροσώπων του επιχειρηματικού κόσμου και άλλων παραγόντων στο «Συμβούλιο Διοίκησης», να επιβάλουν στα Πανεπιστήμια να λειτουργούν σαν ιδιωτικές επιχειρήσεις ακολουθώντας τους κανόνες της αγοράς και την πολιτική της κυβέρνησης.

Η πλήρης οικονομική αυτοτέλεια

Σχεδιάζεται η *«πλήρης διαχείριση των Οικονομικών των Πανεπιστήμιων, περιλαμβανομένης της μισθοδοσίας, να περιέλθει στα ίδια τα Πανεπιστήμια»*. Η χρηματοδότηση των πανεπιστημίων από το κράτος – που σύμφωνα με τις δηλώσεις θα παραμείνει περιορισμένη – θα γίνεται *«επί τη βάσει προγραμματικών συμφωνιών (τόσο σε επίπεδο ιδρύματος όσο και σε επίπεδο τμημάτων)»*, που θα περιλαμβάνουν την επίτευξη μετρήσιμων στόχων, όπως τον αριθμό των πτυχιούχων εντός της χρονικής περιόδου της διάρκειας των σπουδών, την απορροφητικότητα των πτυχιούχων στην αγορά εργασίας, αλλά και τις ερευνητικές - επιχειρηματικές επιδόσεις.

Σχεδιάζεται, λοιπόν, η πλήρης «οικονομική αυτοτέλεια» των πανεπιστημίων για να αντιμετωπίζουν «αυτοτελώς» τον οικονομικό μαρασμό τους αναζητώντας πόρους εκτός δημοσίου, με εισαγωγή διδάκτρων και χορηγιών – ακόμη και με «ίδρυση εδρών με χορηγία ιδιωτών» – με περικοπές μισθών και προσωπικού. «Οικονομική αυτοτέλεια» με κλείσιμο όσων Τμημάτων δεν ανταποκρίνονται στα «κριτήρια».

Η εφαρμογή της «αξιολόγησης» θα είναι το εργαλείο για την κατάταξη των Τμημάτων και Ιδρυμάτων με αγοραία κριτήρια «αποδοτικότητας» για να τους επιβληθεί πλήρως η εμπορευματική - επιχειρηματική λειτουργία (βλ. βρετανικό παράδειγμα).

Οι δυνάμεις του επιχειρηματικού πανεπιστημίου διεκδικούν, με σχετική επιτυχία ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, την πλήρη ηγεμονία τους στη λειτουργία του δημόσιου πανεπιστημίου. Οι «ανατροπές» που ετοιμάζει η κυβέρνηση ξεπερνούν και αυτούς.

Ανατροπή της ακαδημαϊκής δομής του πανεπιστημίου

Όπως δηλώνεται, βασική ακαδημαϊκή μονάδα θα είναι η Σχολή που θα απονέμει και τα πτυχία με βάση προγράμματα σπουδών. Τα Τμήματα θα υφίστανται ως διοικητικές μονάδες. Η εισαγωγή των φοιτητών θα γίνεται σε Σχολές. Η κατανομή τους στα επιμέρους προγράμματα σπουδών θα γίνεται μετά από το τέλος του πρώτου ακαδημαϊκού έτους, *«ανάλογα με την επίδοση και τις προτιμήσεις των φοιτητών, χωρίς να αποκλείεται και η αλλαγή προγράμματος σπουδών σε επόμενα έτη»*. Θα εφαρμοστεί σύστημα «πιστοποίησης όλων των προγραμμάτων σπουδών».

Σχεδιάζουν, λοιπόν, την κατάργηση της βασικής δομής του πανεπιστημίου, του Τμήματος, που έχει την ευθύνη του προγράμματος σπουδών και των σπουδών σε ένα ορισμένο επιστημονικό πεδίο, που εγγυάται ότι οι απόφοιτοι έχουν επιτυχώς σπουδάσει μια συγκεκριμένη επιστήμη και που βεβαιώνεται από το χορηγούμενο κοινό πτυχίο.

Στόχος τους είναι οι φοιτητές να ακολουθούν «ευέλικτα» προγράμματα και ατομικές διαδρομές στις σπουδές τους στις Σχολές και όχι στα Τμήματα. Έτσι, οι Σχολές θα έχουν την ευθύνη να χορηγούν αντί πτυχίων ακόμη και εξατομικευμένα πιστοποιητικά σπουδών (Ήδη έχει νομοθετηθεί το Συμπλήρωμα Διπλώματος: φάκελος προσόντων)!

Αυτό οδηγεί φυσικά στην ακύρωση ήδη από το Πανεπιστήμιο, μέσα από τις σπουδές, κάθε έννοιας συλλογικών επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων, που θα αποτελέσει το τελειωτικό χτύπημα στα ήδη εγκληματικά ακυρωμένα εργασιακά δικαιώματα των νέων.

Αν συνδυαστούν αυτές οι στοχεύσεις με το ότι *«τα προγράμματα δια βίου μάθησης θα αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο των πανεπιστημιακών σπουδών»*, προκύπτει ένα πλέγμα «σπουδών» στο οποίο θα εντάσσονται «ισότιμα» όλες οι μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης, όπως εγκαίρως είχαμε αναδείξει και καταγγείλει όταν παρουσιάζονταν οι στόχοι της ΕΕ για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης σύμφωνα με τη διαδικασία Μπολόνια. Για την επιβολή αυτών των ανατροπών επιλέγεται *«η υιοθέτηση και εφαρμογή του εθνικού πλαισίου προσόντων (NQF) κατά τα πρότυπα του αντίστοιχου ευρωπαϊκού πλαισίου προσόντων»*. Πρόκειται για ένα μηχανισμό που θα πιστοποιεί και θα κατατάσσει τα εφόδια ανεξάρτητα από τη διαδικασία απόκτησής τους (βλ. το αντίστοιχο νομοσχέδιο).

Η γενικευμένη επίθεση στη φυσιογνωμία του δημόσιου πανεπιστημίου ολοκληρώνεται με την «απόλυτη» εφαρμογή των πιστωτικών μονάδων (ECTS) σε συνδυασμό με την «πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών» από «ανεξάρτητες» αρχές από το εσωτερικό και το εξωτερικό (βλ. και έκθεση ΑΔΙΠ).

Για τα μέλη ΔΕΠ

Εκλογές: Η εκλογή των μελών ΔΕΠ

θα γίνεται από *«διεθνούς σύνθεσης εκλεκτορικά σώματα, με δυνατότητα εκλογής και αλλοδαπών ως μελών ΔΕΠ»*. Και για να ολοκληρωθεί η «διεθνοποίηση» του Πανεπιστημίου θα επιτρέπεται η κατοχή θέσης ΔΕΠ παράλληλα σε πανεπιστήμιο του εξωτερικού και σε ελληνικό πανεπιστήμιο!

Μισθοδοσία: Η κυβέρνηση με την «οικονομική αυτοτέλεια» θέλει οι μισθοί των πανεπιστημιακών να πάψουν να ορίζονται από ενιαίο μισθολόγιο και να εξαρτώνται από τις «επιδόσεις» τους και μάλιστα να είναι αποτέλεσμα ατομικής διαπραγμάτευσης με τη διοίκηση. Αυτό θα οδηγήσει σε απολύσεις και στη γενίκευση της ελαστικής εργασίας. Μάλιστα κάποιοι «προτείνουν» ακόμη και την κατάργηση της μονιμότητας και για τους Επίκουρους Καθηγητές.

«Προεργασία» για αυτές τις «ανατροπές» αποτελεί και η, μετά από αίτημα του σημερινού προέδρου της ΠΟΣΔΕΠ (!) στον πρωθυπουργό, κατάργηση του ανώτατου ορίου αμοιβής των μελών ΔΕΠ από συμμετοχή τους σε ερευνητικά προγράμματα! Το επιχειρηματικό πανεπιστήμιο θριαμβεύει!

Για τους φοιτητές

Καταργείται επί της ουσίας η δωρεάν σίτιση και στέγαση, αφού οι παροχές προς τους φοιτητές θα είναι υπόθεση της «αυτοτελούς» διαχείρισης του κάθε πανεπιστημίου και όχι υποχρέωση της πολιτείας.

Το δωρεάν σύγγραμμα καταργείται, αφού σχεδιάζεται να αντικατασταθεί με το «ηλεκτρονικό σύγγραμμα που θα είναι αναρτημένο στο διαδίκτυο»!

Δηλώνεται ότι *«για να πάψουν τα πανεπιστήμια να λειτουργούν σαν εξεταστικά κέντρα θα αναθεωρηθεί το σύστημα των εξετάσεων»*. Το χαρακτήρα αυτών των «αλλαγών» αποκαλύπτουν «πρόθυμοι» πρυτάνεις που φτάνουν μέχρι το σημείο να προτείνουν την καταβολή διδάκτρων από τους φοιτητές που αποτυγχάνουν για δεύτερη φορά στις εξετάσεις!

Στόχος τους είναι να επιβληθεί ένας «επαγγελματισμός» στις πανεπιστημιακές σπουδές ώστε να βιώνονται από τους φοιτητές σαν ένας ατομικός αγώνας δρόμου προς την έξοδο – το πτυχίο – μεταπτυχιακό – διδακτορικό.

Όμως, όσα εφόδια και να αποκτήσουν – όσο γρήγορα και αν το καταφέρουν – ο άγριος ταξικός πόλεμος θα τους υποχρεώσει να αντιμετωπίσουν την ανεργία των νέων του 35% (σήμερα!) και τον πρώτο μισθό «μαθητείας» του ανειδίκευτου εργάτη!

Χωροταξική και θεματική αναδιάρθρωση (λειτουργική ενοποίηση)

Η κυβέρνηση, εκμεταλλευόμενη τα προβλήματα και τις αδυναμίες της «διεύρυνσης» του πανεπιστημίου (προϊόντα της πολιτικής ΝΔ και ΠΑΣΟΚ), σχεδιάζει τώρα τη «λειτουργική και θεματική αναδιάρθρωση – λειτουργική ενοποίηση» των πανεπιστημίων με την εφαρμογή ενός πανεπιστημιακού «Καλλικράτη», η οποία θα οδηγήσει σε υποχρεωτικές συγχωνεύσεις και κατάργηση Τμημάτων ή και Πανεπιστημίων με απολύσεις προσωπικού και περιορισμό των φοιτητών, στην υποβάθμιση και στη συρρίκνωση της δημόσιας και δωρεάν ανώτατης εκπαίδευσης. Πρώτα «θύματα» θα είναι τα Πανεπιστήμια της περιφέρειας.

Το πανεπιστημιακό κίνημα διεκδικεί ένα δημόσιο πανεπιστήμιο που προσφέρει δωρεάν δημόσια ανώτατη εκπαίδευση υψηλής στάθμης σε όλους τους νέους

Επιχειρούν πλέον το «απόλυτο» χτύπημα στο δημόσιο Πανεπιστήμιο, στη δημόσια και δωρεάν ανώτατη εκπαίδευση!

Γι αυτό καταφεύγουν και στον ΟΟΣΑ, που «κατέχει την τεχνογνωσία», αντί του ΔΝΤ στο οποίο έχουν εκχωρήσει την αρμοδιότητα για τα υπόλοιπα θέματα της κοινωνίας! «...*Υποστήριξη του όλου εγχειρήματος θα ζητηθεί και από εμπειρογνώμονες του ΟΟΣΑ...*».

(Για να μη ξεχνάμε: στους εμπειρογνώμονες του ΟΟΣΑ είχε καταφύγει ο Γ. Παπανδρέου και το 1995 όταν ήταν υπουργός Παιδείας για να προετοιμάσει την τότε «μεταρρύθμιση» του ΠΑΣΟΚ!)

Η Σύνοδος των πρυτάνεων συμφωνεί με τους στόχους της κυβέρνησης, αλλά ζητά η «επιχείρηση» να γίνει με πρωτοβουλία των ιδρυμάτων! (βλ. 64η Σύνοδος). Οι ομάδες του επιχειρηματικού πανεπιστημίου και των «εκσυγχρονιστών» όλων των αποχρώσεων («χίλιοι», «πρόθυμοι», «σοφοί») συναινούν. Πρόσφατα δεκάδες πανεπιστημιακοί διαγκωνίστηκαν για το ποιοι θα αναλάβουν πρυτανείες ενώ επιχειρείται η οριστική κατεδάφιση του δημόσιου Πανεπιστημίου.

Η ηγεσία της ΠΟΣΔΕΠ (συμμαχία κυρίως ΠΑΣΟΚ και «ανανεωτικών» του ΣΥΝ – τώρα της Δημοκρατικής Αριστεράς), όταν δεν πρωτοστατεί, υπερθεματίζει. Η ηγεσία αυτή έχει, με την επιχείρηση «ανακατάληψης» της ΠΟΣΔΕΠ, εξουδετερώσει τη λειτουργία των συλλόγων ΔΕΠ και μετέτρεψε ένα μαχητικό Συνδικάτο, ανεξάρτητο από την πολιτική εξουσία και τη διοίκηση των πανεπιστημίων, σε όργανο κυβερνητικού συνδικαλισμού.

Η στάση του πανεπιστημιακού κινήματος

Το πανεπιστημιακό κίνημα διεκδικεί ένα δημόσιο πανεπιστήμιο που προσφέρει δωρεάν δημόσια ανώτατη εκπαίδευση υψηλής στάθμης σε όλους τους νέους.

Η ηγεσία του υπουργείου επιβεβαιώνει ότι ως τα μέσα του Σεπτέμβρη θα είναι έτοιμη να «καταθέσει τις προτάσεις της», με στόχο την ψήφιση νέου νόμου στις αρχές του 2011.

Στον προγραμματισμό αυτής της χωρίς προηγούμενο επίθεσης το πανεπιστημιακό κίνημα πρέπει να αντιπαραθέσει άμεσα το δικό του πρόγραμμα δράσης. Είναι ανάγκη να οργανώσουμε τα βήματα της αντίδρασής μας με αντιπληροφόρηση της πανεπιστημιακής κοινότητας και της κοινωνίας για τα νέα μέτρα και με οργάνωση δυναμικών κινητοποιήσεων για την αποτροπή τους. Σε αυτό μπορούν να συμβάλουν κοινές επιτροπές δράσης πανεπιστημιακών, φοιτητών και εργαζομένων στα πανεπιστήμια.

Το πανεπιστημιακό κίνημα, όπως έπραξε στις προηγούμενες επιθέσεις, αλλά μέσα σε δυσμενέστερες συνθήκες σήμερα, μπορεί και πρέπει να πορευτεί μαζί με τους νέους, τους εκπαιδευτικούς, τους εργαζόμενους, το λαό για να υπερασπιστούμε τα εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματά μας, την παιδεία, την δημόσια και δωρεάν ανώτατη εκπαίδευση.

Αν επιτρέψουμε στην κυβέρνηση της τρόικας και στους υποστηρικτές της να επιβάλουν τα σχέδιά τους, το Πανεπιστήμιο δεν θα είναι πλέον ούτε δωρεάν, ούτε δημόσιο, ούτε πανεπιστήμιο. Θα είναι ένα αυταρχικό εκπαιδευτήριο που θα λειτουργεί σαν ιδιωτική επιχείρηση. Θα είναι το «Πανεπιστήμιο» του ΟΟΣΑ! ■

Η ανάκαμψη πέτυχε λακούβα

Η παγκόσμια οικονομία βαδίζει σε μια μακρόσυρτη ύφεση. Ο **Κώστας Σαρρής** παρουσιάζει τα στοιχεία αυτής της σκοτεινής εικόνας.

«Κατακτήσαμε τους πρώτους στόχους», τόνισε ο πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου υποδεχόμενος τον διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Γιώργο Προβόπουλο, λίγες ημέρες μετά το Δεκαπενταύγουστο. *«Αφήνουμε πίσω το φαύλο κύκλο»*, του απάντησε ο Γ. Προβόπουλος. *«Η υστέρηση των εσόδων είναι μικρή και συγκυριακή... δεν θα συνεχιστεί»*, δήλωνε καθησυχαστικά ο υπουργός Οικονομικών Γ. Παπακωνσταντίνου που παρευρισκόταν στη συνάντηση, πίσω από τις κάμερες. Και να σου τα ρεπορτάζ στα media για τις νέες εξορμήσεις των Ράμπο της εφορίας.

Θεατρινισμοί! Οι δηλώσεις κυβέρνησης και τραπεζιτών θυμίζουν τους «μαθητευόμενους μάγους» της κυβέρνησης Καραμανλή, όταν μόλις πέρσι το καλοκαίρι διαβεβαίωναν ότι *«η ελληνική οικονομία και οι τράπεζες είναι θωρακισμένες»*. Για πετάξουν μετά λευκή πετσέτα.

Όμως, όσο η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και οι τραπεζίτες, «αγκαζέ» με την τρόικα, προσπαθούν ενορχηστρωμένα να πείσουν ότι τα μέτρα αποδίδουν και ότι ζούμε το σενάριο μιας «οδυνηρής μεν, αλλά σύντομης λιτότητας», η πραγματικότητα είναι εντελώς διαφορετική. Το σενάριο που πλασάρουν πατάει στην υπόθεση ότι *«η ανάκαμψη δεν θα αργήσει και τότε η λιτότητα θα αποσυρθεί»*. Ωστόσο, οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις δεν συνηγορούν προς αυτή την κατεύθυνση.

Ο φόβος επιστρέφει στις παγκόσμιες αγορές συμπιέζοντας τις αποδόσεις ομολόγων σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, κρατώντας την τιμή του χρυσού σε δυσθεώρητα ύψη (θεωρούνται «ασφαλή επενδυτικά καταφύγια») και ρίχνοντας τα χρηματιστήρια και το ευρώ, καθώς τα νούμερα στην «πραγματική οικονομία» είναι περισσότερο από αναιμικά.

Έχει δημιουργηθεί μια τεράστια φούσκα στη αγορά ομολόγων, παραδέχονται διεθνείς οικονομικοί αναλυτές, ώστε εάν αρχίσουν να αυξάνουν τα επιτόκια (όπως έγινε στην κρίση της «νιρβάνας» των subprime), με τόση ρευστότητα που κυκλοφορεί στις αγορές και με τις τιμές των κρατικών ομολόγων τόσο ψηλά, το αποτέλεσμα θα είναι μια χιονοστιβάδα κατάρρευσης τιμών, μαζικές πτωχεύσεις επιχειρήσεων και γενικά ένα νέο χρηματοοικονομικό χάος.

Όμως πέρα από τις προβλέψεις, όπως και να εξελιχθούν τα πράγματα, η «ελληνική τραγωδία» είναι άμεση δεμένη με το «παγκόσμια δράμα» που εκτυλίσσεται μετά το ξέσπασμα της κρίσης των subprime στις ΗΠΑ το καλοκαίρι του 2007, οδηγώντας τον καπιταλισμό στη χειρότερη ύφεση από τη δεκαετία του '30. Όταν από τα τέλη του 2008 χρειάστηκε να ενεργοποιηθεί παγκοσμίως το μεγαλύτερο συντονισμένο πρόγραμμα κρατικών παρεμβάσεων στην Ιστορία, διοχετεύοντας πάνω από 14 τρισ. δολ. (25% του παγκόσμιου ΑΕΠ) για να αποφευχθούν τα χειρότερα.

Αλλά μοιάζει να μην έχουν αλλάξει και πολλά. Τα σενάρια ανάκαμψης αποδεικνύονται ιστορίες θερινής νυκτός, αφού ήδη ακόμη και οι «ιλουστρασιόν» οικονομολόγοι της μόδας, των πλούσιων διεθνών οίκων, παραδέχονται ότι ο κίνδυνος «νέας ύφεσης» (σε σχήμα W) δεν έχει απομακρυνθεί. Ακόμα και η ανάκαμψη στα εταιρικά κέρδη, παραδέχονται ότι προήλθε περισσότερο από την αντικατάσταση των αποθεμάτων στις αποθήκες. Και τώρα «η κάμψη μέσα στην κάμψη» είναι στην ατζέντα.

Τα επίσημα στοιχεία στη λεγόμενη «πραγματική οικονομία» χωλαίνουν σε Δύση και Ανατολή. Με τις τελευταίες ενδείξεις του δείκτη βιομηχανικής δραστηριότητας παγκοσμίως να αποτυπώνουν τάσεις επιβράδυνσης από τις ΗΠΑ, την Ευρώπη και την Ιαπωνία έως την Κίνα κι άλλες αναδυόμενες οικονομίες.

Επιβράδυνση

«Τα σημάδια από τις αναδυόμενες οικονομίες χτυπούν καμπανάκια για όλο τον πλανήτη, καθώς «φρενάρει» η βιομηχανική δραστηριότητα», σημειώνει ο Στέφεν Κινγκ, επικεφαλής οικονομολόγος στην HSBC. *«Αυτό αντανακλά η επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης των νέων παραγγελιών, ειδικά στις εξαγωγές του μεταποιητικού κλάδου»*. Τα μέτρα λιτότητας καθώς και η αναμενόμενη ύφεση στις ανεπτυγμένες αγορές θα οδηγήσουν σε πτώση του παγκόσμιου εμπορίου. Η δυναμική ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας που παρατηρήθηκε το τελευταίο 12μηνο, *«πέτυχε τελικά λακούβα στο δρόμο»*, καταλήγει ο Στ. Κινγκ.

Η κυβέρνηση Παπανδρέου μπορεί να κοκορεύεται ότι έχει ρίξει κατά 40% το δημόσιο έλλειμμα στο 7μηνο, αλλά αυτό δεν είναι και επίτευγμα. Εάν σκεφτεί οποιοσδήποτε πώς έγινε: στην κυριολεξία, στον πάγκο του χασάπη. Με τον μπαλτά, περικόπτοντας μαζικά δημόσιες δαπάνες για κοινωνικές ανάγκες (π.χ. νοσοκομεία, σχολεία, μέσα μαζικής μεταφοράς, μισθοί, συντάξεις).

Ήδη το νέο (επικαιροποιημένο) Μνημόνιο που συνυπογράφεται από την κυβέρνηση Παπανδρέου και την τρόικα (τέσσερις μόλις μήνες μετά την υιοθέτηση του αρχικού κειμένου τον Μάιο), προβλέπει μεταξύ άλλων νέες «παρεμβάσεις» εντός του φθινοπώρου σε ΔΕΚΟ (με έμφαση σε ΟΣΕ και ΔΕΗ), δήμους, νοσοκομεία, σχολεία, ασφαλιστι-

Τράπεζες: άπληστα γουρούνια.

Πανεργατική απεργία, 20 Μάη 2008.

κό και εργασιακά.

Έτσι βελτιώνεται το έλλειμμα, με το τσεκούρι: ξεκινώντας διαδικασίες παύσης εξυπηρέτησης των υποχρεώσεων του κράτους προς την κοινωνία, για να μην υπάρξει έναρξη παύσης εξυπηρέτησης των υποχρεώσεων του κράτους προς τους πιστωτές-δανειστές του.

Κι όμως, το δημόσιο χρέος εξακολουθεί να τραβά την ανηφόρα. Στα τέλη Ιουνίου έφθασε τα 316,9 δις ευρώ ή το 137,2% του ΑΕΠ. Τη στιγμή που ο στόχος για ολόκληρο το 2010 είναι τα 326,2 δις ευρώ. Τόμπολα!

Ενδεικτικό είναι ότι έως το τέλος του 2015 το δημόσιο καλείται να δανειστεί περίπου 172 δισ. ευρώ για να καλύψει μόνον ομολογιακές λήξεις, παλιότερα δάνεια δηλαδή. Κι αυτό, όταν οι μεγάλες ελληνικές τράπεζες που είναι στη χειρότερη κρίση τους (παρά τα «αισιόδοξα» stress-test, γεμάτες με απαξιωμένα ελληνικά κρατικά ομόλογα με τα οποία κερδοσκοπούσαν), θα πρέπει επιπλέον να αναχρηματοδοτήσουν ομολογιακά δάνεια ύψους 12,5 δισ. ευρώ το 2011 κι άλλα 30 δισ. ευρώ το 2013!

Η υστέρηση εσόδων στον κρατικό προϋπολογισμό ήδη για τους πρώτους 7 μήνες αγγίζει τα 2,6 δισ. ευρώ, όταν σύμφωνα με το Μνημόνιο προβλέπεται αύξηση εσόδων το 2010 κατά 13,7%. Αλλά όσο και να στέλνει ο Παπακωνσταντίνου τους Ράμπο της εφορίας το πρόβλημα είναι βαθύτερο. Αφού οι πτωτικές δυνάμεις που ασκούνται είναι πολύ ισχυρότερες και πηγάζουν από τα έγκατα της συνολικότερης αδυναμίας του καπιταλισμού να ορθοποδήσει παγκοσμίως μετά το κραχ του 2007.

«Η Ιστορία διδάσκει ότι τέτοια επεισόδια που ακολουθούν χρηματοοικονομικές κρίσεις συνήθως είναι εξαιρετικά δύσκολα, προκαλούν οικονομική στασιμότητα και εξασθενούν τα δημόσια έσοδα», σημειώνει τελευταία έκθεση του οίκου αξιολόγησης Moody's, που προειδοποιεί με νέες υποβαθμίσεις στην ευρωζώνη. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα που αναφέρει είναι εκείνο της Ιαπωνίας, όπου τα φορολογικά έσοδα δεν έχουν ακόμα επιστρέψει στα επίπεδα που βρίσκονταν πριν την κρίση της δεκαετίας του '80.

«Για πρώτη φορά από τη Μεταπολίτευση η συρρίκνωση του ΑΕΠ είναι τόσο ισχυρή, καθώς φέτος καταρχήν εκτιμάται στο 4%, ενώ με βάση τις έως τώρα προβλέψεις για μείωση του ΑΕΠ κατά 2,6% το 2011, στο τέλος του επόμενου χρόνου η Ελλάδα θα έχει συμπληρώσει αισίως μία τριετία ύφεσης», αναφέρει η "Ημερησία" (23/8). *«Μάλιστα, από το 1975 έως σήμερα, με εξαίρεση την τριετία 1981-1983, ποτέ ο ρυθμός ανάπτυξης δεν ήταν αρνητικός για δεύτερη διαδοχική χρονιά. Ακόμη όμως και τότε, δηλαδή στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η μείωση του ΑΕΠ δεν ξεπέρασε το 1,6%, ήταν δηλαδή κατά πολύ ηπιότερη».*

Εάν υπολογιστεί και το μέγεθος της ακρίβειας, με τον πληθωρισμό να σκαρφαλώνει στο 5,5%, στο υψηλότερο σημείο της 12ετίας (πριν την ένταξη στο ευρώ), δημιουργείται ένα επικίνδυνο μείγμα που οι οικονομολόγοι αποκαλούν στασιμοπληθωρισμό.

Έκρηξη ανεργίας

Την ίδια στιγμή τα ποσοστά ανεργίας εκρήγνυνται παντού. Έκρηξη της ανεργίας στο 16% από 12% (επιπλέον 200.000 άνεργους ή στα 800.000 άτομα) ταυτόχρονα με τη λήξη της τουριστικής περιόδου και περαιτέρω επιδείνωση του δείκτη της απασχόλησης έως το τέλος του έτους και στις αρχές του 2011, προβλέπει ο επιστημονικός συνεργάτης του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ Γ. Ρωμανιάς. Το ΙΝΕ της ΓΣΕΕ υπολογίζει ότι η ανεργία μπορεί να φτάσει, στο τέλος του 2010 ή στις αρχές του 2011, ακόμη και το 18% - 20% (900.000 - 1 εκατ. άτομα)!

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εργασίας, οι άνεργοι ανά τον κόσμο ανέρχονται σε 210 εκατ., δηλαδή 34 εκατ. περισσότεροι από το ξέσπασμα της κρίσης το 2007 εκ των οποίων τα 10 περίπου εκατ. είναι στις ΗΠΑ, όπου οι άνεργοι πλέον πλησιάζουν τα 30 εκατομμύρια!

Η κατάσταση αναγκάζει ακόμα και το ΔΝΤ μαζί με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εργασίας να συγκαλέσουν έκτακτη σύνοδο για την απασχόληση τον Σεπτέμβριο στο Όσλο: με την παρουσία, μάλιστα, των πρωθυπουργών της Ελλάδας και της Ισπανίας που βρίσκονται στο μάτι του κυκλώνα της κρίσης στην Ευρώπη.

Η αδυναμία ενίσχυσης της απασχόλησης σε συνδυασμό με την αναιμική πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, που συντηρούν την ύφεση, δεν είναι «ελληνικό φαινόμενο». Είναι παγκόσμιο. Αλλά κανείς δεν μπορεί να περιμένει λύσεις από τις άρχουσες τάξεις διεθνώς και τις κυβερνήσεις που τις υπηρετούν, αφού επιδεινώνουν τα προβλήματα και το φαύλο κύκλο της κρίσης καταστρέφοντας τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων.

Ήδη, τα «καμπανάκια» μιας νέας βαθιάς οικονομικής διολίσθησης χτυπούν παγκοσμίως. Ο ρυθμός ανάπτυξης του παγκόσμιου ΑΕΠ στις 32 χώρες του ΟΟΣΑ παραμένει στάσιμος (0,7% το β' τρίμηνο, όσο και το α' τρίμηνο) και οι επενδύσεις είναι σε αρνητικό έδαφος. Με αποτέλεσμα το εγγενές αδιέξοδο που περιέγραφε ο Μαρξ περίπου 160 χρόνια πριν, να είναι πιο φανερό από ποτέ στον σύγχρονο κόσμο του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού.

Πρόσφατη έρευνα της Citigroup αναφέρει ότι οι «καθαρές αποταμιεύσεις» των εταιρειών (εκτός χρηματοοικονομικού τομέα) σε ΗΠΑ, Ευρώπη, Βρετανία είναι αυτή στιγμή σε νέο ρεκόρ – ή πολύ κοντά σε αυτό – ως ποσοστό του ΑΕΠ των εν λόγω οικονομιών. Δηλαδή, οι επιχειρήσεις κάθονται σε ένα βουνό από συσσωρευμένα κέρδη που δεν επενδύουν, διότι δεν προσδοκούν ικανοποιητική κερδοφορία.

Αυτό δεν σημαίνει ότι το σύστημα παύει να αναζητά τρόπους ανάκαμψης. Αλλά είναι πιο δύσκολο να το πετύχει τώρα που η «συγκέντρωση και συγκεντροποίηση» των κεφαλαίων έχει φτάσει σε τόσο υψηλό επίπεδο, με τις «μαύρες

τρύπες» να απειλούν να ρουφήξουν τους πάντες: τράπεζες, πολυεθνικές εταιρείες, ακόμα και χώρες ολόκληρες.

Ιδιαίτερα, όταν όλοι μαζί οι κυρίαρχοι της οικονομίας διεθνώς συμφωνούν ότι η λύση βρίσκεται στο μονόδρομο της εφαρμογής άγριων νεοφιλελεύθερων προγραμμάτων λιτότητας στο όνομα της αποκατάστασης της «ευρωστίας (εξουσίας) των αγορών».

Στη σκιά της συζήτησης για την προοπτική «διπλής ύφεσης», ο κεϊνσιανός αμερικανός νομπελίστας οικονομολόγος Πολ Κρούγκμαν ήδη εξηγεί την κατάσταση περισσότερο ως μια «μακρόσυρτη διαδικασία ύφεσης» τις πρώτες φάσεις της οποίας ζούμε από το 2008 και ότι το οικονομικό πρόβλημα στον πλανήτη έχει δρόμο ακόμα.

Ακόμα και οι κεντρικοί τραπεζίτες δεν είναι σίγουροι για τη συνέχεια. Όταν επί 3 σχεδόν χρόνια έχεις τα επιτόκια στο μηδέν, τυπώνεις μαζικά χρήμα και αγοράζεις οποιοδήποτε μη εμπορεύσιμο χρεόγραφο σου προσφέρουν, αυξάνοντας ιλιγγιωδώς την νομισματική ρευστότητα στην αγορά και παράλληλα η πραγματική οικονομία δεν αντιδρά ουσιαστικά, τότε κάτι πολύ σοβαρό συμβαίνει.

Απέναντι στο νέο αδιέξοδο, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (Fed) ανακοίνωσε ότι θα συνεχίσει να «τυπώνει χρήμα», στρέφεται δηλαδή εκ νέου στην αγορά κρατικών ομολόγων όπως και η Βρετανία, ενώ σε νέο γύρο κρατικών πακέτων στήριξης προσανατολίζεται και η Ιαπωνία μετά τα τελευταία απογοητευτικά οικονομικά στοιχεία.

Την ίδια ώρα ο υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ, Τίμοθι Γκάιτνερ δηλώνει πως *«εάν δεν υπάρξουν περαιτέρω κρατικές στηρίξεις από την κυβέρνηση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, στον τομέα της στεγαστικής πίστης, τότε οι μελλοντικές οικονομικές κρίσεις και υφέσεις θα είναι πολύ χειρότερες»*. Και ο Ομπάμα λέει ότι *«η κρίση έχει δρόμο ακόμα»*, προωθώντας νέα μέτρα κρατικής στήριξης στο Κογκρέσο. Εν μέσω αντιδράσεων από τους Ρεπουμπλικάνους για το έλλειμμα του προϋπολογισμού που υπολογίζεται φέτος να φτάσει στα 1,34 τρισ. δολ., (9,3% του ΑΕΠ) και το δημόσιο χρέος να κινείται προς το 100% του ΑΕΠ.

Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και στην Ευρώπη. Ο αρχιτραπεζίτης της γερμανικής Bundesbank, Αξελ Βέμπερ, (πιθανότερος διάδοχος του Ζ-Κ Τρισέ στην ΕΚΤ σε ένα χρόνο) σε δηλώσεις του στο Bloomberg προέτρεψε την ΕΚΤ *«να διατηρήσει την παροχή άφθονης ρευστότητας για ένα χρόνο ακόμα»* ομολογώντας τη συνεχιζόμενη αδυναμία στις ευρω-οικονομίες και των σοβαρών προβλημάτων ρευστότητας που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές τράπεζες.

Μέσα στον Σεπτέμβριο υπάρχουν προγραμματισμένες νέες εκδόσεις κρατικών ομολόγων από την Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία και Ιρλανδία ύψους 30 δισ. ευρώ, οι οποίες αποτελούν κρίσιμο τεστ.

«Στην ουσία η Ευρώπη κινείται με τρεις ταχύτητες, βάσει των τελευταίων στοιχείων του ΑΕΠ το β' τρίμηνο», αναφέρει ρεπορτάζ του BBC. *«Μπροστά είναι η Γερμανία με ανάπτυξη 2,2% το β' τρίμηνο. Αρκετά μακριά από τις υπόλοιπες. Ακολουθούν οι οικονομίες μεσαίας ταχύτητας, όπως η Ολλανδία και η Γαλλία, που είχαν ανάπτυξη 0,6%. Και στο τέλος οι αδύναμες χώρες, όπως η Ισπανία με ανάπτυξη μόλις 0,2% και η Ελλάδα που είχε συρρίκνωση 1,5% του ΑΕΠ»*. Γεγονός που ενισχύει τις αντιπαραθέσεις στις κορυφές των ευρω-συνόδων για το κόστος της κρίσης.

Όσο πιο αδύναμοι οι από πάνω, τόσο πιο πολλές οι ρωγμές για τους από κάτω

Τώρα η Γερμανία εμφανίζεται ως η «ατμομηχανή» διεξόδου, το «νέο οικονομικό θαύμα», όπως το αποκάλεσαν οι γερμανικές εφημερίδες όταν ανακοινώθηκε πως το β' τρίμηνο το ΑΕΠ αναπτύχθηκε κατά 2,2% και οι εξαγωγές ενισχύθηκαν σημαντικά κατά 8% στη μεγαλύτερο άνοδο από την εποχή την γερμανικής ενοποίησης.

Κι όμως πίσω από τα χαμόγελα, πολλά στελέχη ανησυχούν περισσότερο διότι το «νέο οικονομικό θαύμα» της Γερμανίας μπορεί ουσιαστικά να είναι... «κινεζικό οικονομικό θαύμα»...

«Η Γερμανία είναι τόσο δεμένη οικονομικά με την Κίνα που ενδεχόμενη επιβράδυνση της κινεζικής οικονομίας θα επηρεάσει τη Γερμανία περισσότερο απ' ό,τι άλλες οικονομίες. Αρκετοί Γερμανοί βιομήχανοι ήδη προειδοποιούν πως το δεύτερο εξάμηνο θα είναι πιο σκληρό», υπογραμμίζει ανάλυση στους Financial Times (16/8). Τέτοιες ανησυχίες κάνουν την Μέρκελ να μην αισθάνεται και τόσο άνετα, με δεδομένη την εκλογική της φθορά και την επιμονή στα προγράμματα λιτότητας.

Η Κίνα (1,335 τρισ. δολ.) μπορεί σε όρους ονομαστικού ΑΕΠ να πέρασε την Ιαπωνία (1,286 τρισ. δολ.) στη δεύτερη θέση της παγκόσμιας κατάταξης μετά τις ΗΠΑ, αλλά για αρκετούς αποτελεί Νο1 κίνδυνο διεθνούς αστάθειας.

Το ΑΕΠ δεν αποτελεί από μόνο του κριτήριο ευρωστίας. Η Κίνα παράγει τεράστιες αντιφάσεις στο εσωτερικό της. Μερικές ντουζίνες δισεκατομμυριούχοι έχουν επωφεληθεί από το «θαύμα» των τελευταίων δεκαετιών, όταν η πλειοψηφία των 1,3 δισ. κατοίκων στην πολυπληθέστερη χώρα του πλανήτη έχει μέσο εισόδημα στα χαμηλότερα σκαλιά διεθνώς. Το κατά κεφαλήν εισόδημα στην Κίνα ανέρχεται στα 3.600 δολ., σχεδόν δέκα φορές μικρότερο από ό,τι στην Ιαπωνία (37.800 δολ.). Στις ΗΠΑ το ίδιο νούμερο υπολογίζεται στα 42.240 δολ.

Τις τελευταίες εβδομάδες, πάντως, υπήρξε έντονη φημολογία ότι το Πεκίνο θα προχωρήσει σε περαιτέρω χαλάρωση της οικονομικής πολιτικής λόγω του φόβου ανώμαλης προσγείωσης. Το τελευταίο δίμηνο, οι δείκτες αύξησης της βιομηχανικής παραγωγής, των επιχορηγήσεων επενδύσεων και των λιανικών πωλήσεων, κατέγραψαν υποχώρηση, ενώ επιβράδυνση σημειώθηκε και στη χορήγηση νέων δανείων από τις τράπεζες που θεωρούνται ιδιαίτερα επισφαλείς με υψηλά χρέη.

Τρία χρόνια από το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης τα στοιχεία δείχνουν ότι η κάμψη παγκοσμίως δεν έχει ξεπεραστεί. Αυτό έχει σημασία όχι μόνο οικονομικά, αλλά και πολιτικά.

Αλλά όσο πιο αδύναμοι, τυφλοί και διαιρεμένοι είναι οι από πάνω, τόσο πιο πολλές είναι οι ρωγμές που ανοίγουν στο μέτωπο της δράσης για τους από κάτω, για το εργατικό κίνημα και τη νεολαία που παλεύει κόντρα στις επιθέσεις. Αρκεί η Αριστερά να βλέπει αυτή την εικόνα ξεκάθαρα και να ενεργοποιεί τα καλύτερα αντικαπιταλιστικά όπλα (παύση πληρωμών του χρέους, κρατικοποίηση τραπεζών με εργατικό έλεγχο, απαγόρευση απολύσεων κλπ), που αρμόζουν σε αυτή τη μάχη για να είναι νικηφόρα, ανοίγοντας το δρόμο για μια κοινωνία όπου οι υφέσεις θα αποτελούν τροφή μόνο για προϊστορική μελέτη.

Η ΔΕΘ μπορεί να σηματοδοτήσει τη νέα εκκίνηση της ανταρσίας στο νέο μνημόνιο της κυβέρνησης των τραπεζιτών και της τρόικας. ■

Ποιος φοβάται τη διαγραφή του χρέους;

Ο Πάνος Γκαργκάνας εξετάζει τις απόψεις που κατατέθηκαν στη δημόσια συζήτηση για την αντιμετώπιση του χρέους.

Η συζήτηση για την αντιμετώπιση του χρέους πήρε νέες διαστάσεις το προηγούμενο διάστημα. Η πρόταση για στάση πληρωμών του χρέους αναδείχθηκε τόσο ώστε να αναγκαστούν Ηρακλείς του συστήματος, όπως ο Σημίτης, να αρχίσουν να κινδυνολογούν εναντίον της. Ο αφορισμός του Σημίτη ότι τάχα η στάση πληρωμών σημαίνει «πολλά χρόνια δυστυχίας» έγινε το αγαπημένο κλισέ των απολογητών της σημερινής διαχείρισης του χρέους από την κυβέρνηση και την τρόικα.

Βέβαια, κανένας από όσους επαναλαμβάνουν τέτοιες κινδυνολογίες δεν είναι σε θέση να απαντήσει συγκεκριμένα πόσα χρόνια θα διαρκέσει η δυστυχία της σημερινής διαχείρισης με τις σκληρές περικοπές μισθών, συντάξεων, θέσεων εργασίας και κοινωνικών υπηρεσιών.

Το ολοσέλιδο άρθρο των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς για την Ελλάδα στις 30 Ιούλη έδινε μια πρόβλεψη με ένα διάγραμμα στηριγμένο σε εκτιμήσεις της Κομισιόν, του ΟΟΣΑ και της Eurobank. Σύμφωνα με αυτό, η διαφορά των καθαρών εσόδων του δημοσίου μείον τις πληρωμές για τόκους για το δημόσιο χρέος προβλέπεται να φτάσει το 2013 ως ποσοστό του ΑΕΠ στα επίπεδα που βρισκόταν το 1998, αφού έφτασε προηγουμένως κοντά στο μηδέν (δηλαδή στη χρεοκοπία) το 1992 και το 2009.

Για όσους έχουμε μνήμη και δεν δεχόμαστε αδιαμαρτύρητα τις λοβοτομές του τύπου *«η κυβέρνηση σήμερα κάνει όσα δεν έχουν γίνει τα προηγούμενα τριάντα χρόνια»*, θυμόμαστε ότι τα χρόνια που ακολούθησαν το 1998 περιλάμβαναν άγριες επιθέσεις όπως το ξεπούλημα της Ιονικής Τράπεζας, το νόμο Παπαντωνίου για τις ΔΕΚΟ, την επίθεση Αρσένη στην Παιδεία και βέβαια το περιβόητο Ασφαλιστικό του Γιαννίτση το 2001.

Με άλλα λόγια, ακόμα και αν υλοποιηθεί το Μνημόνιο και επιβεβαιωθούν οι προβλέψεις των επιτηρητών για τα επόμενα τρία χρόνια, αυτό που θα ακολουθήσει είναι τουλάχιστο άλλα τρία χρόνια με νέους γύρους δυστυχίας. Και αυτό είναι το «αισιόδοξο» σενάριο από τη μεριά τους, που προϋποθέτει όχι μόνο να αποφύγει τη χρεοκοπία το ελληνικό δημόσιο αλλά και να ανακάμψει η παγκόσμια οικονομία. Προϋποθέσεις κάθε άλλο παρά ρεαλιστικές, δηλαδή.

Ουσιαστικά, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και μαζί της η ΝΔ και το ΛΑΟΣ, ξορκίζουν τα «δεινά» που θα έφερνε όπως λένε μια στάση πληρωμών και ταυτόχρονα μας καλούν να υπομείνουμε μια «στενωπό» απροσδιόριστης έντασης και διάρκειας. Οι δηλώσεις του Σαμαρά ότι

21 Ιούλη, οι εργαζόμενοι στο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο απεργούν ενάντια στο ξεπούλημα.

τάχα διαφωνεί με το Μνημόνιο, αλλά πάντως θα σεβαστεί τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας, είναι η πιο γελοία παραδοχή ότι από εκείνη τη μεριά δεν υπάρχει εναλλακτική λύση.

Είναι φανερό ότι η μόνη ελπίδα είναι η Αριστερά που αντιστέκεται σε αυτό το μαύρο λούκι. Γι' αυτό και αποχτάει ξεχωριστή σημασία η συζήτηση γύρω από την αντιμετώπιση του χρέους μέσα στην Αριστερά.

Η συζήτηση μέσα στην Αριστερά

Από το χώρο του Συνασπισμού υπήρξαν δυο ειδών αντιδράσεις στο αίτημα για στάση πληρωμών.

Μια πρώτη κατηγορία περιορίστηκε στο να επαναλάβει τους φόβους και τις ανησυχίες για τις επιπτώσεις από μια τέτοια εξέλιξη. Ο Β. Πεσμαζόγλου παραδείγματος χάρη έγραψε στα Ενθέματα της Αυγής την 1 Αυγούστου:

«Η άποψη «στάση πληρωμών – έξοδος από την ΟΝΕ» που πρεσβεύει πάγια το ΚΚΕ και εσχάτως ένα σεβαστό μέρος του ΣΥΡΙΖΑ, μας πηγαίνει σε έναν κόσμο φανταστικό. Ευκταίο για μερικούς (απομονωτικός «σοσιαλισμός σε μια χώρα»), αλλά, κατ' ουσίαν, χαοτικό και επίφοβο....

Η αλυσιδωτή αυτή αντίδραση μας πηγαίνει, φοβούμαι προς Αλβανία του Χότζα».

Ευτυχώς, μια τόσο κακά ενημερωμένη και ακραία κινδυνολογία δεν ακούστηκε από πολλούς αρθρογράφους. Μακάρι το αίτημα για στάση πληρωμών και έξοδο από την ΟΝΕ να είχε υιοθετηθεί από το ΚΚΕ και ένα σεβαστό μέρος του ΣΥΡΙΖΑ, αλλά δυστυχώς δεν είναι αλήθεια. Αν ο Β. Πεσμαζόγλου διάβαζε στοιχειωδώς τις δηλητηριώδεις επιθέσεις του Ριζοσπάστη και της ΚΟΜΕΠ για τους «οπορτουνιστές με αντικαπιταλιστικό μανδύα» θα ήταν καλύτερα ενημερωμένος. Σε κάθε περίπτωση, αυτά περί Αλβανίας του Χότζα έχουμε να τα ακούσουμε από την εποχή που οι εκσυγχρονιστές του Σημίτη έδιναν μάχη για να ελέγξουν το ΠΑΣΟΚ. Πρόκειται για φτηνές ιδεοληψίες και όχι για επιχειρήματα σε μια σοβαρή συζήτηση μέσα στην Αριστερά.

Μια δεύτερη κατηγορία αντιδράσεων από το χώρο του ΣΥΝ προσπάθησε να διαμορφώσει εναλλακτικές αντιπροτάσεις, χωρίς όμως να το καταφέρει.

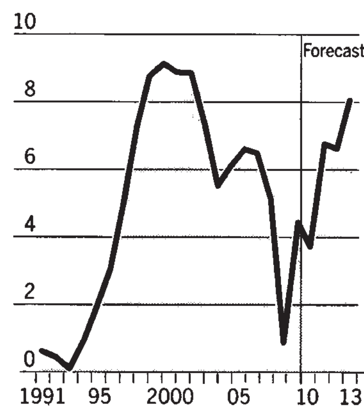
Ένα τέτοιο παράδειγμα ήταν το άρθρο του Κώστα Καλλωνιάτη στην Αυγή στις 4 Ιούλη. Γράφει χαρακτηριστικά:

«Μολονότι συμφωνώ με την εκτίμησή τους ότι το δημόσιο χρέος της χώρας δεν είναι αντιμετωπίσιμο με την επίσημη συνταγή της τρόικας γιατί η μονομερής λιτότητα οδηγεί σε κοινωνική διάλυση και οικονομική ύφεση καθιστώντας αυτοτροφοδοτούμενη την αύξηση του χρέους (παγίδα χρέους), θεωρώ ότι πρέπει να επιδιώξουμε τη δραστική μείωση του χρέους με αναδιαπραγμάτευση και παραγραφή του 50-70% αυτού εντός της Ευρωζώνης, ανάγοντας έτσι το ζήτημα της μερικής διαγραφής (δηλαδή της ανάληψης της ευθύνης του δημοσιονομικού κόστους από το χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο) σε κοινό άξονα των διεκδικήσεων όλου του εργατικού κινήματος κατά των μέτρων μονομερούς δημοσιονομικής λιτότητας. Αντίθετα, οι 'αριστεροί οικονομολόγοι' μιλούν για άμεση παύση πληρωμών, έξοδο από το ευρώ, υποτίμηση της δραχμής, κρατικοποίηση τραπεζών και άλλων μεγάλων κοινωφελών επιχειρήσεων, άσκηση βιομηχανικής πολιτικής, αναδιανομή εισοδήματος και αναπροσαρμογή της οικονομίας σε νέες βάσεις σχέσεων με τον διεθνή περίγυρο.

Η πρόταση προγράμματος που προβάλλουν είναι αλήθεια πως έχει μία εσωτερική λογική και αυτό είναι κάτι που πρέπει να τους αναγνωρισθεί. Έχει, όμως, μερικά σοβαρά πιστεύω μειονεκτήματα που αξίζει να διερευνηθούν».

Τα «μειονεκτήματα» που εντοπίζει στη συνέχεια ο συγγραφέας επαναλαμβάνουν με πιο ήπια φρασεολογία την κινδυνολογία ότι η στάση πληρωμών οδηγεί σε απομόνωση της χώρας και διάβρωση του εισοδήματος των εργαζομένων μέσα από την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος που θα ακολουθήσει την έξοδο από το ευρώ.

Τα περί «απομόνωσης» εστιάζονται γύρω από το ζήτημα της πρόσβασης στις διεθνείς χρηματαγορές. Λες και σήμερα υπάρχει τέτοια πρόσβαση, λες και η ελληνική κυβέρνηση δεν έχει ήδη προσφύγει στους μηχανισμούς ΔΝΤ-ΕΕ, λες και με το Μνημόνιο υπάρχει προοπτική επιστροφής σε «ομαλή» πρόσβαση. Ο ίδιος ο συγγραφέας του άρθρου παραδέχεται ότι υπάρχει «παγίδα χρέους». Άρα το ζήτημα δεν μπορεί να τίθεται αφηρημένα. Ο σωστός τρόπος για να τεθεί, είναι ότι απαιτείται σύγκρουση με τους τραπεζίτες που έχουν δημιουργήσει αυτή την κατάσταση και το θέμα είναι αν η σύγκρουση αυτή θα γίνει αποφασιστικά ή μεσοβέζικα, με στάση πληρωμών και διαγραφή

Πόσο απέχει η Ελλάδα από τη χρεοκοπία; (Διαφορά καθαρών εσόδων μείον τόκοι του δημοσίου ως ποσοστό του ΑΕΠ).

του χρέους ή με αναδιαπραγμάτευση και επιδίωξη ενός συμβιβασμού σε κάποιο επίπεδο «κουρέματος» του χρέους.

Ο Κ.Κ. (και ο Συνασπισμός επίσημα) προτιμάει τη δεύτερη εκδοχή και αυτό είναι η πραγματική διαφορά μας. Όποιος υπόσχεται ότι θα αναδιαπραγματευτεί και από την αρχή παραιτείται από το ισχυρότερό του όπλο, οδηγείται σε συμβιβασμούς που δεν θα είναι μακριά από εκεί που κατάληξε το ΠΑΣΟΚ με το Μνημόνιο.

Τι νομίζουν όσοι υπερασπίζονται τέτοιες απόψεις; Ότι οι τραπεζίτες (Γερμανοί, Γάλλοι αλλά και Έλληνες) θα προχωρήσουν σε ένα συμβιβασμό που θα «σβήσει» π.χ. το 60% του χρέους γιατί θα πειστούν από τη δύναμη της λογικής; Είναι τόσο δύσκολο να γίνει αποδεκτό ότι θα χρειαστούν σκληρές ταξικές μάχες, θα χρειαστεί να αποκρουστούν εκβιασμοί και απάνθρωποι όροι των τραπεζιτών σε βάρος των εργαζόμενων; Ποιος θα δώσει αυτές τις μάχες και με τι εξοπλισμό; Μια Αριστερά που ξεκινάει από την αρχή με ψεύτικους «ρεαλισμούς» και ελπίζει να βρει βοήθεια από ένα πανευρωπαϊκό μεταρρυθμιστικό ρεύμα που κάποτε (σε ένα φανταστικό μέλλον) θα αλλάξει τους θεσμούς της ΕΕ, δεν θα προλάβει να αντέξει ούτε στις πρώτες αψιμαχίες.

Ο πρώτος και πιο ωμός εκβιασμός αφορά το ευρώ και την ΕΚΤ. Αν κάποιος νομίζει ότι ο Τρισέ ή ο διάδοχός του θα είναι ουδέτερος τεχνικός μεσολαβητής

σε μια αναμέτρηση με τις τράπεζες για το χρέος, τότε είναι τουλάχιστο αφελής. Η Αριστερά πρέπει να έχει ξεκάθαρη απάντηση στο δίλημμα: υποκύπτουμε στην πειθαρχία του ευρώ ή προχωράμε να θέσουμε κάτω από έλεγχο την Κεντρική Τράπεζα στην Ελλάδα ώστε να αποκτήσουμε δυνατότητα δημόσιου έλεγχου στο τραπεζικό σύστημα; Χρειάζεται δημόσιος έλεγχος, ναι ή όχι, για να μην μπορούν οι τραπεζίτες να μετακυλήσουν τις δικές τους τοξικές αποτυχίες στις πλάτες του δημόσιου και των εργαζόμενων όπως γίνεται τώρα; Η αποχώρηση από το ευρώ, αν δεν γίνει με δική μας πρωτοβουλία, θα επιβληθεί ως κύρωση μόλις προχωρήσουμε σε δραστικά μέτρα απέναντι στις τράπεζες και το χρέος. Άρα η Αριστερά πρέπει να είναι προετοιμασμένη και να μην φρίττει στη σκέψη της ρήξης με την ΟΝΕ και την ΕΕ.

Αν προχωρήσουν έτσι τα πράγματα, ο επόμενος εκβιασμός θα είναι η υποτίμηση του νέου νομίσματος. Λίγη σημασία έχει το αν θα ονομάσουμε το νόμισμα «νέα δραχμή» ή «κόκκινο ευρώ». Οι εργαζόμενοι της Ευρώπης μπορούν να κατανοήσουν ότι μια τέτοια κίνηση δεν θα στρέφεται εναντίον τους, αλλά κατά αυτών που κερδοσκοπούν σε βάρος και των ίδιων. Οι τραπεζίτες και οι άρχουσες τάξεις, όμως, θα στραφούν αναμφίβολα με κάθε μέσο για να υποτιμήσουν το νόμισμα όποιας χώρας έχει το θράσος να αμφισβητήσει το χρέος και αυτούς που το κατέχουν. Η υποτίμηση δεν θα είναι δική μας επιλογή. Όπως σωστά σημειώνει ο Κώστας Λαπαβίτσας σε άρθρο του στην Αυγή στις 25/7: *«Κάνουν λάθος όμως οι Μηλιός και Λαπατσιώρας όταν ισχυρίζονται ότι η Πρωτοβουλία επιδιώκει την υποτίμηση. Το σωστό είναι ότι επιδιώκουμε την έξοδο από το ευρώ διότι έχουμε γνώση του διλήμματος που αντιμετωπίζει η κοινωνία. Η υποτίμηση είναι επακόλουθο της εξόδου, με θετικά και αρνητικά αποτελέσματα».*

Ποια πρέπει να είναι λοιπόν η αντιμετώπιση της Αριστεράς σε αυτό το ζήτημα; Πρέπει να «ανακρούσει πρύμναν» από το φόβο της υποτίμησης ή να ετοιμάζεται να αντιμετωπίσει τους κερδοσκόπους και σε αυτό το πεδίο;

Στην Αργεντινή μετά την κοινωνική έκρηξη που ανάγκασε Προέδρους να φυγαδευτούν από το προεδρικό μέγαρο, ακολούθησε άρνηση πληρωμής ενός μεγάλου μέρους του χρέους και το εθνικό νόμισμα, το πέσο, υποτιμήθηκε 75%. Η οικονομία της Αργεντινής ανέκαμψε και

14 Ιούνη, συζήτηση στην Κυψέλη για την παύση πληρωμών του χρέους.

το ΑΕΠ επανήλθε στα προ της κρίσης επίπεδα το 2007, δηλαδή μέσα σε πέντε χρόνια. Όμως, οι μισθοί και οι κοινωνικές απολαβές των εργαζόμενων δεν σημείωσαν την ίδια ανάκαμψη. Σύμφωνα με τον Claudio Katz, οι μισθοί καθηλώθηκαν περίπου 20% κάτω από τα επίπεδα στα οποία είχαν φτάσει το 1998 πριν ξεκινήσει η κρίση, ενώ το ποσοστό του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας παρέμεινε επίσης ανεβασμένο. (www. Aporrea.org/imprime/a30832.html, στο κείμενο αυτό παραπέμπει ο Κρις Χάρμαν στο βιβλίο του Zombie Capitalism).

Η κυβέρνηση Κίρχνερ διαχειρίστηκε την υποτίμηση υπέρ των καπιταλιστών της Αργεντινής. Αυτή είναι μια προειδοποίηση ότι η Αριστερά πρέπει να είναι έτοιμη να προχωρήσει πέρα από εκεί που έφτασαν οι αριστεροί περονιστές. Γι' αυτό μιλάμε για εργατικό έλεγχο σε ένα κρατικοποιημένο τραπεζικό σύστημα. Η μάχη ενάντια στους καπιταλιστές που μπορεί να φυγαδεύουν κεφάλαια και να τα επαναπατρίζουν για να αξιοποιούν υποτιμητικά παιχνίδια είναι δυνατόν να δοθεί, αλλά απαιτεί μια αριστερά αποφασισμένη να αξιοποιήσει τη δύναμη της εργατικής τάξης και να εμπιστευτεί τους εργαζόμενους να συμμετέχουν με τις δικές τους μορφές οργάνωσης σε αυτή τη μάχη.

Οι αντιρρήσεις του ΚΚΕ

Αυτό μας φέρνει στις αντιρρήσεις που διατυπώθηκαν από τη μεριά του ΚΚΕ. Το επίκεντρο των αντιρρήσεων, αν έχει κανείς την υπομονή να αγνοήσει τις λαθροχειρίες αρθρογράφων του Ριζοσπάστη και της ΚΟΜΕΠ που τσουβαλιάζουν ό,τι τους βολεύει πολιτικά για να χαρακτηρίσουν την πρόταση για στάση πληρωμών του χρέους ως αστική-οπορτουνιστική, βρίσκεται στον ισχυρισμό ότι τέτοια αιτήματα μπορούν να διατυπώνονται μόνο αφού η εργατική τάξη πάρει την εξουσία. Εδώ, ας αφήσουμε να μιλήσουν οι απαντήσεις που έδωσε ο Δημήτρης Καζάκης εδώ και καιρό:

«Τι εννοεί ο ΜΠ (αρθρογράφος του Ρ) όταν ισχυρίζεται ότι «η μαχητική προβολή του ριζοσπαστικού πλαισίου πάλης που προτείνουμε (π.χ., πλήρης σταθερή εργασία με 35ωρο - 5ήμερο - 7ωρο, φορολογία του μεγάλου κεφαλαίου με 45%, κατάργηση στρατιωτικών εξοπλισμών για ανάγκες του ΝΑΤΟ, κλπ.) αποτελεί όρο για να μη νομιμοποιηθεί στη λαϊκή συνείδηση σαν αναγκαία η κυβερνητική πολιτική». Πώς είναι δυνατόν να θεωρείται ως αντιμονοπωλιακή πολιτική η πάλη για πλήρη σταθερή εργασία, φορολογία του κεφαλαίου, κατάργηση εξοπλισμών του ΝΑΤΟ, κλπ., αλλά η πάλη για άρνηση του χρέους, έξοδο από το ευρώ, εθνικοποιήσεις τραπεζών, παλιών ΔΕΚΟ και υποδομών, κοκ, να θεωρείται φιλομονοπωλιακή; Πώς είναι δυνατόν κλασσικά τρεϊντγιουνίστικα αιτήματα από τον 19ο αιώνα για μισθούς, εργασία, φορολογία και δαπάνες να θεωρούνται αντιμονοπωλιακή πολιτική και μάλιστα «ριζοσπαστικό πλαίσιο πάλης», αλλά το χτύπημα της ιδιοκτησίας του κεφαλαίου, ακόμη και πάνω στο έδαφος του καπιταλισμού, να θεωρείται φιλομονοπωλιακή πολιτική;».

Και σε άλλο σημείο:

«Δεν γνωρίζουν οι ανώνυμοι αρθρογράφοι του Ριζοσπάστη, αλλά και ο ΜΠ, ότι οι προτάσεις αυτές δεν είναι καινούργιες, αλλά συνυφασμένες με το εργατικό κίνημα, με τις προτάσεις και τη δράση των κομμουνιστών από την εποχή της Λίγκας των Κομμουνιστών;

Για πρώτη φορά η άρνηση της πληρωμής των κρατικών χρεών εμφανίστηκε ως εργατικό αίτημα την εποχή των δημοκρατικών επαναστάσεων του 1848 στη Γαλλία και αλλού. Ήταν το αίτημα του Γαλλικού προλεταριάτου που υπερασπίστη-

κε ο Κ. Μαρξ στους Ταξικούς Αγώνες στην Γαλλία, όπου ανέλυσε και την ταξική φύση του κρατικού χρέους. (...)

Ο ΜΠ φαίνεται να έχει θυμώσει που όλοι εμείς οι οπαδοί της «διαχείρισης του συστήματος» τολμήσαμε να χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα του Λένιν και των μπολσεβίκων: «Όταν όμως φτάνουν να παραλληλίσουν την πρότασή τους με την άρνηση των μπολσεβίκων να πληρώσουν τα τσαρικά δάνεια, αποκαλύπτονται. Ξεχνούν μια μικρή λεπτομέρεια: Ποια τάξη έχει κάθε φορά την εξουσία και διαπραγματεύεται το ύψος του χρέους. Δεν ξεχνούν τυχαία αλλά συνειδητά, γιατί σε τελευταία ανάλυση θέλουν να στοιχηθεί το λαϊκό κίνημα «κάτω από ξένη σημαία». Το ΚΚΕ δε θα τους κάνει τη χάρη. Αναδεικνύει σταθερά και ανυποχώρητα τον πραγματικό αντίπαλο με τον οποίο πρέπει να αναμετρηθεί το λαϊκό κίνημα: Την εξουσία των μονοπωλίων».

Γνωρίζει ο ΜΠ πώς συγκεκριμένα γεννήθηκε το αίτημα αυτό στη Ρωσία; Πολύ αμφιβάλουμε, γιατί αν το γνώριζε δεν θα τολμούσε να ισχυριστεί όσα έγραψε. Εκτός κι αν δεν παίζει κανένα ρόλο η αλήθεια όταν η σκοπιμότητα επιβάλει να αφοριστεί μια άποψη στο πυρ το εξώτερο. Ας τον πληροφορήσουμε εμείς. Το αίτημα της άρνησης των τσαρικών χρεών διατυπώθηκε για πρώτη φορά όχι από τους μπολσεβίκους, αλλά από το εργατικό σοβιέτ της Πετρούπολης στις 2 Δεκεμβρίου του 1905. Ήταν η εποχή όπου το τσαρικό καθεστώς διαπραγματευόταν, παρά την επικείμενη δημοσιονομική χρεοκοπία του, νέα δάνεια από τις ιμπεριαλιστικές χώρες. Με το «οικονομικό μανιφέστο» - όπως το αποκάλεσαν - του σοβιέτ της Πετρούπολης, η εργατική τάξη προειδοποιούσε το διεθνές κεφάλαιο να μην δώσει άλλα δάνεια στο τσαρικό καθεστώς, γιατί η δημοκρατία που θα ανατρέψει τον τσάρο δεν θα αναγνωρίσει τα χρέη του. Εμπνευστής του μανιφέστου ήταν ο Λ. Τρότσκι, πρόεδρος του σοβιέτ, ενώ συντάκτης ήταν ο σύντροφός του εκείνη την εποχή, Α. Πάρβους. Έγινε ομόφωνα δεκτό από το Σοβιέτ και το υπέγραφαν επίσης η Κεντρική Επιτροπή της Πανρωσικής Αγροτικής Ένωσης, η Κεντρική Επιτροπή (μπολσεβίκοι) και η Οργανωτική Επιτροπή (μενσεβίκοι) του Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος Ρωσίας, η Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος των Εσέρων και η Κεντρική Επιτροπή του Πολωνικού Σοσιαλιστικού Κόμματος» (στο www.stopcartel.info/).

Ο ισχυρισμός ότι πρέπει να περιμένουμε να έρθει η εργατική τάξη στην εξουσία και μετά να θέσουμε το αίτημα της διαγραφής του χρέους αποτελεί καθαρή υπεκφυγή και γι' αυτό δεν μπορεί να σταθεί. Είναι χαρακτηριστικό ότι και το ίδιο το ΚΚΕ έχει αρχίσει να διαφοροποιεί την αρχική στάση του, όπως επισήμανε ο Νίκος Λούντος στην Εργατική Αλληλεγγύη (Νο 924 στις 24/6/2010):

«Δεν είναι δυνατόν όμως ο Μ. Παπαδόπουλος να μην έκανε τον κόπο να διαβάσει ότι και η ΑΝΤΑΡΣΥΑ και η Πρωτοβουλία Οικονομολόγων τονίζουν πως η παύση πληρωμών πάει μαζί με τον εργατικό έλεγχο και δεν αποτελεί παραίνεση προς την κυβέρνηση. Τρεις γραμμές πιο πάνω ο Παπαδόπουλος γράφει «Το αίτημα να αρνηθεί ο λαός να πληρώσει το δημόσιο χρέος και τα νέα βάρη της κρίσης μπορεί να συμβάλει στη κλιμάκωση της πάλης, μόνο αν ενταχθεί ξεκάθαρα σε γραμμή ρήξης και ανατροπής απέναντι στην καπιταλιστική εξουσία». Ας πληροφορήσει κάποιος το Ριζοσπάστη ότι αυτό είναι το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, μόνο που για μας η «γραμμή ρήξης και ανατροπής» είναι δύναμη που χτίζεται σήμερα μέσα στους εργατικούς χώρους και όχι όραμα του μακρινού μέλλοντος. Τέτοιες μετακινήσεις είναι καλοδεχούμενες, ακόμη κι αν γίνονται έτσι άτσαλα».

Η αντικαπιταλιστική προοπτική

Η συζήτηση μέσα στην Αριστερά, λοιπόν, προχωράει και όσοι πήραν την πρωτοβουλία να αναδείξουν το αίτημα της παύσης πληρωμών δικαιώνονται. Το ζήτημα, όμως, δεν είναι να μείνουμε μέχρι εκεί και πραγματικά, τουλάχιστον από τη μεριά του το ΣΕΚ δεν περιορίστηκε εκεί. Η Εργατική Αλληλεγγύη έκανε προσπάθεια για να απλωθεί η συζήτηση στις εργατογειτονιές και τους χώρους δουλειάς. Έγιναν ανοιχτές εκδηλώσεις στον Πειραιά, το Ρέθυμνο, την Αλεξανδρούπολη, τα Γιάννενα, την Ξάνθη, τη Λαμία, στο Βύρωνα, το Ίλιον, το Νέο Ηράκλειο, τη Θεσσαλονίκη, την Κόρινθο, την Πάτρα, την Ζάκυνθο, την Κέρκυρα, την Ηγουμενίτσα και την Κυψέλη. Αλλά και στον ΟΛΠ, στα Ναυπηγεία Σκαραμαγκά, στην Ελευθεροτυπία, στην ΕΡΤ, στο Νοσοκομείο Αγία Σοφία, στους Δήμους Περιστερίου και Αγίας Παρασκευής και σε πολλούς ακόμα χώρους δουλειάς μικρούς και μεγάλους. Όλα αυτά βοήθησαν ώστε το αίτημα κατά του χρέους να υιοθετηθεί από μια σειρά σωματεία και από χιλιάδες εργαζόμενους που ξεκίνησαν και συνεχίζουν τη συγκέντρωση υπογραφών. Με άλλα λόγια γίνεται μια συστηματική προσπάθεια ώστε αυτό το αίτημα να μην μείνει μόνο υπόθεση των αριστερών οικονομολόγων και των οργανώσεων της αριστεράς αλλά να γίνει όπλο στα χέρια του εργατικού κινήματος.

Πρόκειται για αγώνα δρόμου, καθώς η οικονομική κρίση επιδεινώνεται και οι προβλέψεις ότι το ελληνικό δημόσιο δεν θα αποφύγει τη χρεοκοπία έρχονται όλο και πιο κοντά, όσο κι αν ξορκίζουν την «αναδιάρθρωση», όπως τη λένε, ο Παπακωνσταντίνου και ο Όλι Ρεν. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες βαδίζουμε προς τις εκλογές του Νοέμβρη, όπου η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ προκαλεί τους αντίπαλους του Μνημόνιου να πουν αν μπορούν να εξασφαλίσουν τα 110 δις του ΔΝΤ και της ΕΕ. Νομίζουμε ότι η απάντηση που προτείνει η Εργατική Αλληλεγγύη πρέπει να γίνει υπόθεση όλων:

«Το ΠΑΣΟΚ του Γιώργου Παπανδρέου προσπαθεί να βάλει τον κόσμο, ιδιαίτερα ενόψει εκλογών, μπροστά σε ένα «αμείλικτο», όπως νομίζει, δίλημμα. Ο κολλητός υπουργός του ΓΑΠ, και υποψήφιος υπερυπουργός σύμφωνα με τις διαρροές των εφημερίδων, Γιάννης Ραγκούσης, βγήκε στην τηλεόραση και δήλωσε με ύφος εκατό καρδιναλίων: όποιος λέει ΟΧΙ στο Μνημόνιο παίρνει την ευθύνη να βρει τα 110 δις ευρώ που εξασφάλισε η κυβέρνηση με δανεισμό υπογράφοντας το Μνημόνιο

Προφανώς ο Παπανδρέου, ο Παπακωνσταντίνου και οι λοιποί Ραγκούσηδες υπολογίζουν ότι κανένας πολιτικός φορέας δεν είναι σε θέση να αντιπροτείνει εναλλακτικό τρόπο εξασφάλισης ενός τέτοιου τεράστιου ποσού, που αποτελεί παγκόσμιο ρεκόρ ως «πακέτο διάσωσης» για οποιαδήποτε χώρα.

Κι όμως πέφτουν έξω. Υπάρχει μια εργατική απάντηση στο ψεύτικο δίλημμα Ραγκούση που μπορεί να εξασφαλίσει όχι 110 αλλά 300 δις ευρώ. Είναι η πρόταση για στάση πληρωμών και διαγραφή του χρέους.

Η Αριστερά έχει κάθε λόγο να απαντήσει με αυτό τον τρόπο στην πρόκληση Ραγκούση. Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ έχει πάρει ήδη ξεκάθαρη θέση και καλεί όλη την αριστερά να κάνει το ίδιο. Αν πούμε όλοι «Παγώστε το χρέος, τώρα!», οι μάχες του φθινόπωρου θα ξεκινήσουν με προβάδισμα των εργατών και της Αριστεράς». ■

Εκλογές ενάντια στον Καλλικράτη

Ο **Λέανδρος Μπόλαρης** εξηγεί γιατί οι Δήμοι κινδυνεύουν να βρεθούν κάτω από τη διαχείριση της Τρόικας, ακυρώνοντας τις εκλεγμένες δημοτικές αρχές, αν δεν αντισταθούμε συλλογικά και αντικαπιταλιστικά.

Δυο ειδών θεματολογίες κυριαρχούσαν το καλοκαίρι στις ειδήσεις για τους ΟΤΑ, τον «Καλλικράτη» και τις δημοτικές-περιφερειακές εκλογές του Νοέμβρη. Η πρώτη αφορούσε τις υποψηφιότητες που θα στηρίξουν τα κόμματα. Ομως, επειδή τα τσεκούρια που έχει ρίξει το πρόγραμμα σταθερότητας και το μνημόνιο δεν μπορούν να κρυφτούν, τα κανάλια και οι εφημερίδες νιώθουν την ανάγκη να τα συνδέσουν με τις τοπικές εκλογές.

Οι ειδήσεις για τα κλεισίματα παιδικών, βρεφονηπιακών σταθμών ή έστω για την χειροτέρευση της δυνατότητάς τους να εξυπηρετούν οικογένειες είχαν την τιμητική τους, ήταν η δεύτερη θεματολογία που κυριάρχησε και κυριαρχεί. Εκτός από αυτές τις ειδήσεις, πολλαπλασιάζονται, όσο μπαίνουμε στην προεκλογική περίοδο, οι αναφορές στα «χρέη που πνίγουν τους ΟΤΑ», εξαιτίας της «κακοδιαχείρισης», στην οποία υποτίθεται ότι θα θέσει τέλος ο «Καλλικράτης».

Χρειάζεται να σταθούμε σε τρεις ομάδες ζητημάτων. Η πρώτη είναι η επιδεινούμενη κατάσταση των δήμων – και από άποψη εργασιακών σχέσεων για τους εργαζόμενους στους ΟΤΑ αλλά και ιδιαιτέρως για τις δημοτικές υπηρεσίες που επηρεάζουν σοβαρά τη ζωή της εργατικής τάξης στο σύνολό της. Η δεύτερη είναι οι επιπτώσεις του «Καλλικράτη»: δεν θα φέρει συμμάζεμα, θα φέρει χρεοκοπημένους δήμους, και πολλά «μνημόνια». Τέλος, σε συνδυασμό με τα παραπάνω, εξετάζουμε με ποια τακτική και ποιο πρόγραμμα πρέπει να παρέμβει η αριστερά.

Χειροτέρευση

Μέσα στο καλοκαίρι ο δήμος της Αθήνας έκλεισε οχτώ παιδικούς σταθμούς (έχει 94). Τριακόσια παιδάκια θα πρέπει να απορροφηθούν από κοντινούς παιδικούς σταθμούς. Συνολικά η κατάσταση στους παιδικούς σταθμούς χειροτερεύει μέρα με την ημέρα. Οι ανάγκες των οικογενειών μεγαλώνουν και η ποσότητα και ποιότητα των θέσεων μειώνεται. Μια είδηση στις 4 Αυγούστου ανέφερε τα εξής:

«Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάστηκαν πρόσφατα από το Δημοτικό Βρεφοκομείο, προκύπτει ότι πάνω από 3.300 παιδιά θα μείνουν εκτός σταθμών. Το σχολικό έτος 2009-2010 υποβλήθηκαν 8.479 αιτήσεις από τις οποίες εγκρίθηκαν 5.401. Την επόμενη χρονιά υποβλήθηκαν 8.816 και έχουν εγκριθεί 5.465. Φέτος, κατατέθηκαν περίπου 400 αιτήσεις παραπάνω για τη νέα σχολική χρονιά. Ο αριθμός αναμένεται να αυξηθεί ακόμα περισσότερο, κι αυτό γιατί η δημοτική αρχή εκτιμά ότι το Σεπτέμβρη θα υποβληθούν νέες αιτήσεις. Πιο συγκεκριμένα, οι αιτήσεις που κατατέθηκαν μέχρι τις 15 Ιούλη, στους 13 παιδικούς σταθμούς του 2ου Διαμερίσματος Αθηναίων, έφτασαν τις 1.433, τη στιγμή που η δυνατότητα φιλοξενίας των σταθμών φτάνει μόλις τα 886 παιδιά.

... Σοβαρά προβλήματα αντιμετωπίζουν και άλλοι δήμοι της Αττικής όπως αυτοί της Καλλιθέας, του Κερατσινίου, του Βύρωνα και της Ν.Ιωνίας. Στον πρώτο δήμο, υπολογίζεται πως μέχρι σήμερα 588 παιδιά θα μείνουν εκτός του δημοτικού βρεφονηπιακού σταθμού, ενώ στο Κερατσίνι, αλλά και στο Βύρωνα, τα παιδιά που δε θα περάσουν την πόρτα των παιδικών σταθμών ανέρχονται στα 100 και στα 150 αντίστοιχα. Στη Νέα Ιωνία, περίπου 220 παιδιά τη φετινή χρονιά δεν θα καταφέρουν να εισαχθούν στους 7 παιδικούς και βρεφικούς σταθμούς. Μάλιστα, από τα 7 βρεφικά τμήματα που υπάρχουν στους σταθμούς, τα δύο από αυτά δε θα ανοίξουν τη νέα χρονιά.

Όσον αφορά στο δήμο Χαλανδρίου οι αιτήσεις έχουν φτάσει τις 1.100, αλλά μόνο 850 νήπια θα φιλοξενηθούν φέτος».[1]

Οι παιδικοί σταθμοί κλείνουν είτε γιατί ο δήμος ανακαλύπτει ότι τα κτίρια είναι ακατάλληλα είτε για «δικαστικούς λόγους». Η πραγματική αιτία είναι η περικοπή της χρηματοδότησης και οι απολύσεις των συμβασιούχων εκπαιδευτικών.

Ο «Καλλικράτης» προβλέπει την μη-ανανέωση των συμβάσεων δεκάδων χιλιάδων εργαζόμενων – δηλαδή την απόλυσή τους. Και «εθελοντικές» στην αρχή μετατάξεις για χιλιάδες ακόμα «μόνιμους» εργαζόμενους.

Σε συνδυασμό με την μείωση της κρατικής επιχορήγησης στους ΟΤΑ κατά 40% σχεδόν από τον κρατικό προϋπολογισμό του 2010, το αποτέλεσμα είναι η ισοπέδωση στοιχειωδών κοινωνικών υπηρεσιών που κάλυπταν οι δήμοι.

Μια από τις προεκλογικές υποσχέσεις του ΠΑΣΟΚ ήταν κι η μετατροπή σε αορίστου χρόνου των συμβάσεων των εργαζόμενων στο Πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι. Είναι ένα πρόγραμμα που καλύπτει 120.000 περίπου ηλικιωμένους. Ολος αυτός ο κόσμος, εργαζόμενοι κι ηλικιωμένοι, βρίσκονται κάτω από το λεπίδι του «Καλλικράτη».

Οι εργαζόμενοι στους Δήμους στην πανεργατική απεργία στις 5 Μάη.

Μηχανισμός

Οι διατάξεις που εισάγει ο «Καλλικράτης» για το «νοικοκύρεμα» των χρεών των δήμων είναι ο μηχανισμός με τον οποίο θα εφαρμοσθούν οι πιο σκληρές περικοπές και τα μεγαλύτερα ξεπουλήματα. Αν η κατάσταση είναι μια φορά χάλια σήμερα, θα γίνει δέκα φορές αύριο.

Οι δήμοι είναι βουτηγμένοι στα χρέη. Σύμφωνα με το υπουργείο Εσωτερικών, οι συνολικές τραπεζικές υποχρεώσεις των δήμων ανέρχονται στα 1,7 δις ευρώ, και τα χρέη προς τρίτους σε 1 δις ευρώ.

«Στη δεκάδα των πιο υπερχρεωμένων δήμων εξαιτίας παλαιών κυρίως δανείων εμφανίζονται κατά σειρά: Ο Πειραιάς με 131 εκατομμύρια ευρώ, η Αθήνα με 130 εκατ. Ευρώ, η Θεσσαλονίκη με 75 εκατ. ευρώ, το Μενίδι με 55 εκατ. Ευρώ, το Μαρούσι με 52 εκατ. Ευρώ, ο Ασπρόπυργος και η Ρόδος με 41 εκατ. Ευρώ, η Νίκαια Αττικής με 40 εκατ. Ευρώ, το Περιστέρι με 38 εκατ. ευρώ και τα Γιάννενα με 32 εκατ. ευρώ.

Προ ημερών, το υπ. Εσωτερικών, μετά την προειδοποίηση του δήμου Πειραιά ότι θα σταματήσει λόγω των χρεών του τη μισθοδοσία των υπαλλήλων του, έδωσε τη δυνατότητα στους υπερχρεωμένους δήμους να δανειστούν από το Ταμείο Παρακαταθηκών ως το τέλος του χρόνου αποκλειστικά και μόνο για να εξοφλήσουν μέρος των τοκοχρεωλυτικών δόσεων των δανείων τους προς τράπεζες».[2]

Ο δήμος Αθηναίων του «κοινωνικά φιλελεύθερου» Κακλαμάνη (ελέω και Καρατζαφέρη) είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Στις 27 Ιούλη το δημοτικό συμβούλιο αποφάσισε να εγκρίνει την αίτηση για τραπεζικό δάνειο για αναχρηματοδότηση προηγούμενου που είχε συναφθεί επί δημαρχίας Ντόρας Μπακογιάννη κι είχε ύψος 29.450.000 ευρώ. Ο Δήμος Αθηναίων την τριετία 2007-2009 μόνο για τους τόκους των δανείων που έχει βάλει, έχει καταβάλλει το ποσό των 50.000.000 ευρώ.

Με τον «Καλλικράτη» μπαίνουν όροι στο δανεισμό: α) το ετήσιο κόστος εξυπηρέτησης της δημόσιας πίστης κάθε Δήμου/Περιφέρειας να μην υπερβαίνει το 20% των ετήσιων τακτικών του εσόδων β) το συνολικό χρέος του Δήμου/Περιφέρειας που προβαίνει σε δανεισμό να μην υπερβαίνει το ποσοστό των συνολικών εσόδων του. Ως συνολικό χρέος θεωρούνται οι συνολικές μακροπρόθεσμες και βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις του.

Ολα είναι έτσι σχεδιασμένα ούτως ώστε: πρώτον να διασφαλίζονται τα συμφέροντα των τραπεζών, μην και βρεθούν με ένα βουνό μη-εξυπηρετούμενων δανείων από τους ΟΤΑ. Δεύτερον, να οδηγηθούν οι «υπερχρεωμένοι» δήμοι και περιφέρειες στα «προγράμματα εξυγίανσης» που θα υπαγορεύονται από την ελεγκτική αρχή που θα δημιουργηθεί για αυτό το σκοπό. Οπως αναφέραμε στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού μας, γράφοντας για την «αποκέντρωση του μνημονίου» μέσω Καλλικράτη:

«Σε περίπτωση που τα έσοδά τους πέφτουν έξω, οι δήμοι μπορούν να οδηγηθούν εθελοντικά ή και υποχρεωτικά στην υπαγωγή του στο «Ειδικό Πρόγραμμα Εξυγίανσης»... Η υπαγωγή όμως στην εξυγίανση μπορεί να γίνει και υποχρεωτικά, επειδή ο υπουργός αποφασίζει ότι τα οικονομικά «της συγκεκριμένης δημοτικής ενότητας, δήμου ή περιφέρειας» χρήζουν αξιολόγησης από ορκωτούς λογιστές.

Οταν γίνεται αυτό, ο δήμος δεν μπορεί να δανειστεί, να κάνει διαγωνισμούς και προσλήψεις και του επιβάλλονται μια σειρά άλλες «ποινές». Με άλλα λόγια, σταματάει κάθε κοινωνική δραστηριότητα της «συγκεκριμένης δημοτικής ενότητας, δήμου ή περιφέρειας», μέχρι να εξυγιανθεί (η χρηματοδότηση θα γίνεται από τον «Λογαριασμό Εξυγίανσης και Αλληλεγγύης της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Αυτοδιοίκησης»)».[3]

Με την κατάσταση που επικρατεί αυτή τη στιγμή από άποψη χρεών, δανεισμού και χρηματοδότησης στους δήμους, δεν είναι μακριά η ώρα που θα βρεθούμε με χρεοκοπημένους δήμους και περιφέρειες.

Διεθνής εμπειρία...

Τι σημαίνει χρεοκοπημένοι δήμοι και περιφέρειες; Τα παραδείγματα της γαλλικής πόλης Σεντ Ετιέν, και της γερμανικής Πφορτζχάιμ έχουν να πουν πολλά. Οπως ανέφερε μια είδηση στην Καθημερινή τον Απρίλη:

«Η ηλικίας 800 ετών πόλη βρέθηκε να χρωστάει στην Deutsche Bank 1,18 εκατ. ευρώ εξαιτίας συμφωνίας που είχε συνάψει με τη γερμανική τράπεζα και αρχικά φαινόταν ευνοϊκή. Αναγκάσθηκε, έτσι, να μην αποπληρώσει το χρέος της, αφήνοντας σε εκκρεμότητα 10 πιστωτικά παράγωγα τόσο επισφαλή ώστε καμία τράπεζα δεν θα τα αγόραζε πλέον... Η Σεντ Ετιέν προχώρησε δύο φορές σε αύξηση των φόρων, περιόρισε κατά 75% το σχέδιο ανακαίνισης τοπικού μουσείου, που μνημόνευε την εκλιπούσα βιομηχανία εξόρυξης χάλυβα στην πόλη, και ακύρωσε την κυκλοφορία ενός τραμ.

Η Πφορτζχάιμ ακυρώνει σχέδια αποκατάστασης οδικών δικτύων, σχολείων και ανακαινίσεις κτιρίων, καθώς οι τοπικές αρχές της Βάδης Βυρτεμβέργης στην Καρλσρούη της έδωσαν εντολή να περιορίσει τον προϋπολογισμό της κατά 240 εκατ. ευρώ, δηλαδή κατά 12% ετησίως για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Ο λόγος δεν ήταν παρά η ζημία ύψους 55 εκατ. ευρώ που χρεώθηκε από πιστωτικά παράγωγα και το έλλειμμα ύψους 50 εκατ. στα δημόσια οικονομικά της... η γνωστή ως Χρυσή Πόλη λόγω της παράδοσής της στη βιομηχανία κοσμημάτων και ρολογιών, είχε απλούστατα εμπιστευτεί την Deutsche Bank που το 2004 και το 2005 την συμβούλεψε να στοιχηματίσει στα επιτόκια».[4]

Δεν πρόκειται για μεμονωμένες περιπτώσεις. Η αγγλική εφημερίδα Guardian ανέφερε σε ένα άρθρο της τον Μάη:

«Αυτές τις μέρες τα πρωτοσέλιδα ασχολιούνται με την κρίση στην ευρωζώνη, όμως σε ένα χαμηλότερο επίπεδο ωριμάζει και μια άλλη κρίση χρέους. Αυτή την χρονιά αναμένεται οι ευρωπαϊκές πόλεις και περιφέρειες να ξεχυθούν στην αγορά αγχωμένες να χρηματοδοτήσουν το όλο και διογκούμενο χρέος τους. Ο δανεισμός των δήμων και των περιφερειών αναμένεται να φτάσει στο ιστορικό ρεκόρ του σχεδόν 1,3 τρις ευρώ, σύμφωνα με την εταιρεία αξιολόγησης Standard & Poor's (S&P). Το μεγαλύτερος μέρος αυτών των δανείων θα γίνει από τα ιδιαιτέρως αποκεντρωμένα γερμανικά Lander (κρατίδια) και τις υπερχρεωμένες περιφέρειες της Ισπανίας, που αντιμετωπίζουν δραστικές περικοπές στη χρηματοδότηση από την κεντρική κυβέρνηση και ακριβότερο κόστος δανεισμού».[5]

Ας συνοψίσουμε, παίρνοντας ως μοντέλο εναν υποθετικό δήμο «Α». Μέσα στο 2009-2010, έχασε δεκάδες εργαζόμενους που απολύθηκαν μιας και ήταν «αναξιοκρατικώς» προσληφθέντες stage. Αποτέλεσμα, το σακάτεμα ΚΕΠ και μιας σειράς άλλων υπηρεσιών. Το δημοτικό ιατρείο περιόρισε ασφυκτικά την λειτουργία του, αφού για ένα διάστημα έμεινε και ακέφαλο, μιας και οι περικοπές χρηματοδότησης και προσωπικού δεν του επέτρεπαν να λειτουργήσει έστω κουτσά-στραβά όπως πριν.

Παρόλες τις περικοπές και τα νοικοκυρέματα, ο δήμος παραβίασε όλες τις παραμέτρους για το δανεισμό που βάζει ο νόμος του «Καλλικράτη», βρίσκει – και με νόμο – κλειστές όλες τις πόρτες που θα μπορούσε να πάρει δάνειο για να εξυπηρετήσει τα προηγούμενα. Είναι η σειρά της αρμόδιας επιτροπής η οποία αποφασίζει την ένταξη του δήμου στον μηχανισμό του «λογαριασμού εξυγίανσης και αλληλεγγύης» με την υποχρέωση να εφαρμόζει το «πρόγραμμα εξυγίανσης». Ετσι κι αλλιώς στην περίοδο που θα βρίσκεται σε αυτό το πρόγραμμα, ο δήμος δεν θα μπορεί να προσλαμβάνει, να δανείζεται, να κάνει διαγωνισμούς.

Ομως, ο δήμος θα είναι υποχρεωμένος κάποιες υπηρεσίες να τις καταργήσει, άλλες να τις ιδιωτικοποιήσει. Οι νέες αρμοδιότητες που φορτώνονται οι περιφέρειες και οι δήμοι, θα φέρουν επί της ουσίας στο στόχαστρο, τα νοσοκομεία και τα σχολεία. Αλλωστε ήδη μέσα στο καλοκαίρι ακούστηκαν οι πρώτες αναφορές για «Καλλικράτη στην υγεία» με συγχωνεύσεις νοσοκομείων...

Ο ρεαλισμός του αντικαπιταλισμού

Οι εκλογές του Νοέμβρη έχουν απόλυτα «κεντρικό» πολιτικό χαρακτήρα, οι εργαζόμενοι κι οι εργαζόμενες θα ψηφίσουν με πολιτικά κριτήρια κι όχι με βάση τα «αυτοδιοικητικά χαρακτηριστικά» κάθε υποψηφιότητας. Η 7 Νοέμβρη μπορεί να γίνει Βατερλώ για την κυβέρνηση του ΔΝΤ και σφιχταγκαλιασμάτων με το Ισραήλ, όπως και δυνατό χαστούκι στη ΝΔ και το ΛΑΟΣ. Τα αποτελέσμαα να βγάλουν μαύρο για τα κόμματα του μνημονίου, του ΔΝΤ, της ΕΕ, των τραπεζιτών. Να δώσουν ώθηση στην κλιμάκωση και τον συντονισμό των απεργιών που μπορούν να τσακίσουν όλες τις επιθέσεις των καπιταλιστών.

Αυτό καθόλου δεν σημαίνει ότι βάζοντας αυτά στο κέντρο της προεκλογικής της εκστρατείας, η αριστερά υποτιμάει με κάποιο τρόπο τα ζητήματα των δήμων και των δημοτών. Ακριβώς το αντίθετο ισχύει. Η τοπική αυτοδιοίκηση ήταν και παραμένει κομμάτι του αστικού κράτους, το οποίο αυτή την περίοδο προσπαθεί να διαχειριστεί μια βαθιά κρίση του συστήματος.

Ο «Καλλικράτης» είναι μια πτυχή αυτής της προσπάθειας. Τα «αποκεντρωμένα μνημόνια» που πάει να επιβάλλει ο Καλλικράτης σε δήμους και περιφέρειες είναι «όπλα μαζικής καταστροφής» για τις ζωές και τις δουλειές των εργατών και των εργατριών σε κάθε γειτονιά. Το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα πάλης είναι η απάντηση.

Το αίτημα για στάση πληρωμής του χρέους γίνεται πιο επίκαιρο, πιο αναγκαίο κάθε μέρα που περνάει. Και έχει άμεση σχέση με την πάλη ενάντια στον «Καλλικράτη». Απαιτούμε διαγραφή των χρεών των δήμων στις τράπεζες, για να μην έχουμε ελληνικά Σεντ Ετιέν, για να μην φτάσουμε να βλέπουμε δήμους σαν τον Πειραιά να μην έχουν να πληρώσουν μεροκάματα.

Αμεσα δεμένο με το προηγούμενο αίτημα είναι το αίτημα για την εθνικοποίηση όλου του τραπεζικού συστήματος. Δεν θέλουμε οι ζωές μας και οι δουλειές μας να γίνονται αίμα για τις νεκροζώντανες τράπεζες που λειτουργούν σαν βαμπίρ. Δεν θα αφήσουμε να γίνουν οι δήμοι ρουφήχτρες για λογαριασμό των τραπεζιτών.

Η πάλη για απόκρουση κάθε ιδιωτικοποίησης δημόσιου οργανισμού και ΔΕΚΟ, επανακρατικοποίηση όσων έχουν ιδιωτικοποιηθεί πρέπει να μπει επίσης στο κέντρο της προεκλογικής μάχης. Ο αγώνας για να μην περάσουν τα «φιλέτα» των δήμων στα βρόμικα και ανίκανα χέρια των λαμόγιων της αγοράς, είναι κομμάτι της συνολικότερης πάλης που θα δίνουν τα πιο δυνατά κομμάτια της τάξης μας αυτούς τους μήνες, σε ΔΕΗ, ΟΣΕ και αλλού.

Σε αυτήν την μάχη περίοπτη θέση πρέπει να έχει η πάλη ενάντια στον φασισμό και τον ρατσισμό. Σε μια εκλογική μάχη που ο Κακλαμάνης αγκαλιά με την ΕΛΑΣ και τα φασισταριά αναδεικνύει σαν κεντρικό του θέμα την «εκκαθάριση» του «ιστορικού κέντρου της Αθήνας», ενώ την ίδια στιγμή ρημάζει τις λαϊκές γειτονιές του κέντρου, η αριστερά δεν μπορεί παρά να βάλει στην πρώτη σειρά των προτεραιοτήτων της αυτή τη μάχη.

Οι φασίστες – και με τα κοστούμια και με τα λοστάρια – θα γυρίζουν για να λένε ότι το πρόβλημα για το χάλι των παιδικών σταθμών είναι τα παιδάκια των μεταναστών συναδέλφων μας, ότι για τις ουρές στο ΙΚΑ και στον ΟΑΕΔ φταίνε οι μετανάστες που δεν μιλάνε ελληνικά, όχι η έλλειψη προσωπικού. Ποντάρουν στον φόβο και την απελπισία. Πρέπει να τους φράξουμε το δρόμο.

Πώς γίνονται όλα αυτά; Δεν αρκεί να καταδικάζεις τις «αντιλαϊκές πολιτικές» και να μην κάνεις τίποτα για να τις σταματήσεις εδώ και τώρα. Δεν αρκούν οι αφηρημένες «αντιμνημονιακές» αναφορές στα προγράμματα των συνδυασμών.[6]

Ούτε μέτρα-ασπιρίνες σαν και αυτά που φαίνεται ότι βάζουν στο κέντρο τους οι παρατάξεις που υποστηρίζει ο Συνασπισμός, όπως: *«η απαλλαγή των ανέργων από τα δημοτικά τέλη, η ανάπτυξη προγραμμάτων δημιουργικής απασχόλησης, έκδοση "Κάρτας Κοινωνικής Συμπαράστασης", στελέχωση γραφείου ανέργων και διευκόλυνσή τους όταν χάνουν το δικαίωμα περίθαλψης, καθώς και η ενίσχυση ανταλλακτικών μορφών οικονομίας, όπως τα ανοιχτά παζάρια, και στήριξη της τοπικής αγοράς».* Κάτι αντίστοιχο στον Βύρωνα με «το δίκτυο κοινωνικής αλληλεγγύης».[7]

Η μάχη για να μην περάσει η μαζική σφαγή των θέσεων εργασίας στους ΟΤΑ που ετοιμάζει ο «Καλλικράτης» απαιτεί απεργίες με διάρκεια, οργάνωση από τα κάτω. Το ίδιο και η υπεράσπιση ελεύθερων χώρων, παιδικών σταθμών, και άλλων δημοτικών υπηρεσιών που θα βρεθούν μπροστά στο πριόνι των περικοπών.

Οπως η απάντηση στις απολύσεις και στα κλεισίματα επιχειρήσεων είναι η απεργία και η κατάληψη, το ίδιο πρέπει να είναι και στους δήμους. Διαφορετικά θα μετράμε ήττες. Έχουμε όλη τη δυνατότητα να μετρήσουμε νίκες.

Απ' αυτή την άποψη, δεν αρκεί για την αριστερά να το δηλώνει αυτό, και να περιορίζει το στίγμα της σε ένα τυπικό «λέμε όχι στο μνημόνιο», «λέμε όχι στον Καλλικράτη». ■

1. Τvxs, 4 Αυγούστου 2010.
2. http://www.megatv.com/megagegonota/summary.asp?catid=17573&subid=2&pubid=11098752
3. «Καλλικράτης – Ενας τρομοκράτης με πριόνι», *Σοσιαλισμός από τα κάτω,* Νο 81.
4. *Καθημερινή* (αναδημοσίευση από Bloomberg), 18 Απρίλη 2010.
5. 23 Μάη 2010, www.guardian.co.uk/business/2010/may/23/financial-crisis-european-cities-in-debt
6. Ιδιαίτερα αν συνοδεύονται κι από δεύτερες σκέψεις, ότι ίσως η περιφέρεια μπορεί να γίνει πεδίο διεύρυνσης της δημοκρατίας και της ταξικής πάλης, όπως υποστήριξε λίγο πολύ ο Στ. Μπαμπας στην *Αυγή* της 15ης Αυγούστου 2010.
7. Από το μπλογκ της «Στάσης Βύρωνα»: http://stasivyrona.blogspot.com/

Νεοφιλελευθερισμός και καταστολή

Το ΠΑΣΟΚ υποσχόταν να αυξήσει τους μισθούς και να μειώσει την καταστολή. Έφερε ακριβώς το αντίθετο. Ο **Μπάμπης Κουρουνδής** εξετάζει τις απαντήσεις της Αριστεράς.

Από το «κράτος είστε εσείς» του Κ. Μητσοτάκη, πρωθυπουργού το '90-'93, ως τα εγκώμια του Β. Πολύδωρα στους «πραίτορες» που είχαν αναλάβει την καταστολή των φοιτητικών καταλήψεων του 2006-2007 και τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου το Δεκέμβρη του 2008, η Νέα Δημοκρατία παραδοσιακά κέρδιζε επάξια τον τίτλο του κόμματος «του νόμου και της τάξης». Η σιδερένια γροθιά της καταστολής αποτελούσε το απαραίτητο συμπλήρωμα του νεοφιλελευθερισμού και η δεξιά ήταν πάντα πρόθυμη να τη χρησιμοποιήσει. Το ΠΑΣΟΚ διεκδικούσε για τον εαυτό του το ρόλο του κοινωνικά ευαίσθητου που πετυχαίνει την ηρεμία μέσω της συναίνεσης, όσο κι αν η εκσυγχρονιστική οχταετία του Σημίτη είχε να επιδείξει από ξεφούσκωμα των λάστιχων των τρακτέρ στα αγροτικά μπλόκα το 1996 και άγρια αστυνομική βαρβαρότητα (ΑΣΕΠ 1998, απεργία της Ιονικής, αντιπολεμικά συλλαλητήρια) μέχρι απαγορεύσεις διαδηλώσεων ενάντια στον Κλίντον το 1999, ακόμα και πολιτική επιστράτευση των απεργών ναυτεργατών το 2003. Ο Μ. Χρυσοχοΐδης επέμενε προεκλογικά ότι η προτεραιότητα του κράτους δεν πρέπει να δίνεται στην καταστολή αλλά στο να ακουστούν οι εξεγερμένοι νέοι και ο Χάρης Καστανίδης, υπουργός Δικαιοσύνης, δήλωνε ακόμα και μετεκλογικά ότι η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ θα καταργούσε τον «κουκουλονόμο». Δεν χρειάστηκε να συμπληρωθεί ούτε ένας χρόνος από αυτές τις διακηρύξεις για να περάσουμε στα όργια αστυνομικής βίας και προκλήσεων στις πανεργατικές απεργίες και στη θερινή επιστράτευση των φορτηγατζήδων. Αξίζει να εξετάσουμε τις όψεις αυτής της έξαρσης της καταστολής, να διερευνήσουμε τα όρια και τις αντιφάσεις της για να καταλήξουμε στην πολιτική αντιμετώπισής της.

Καταρχήν, πρέπει να επισημανθεί ότι το γενικό μοντέλο διακυβέρνησης γίνεται ολοένα και πιο αυταρχικό με τους νόμους που υλοποιούν το Μνημόνιο να ψηφίζονται στα γρήγορα για να αποφευχθούν οι διαρροές βουλευτών, ενώ άλλες πτυχές του περνάνε με Προεδρικά Διατάγματα. Εξάλλου, στο ίδιο το Μνημόνιο προβλέπεται η παραχώρηση «υπερεξουσιών» στον υπουργό Εθνικής Οικονομίας, ενώ η αυταρχική θωράκιση του κράτους συμπληρώνεται με τον «Καλλικράτη» και τη σχεδιαζόμενη αλλαγή του εκλογικού νόμου σε πλειοψηφική κατεύθυνση, καθώς και με τη συμφωνία των πολιτικών αρχηγών ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΛΑΟΣ για την υποβολή πρότασης αντιδραστικής αναθεώρησης του Συντάγματος.[1]

Στο επίπεδο των δημοκρατικών δικαιωμάτων, πολύ ορατό πεδίο έξαρσης της καταστολής είναι η δράση της αστυνομίας στις απεργιακές συγκεντρώσεις. Ενώ παλιότερα οι προληπτικές προσαγωγές αφορούσαν κυρίως τη νεολαία, τους τελευταίους μήνες έχουν αναχθεί σε πρακτική που ασκείται μαζικά πριν από εργατικές συγκεντρώσεις ενάντια σε απεργούς και συνδικαλιστές. Στις 5 Μάη εξαπολύθηκε ένα όργιο βίας και τρομοκρατίας με τόνους χημικών (των οποίων την κατάργηση είχε εξαγγείλει ο Χρυσοχοΐδης) σε όλες τις πόλεις με αποκορύφωμα την Αθήνα, όπου κατέληξε και σε τρεις νεκρούς που κάηκαν μέσα στην τράπεζα που τους είχε κλειδώσει η εγκληματική εργοδοσία του Βγενόπουλου. Στα κλομπ και τα δακρυγόνα έχουν πλέον προστεθεί οι εγκληματικές έφοδοι των μοτοσικλετιστών της ομάδας «ΔΙΑΣ» στο συγκεντρωμένο πλήθος με συχνό αποτέλεσμα τραυματίες διαδηλωτές και μόνο τυχαία όχι ακόμα νεκρούς. Επιπλέον, η χρήση των καμερών εξακολουθεί να είναι εκτεταμένη υπονομεύοντας το δικαίωμα στη διαδήλωση και το άσυλο καταπατάται συστηματικά. Ταυτόχρονα, τα δικαστήρια συμπληρώνουν το αυταρχικό τοπίο κηρύσσοντας σωρηδόν απεργίες παράνομες και καταχρηστικές (ναυτεργάτες, εργαζόμενοι ΜΕΤΡΟ, ελεγκτές εναέριας κυκλοφορίας ήταν τα τελευταία κρούσματα). Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται, άλλωστε, και το νέο «κυνήγι της τρομοκρατίας» με τους «υπόπτους» να συλλαμβάνονται συνήθως στις παραμονές γενικών απεργιών. Αυτή η εικόνα επιβεβαιώνει ότι η κυβέρνηση Παπανδρέου όχι μόνο συνεχίζει στα χνάρια του Καραμανλή, αλλά και κλιμακώνει την καταστολή στην καρδιά του κινήματος, στα οργανωμένα κομμάτια της εργατικής τάξης.

Επιπλέον, εντυπωσιακή είναι η κατασταλτική στροφή της κυβέρνησης στο ζήτημα των μεταναστών. Ενώ ξεκίνησε προσπαθώντας να προσεταιριστεί την αριστερά και τις μεταναστευτικές κοινότητες λέγοντας ότι θα δώσει ιθαγένεια στα παιδιά των

Τα ΜΑΤ του Χρυσοχοΐδη

Προβοκατόρικη επίθεση των ΜΑΤ στην πανεργατική απεργία της 11 Μάρτη.

μεταναστών, όχι μόνο υποχώρησε γρήγορα στις ρατσιστικές κραυγές του ΛΑΟΣ και περιόρισε ασφυκτικά το σχετικό νόμο, αλλά έδωσε γραμμή για μαζικά πογκρόμ. Το πιο πρόσφατο παράδειγμα ήταν οι επιχειρήσεις σκούπα με τη συνεργασία αστυνομίας και Δήμου Αθηναίων με εκατοντάδες προσαγωγές άστεγων μεταναστών. Δεν είναι η μόνη άλλωστε. Το τελευταίο καλοκαιρινό πρωτοσέλιδο της εφημερίδας του ΝΡΑ στη Γαλλία *«Καταστολή, απελάσεις... η παλιά συνταγή της διαίρεσης»*[2] αποδίδει επιγραμματικά την προσπάθεια των κυβερνήσεων να βρουν αποδιοπομπαίους τράγους για την κρίση. Αυτό κάνει και ο Σαρκοζί ενόψει της κρίσιμης ταξικής μάχης για το ασφαλιστικό: στις γυναίκες με μαντίλα προστέθηκαν οι τσιγγάνοι, διακόσιοι από τους οποίους απελάθηκαν τον Αύγουστο από τη Γαλλία με τις εικόνες από τη βάρβαρη παρέμβαση της αστυνομίας να κάνουν το γύρο του κόσμου και να βγάζουν κόσμο στους δρόμους με το σύνθημα «Σαρκοναζί». Οι μετανάστες και οι τσιγγάνοι ήταν τα εύκολα θύματα και του Μπερλουσκόνι που έβγαλε ακόμα και εθελοντικές περιπολίες (φασιστών) «πολιτών» στους δρόμους.

Το τέλος της αστικής δημοκρατίας;

Αυτές οι επισημάνσεις μας οδηγούν στο έδαφος μιας ανοιχτής συζήτησης στους κόλπους της αριστεράς ως προς το τι σηματοδοτεί η όξυνση του αυταρχισμού. Υπάρχει μια άποψη, με διάφορες εκδοχές, η οποία εξηγεί αυτές τις εξελίξεις υποστηρίζοντας ότι έχουμε φτάσει στο τέλος της κλασσικής αστικής δημοκρατίας και οδηγούμαστε σε μια ιδιότυπη «μεταδημοκρατία» με αποκλεισμένο το λαό από τα κέντρα αποφάσεων.[3] Αξίζει να μπούμε στην ουσία αυτής της συζήτησης, η οποία έχει τεράστια σημασία για την κατεύθυνση της Αριστεράς και των αγώνων.

Στην πραγματικότητα, η συνολική εικόνα που σκιαγραφούν οι επιμέρους όψεις της καταστολής μπορεί να γίνει αντιληπτή με βάση την περιγραφή του Γκράμσι, ο οποίος είχε παρομοιάσει το καπιταλιστικό κράτος με τον Κένταυρο της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, που ήταν μισός άνθρωπος και μισός ζώο, δείχνοντας έτσι ότι σ' αυτό εντοπίζεται ένας συνδυασμός συναίνεσης και καταστολής, αναγκαίες λειτουργίες για τη διατήρηση και την αναπαραγωγή του. Στην περίοδο που ζούμε, η «ζωώδης» πλευρά της καταστολής διογκώνεται σε βάρος της συναινετικής πλευράς. Με άλλα λόγια, η ποσοτική και ποιοτική αύξηση της καταστολής συνδέεται με την κρίση της ιδεολογικής – συναινετικής λειτουργίας του κράτους. Οι κυβερνήσεις και οι αστικές τάξεις αδυνατούν να πείσουν ότι τα μέτρα τους θα βγάλουν την οικονομία από την κρίση και γίνεται ολοφάνερο ότι αυτά είναι και ταξικά και αναποτελεσματικά, φορτώνοντας στις πλάτες των εργαζομένων την κρίση που δημιούργησαν οι καπιταλιστές. Γι' αυτό και στην Ελλάδα την ίδια στιγμή που οι προσλήψεις έχουν παγώσει παντού, από τα σχολεία μέχρι τα νοσοκομεία και τους Δήμους, ο μόνος κλάδος στον οποίο έγιναν προσλήψεις μέσα στο καλοκαίρι ήταν 1060 επιπλέον αστυνομικών της ομάδας «ΔΙΑΣ».[4]

Όμως, η συνεχής και εκτεταμένη χρήση των μηχανισμών καταστολής δεν είναι ένδειξη δύναμης, αλλά αδυναμίας μιας κυβέρνησης. Όταν μια κυβέρνηση, και μάλιστα σοσιαλδημοκρατική, φτάνει να χρησιμοποιεί τόσο συχνά τους μηχανισμούς καταστολής λίγους μήνες μετά τις εκλογές, είναι γιατί η προπαγάνδα της δεν λειτουργεί. Μπορεί τα παπαγαλάκια των ΜΜΕ να μιλούσαν επί μήνες για τις «εθνικές μάχες» που δήθεν έδινε ο Γ. Παπανδρέου, αυτό όμως δεν εμπόδισε τους εργαζόμενους να δώσουν τις πολύ πραγματικές ταξικές μάχες των τελευταίων μηνών. Η μαζική χρήση των χημικών από την αστυνομία είναι η άλλη όψη της αποτυχίας της προπαγάνδας των Πρετεντέρηδων. Επίσης, αυτή η εργατική κίνηση ήταν που περιόρισε τις δυνατότητες ακόμα και πιο ισχυρών ατού του ΠΑΣΟΚ, όπως η συνδικαλιστική γραφειοκρατία, η οποία είχε (και έχει) όλη την καλή διάθεση να στηρίξει το Γιώργο Παπανδρέου, αναγκάστηκε όμως να κηρύσσει κάθε μήνα γενική απεργία για να μην αποκοπεί πλήρως από τη βάση των συνδικαλισμένων εργατών και εργατριών. Τη δυσκολία της κυβέρνησης να ελέγξει το κίνημα δείχνουν και όλοι οι τριγμοί στο εσωτερικό της και στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ.

Σε δεύτερο επίπεδο, η θεωρία περί "μεταδημοκρατίας" εξωραΐζει την αστική δημοκρατία και επαναφέρει μ' έναν ιδιαίτερο τρόπο τη «θεωρία των σταδίων».

Η αστική δημοκρατία, όμως, δε σημαίνει εξ ορισμού δικαιώματα, ελευθερίες και λαϊκή κυριαρχία παρά μόνο στα εγχειρίδια των υποστηρικτών της. Η φιλελεύθερη αστική δημοκρατία επί Βενιζέλου ήταν αυτή που ψήφισε το Ιδιώνυμο (ποινικοποίηση του ανατρεπτικού φρονήματος) στο μεσοπόλεμο για να καταπολεμήσει το κομμουνιστικό και εργατικό κίνημα, το «δημοκρατικό» μετεμφυλιακό κράτος στην Ελλάδα διατήρησε τις εξορίες, τις φυλακές και όλο το οπλοστάσιο των έκτακτων μέτρων ενάντια στους αριστερούς από τη λήξη του εμφυλίου το 1949 ως το 1967, επί «δημοκρατικής» κυβέρνησης Ράλλη η αστυνομία δολοφόνησε δύο διαδηλωτές στο Πολυτεχνείο του 1980. Αυτά δε σημαίνουν προφανώς ότι δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ αστικής δημοκρατίας και δικτατορίας, αλλά ότι η ίδια η κατάκτηση της δημοκρατίας χρειάστηκε αγώνες και συγκρούσεις με την αστική τάξη και το κράτος της. Η μείωση της καταστολής ήταν καρπός της ορμής της εργατικής τάξης και της νεολαίας μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου και την πτώση της χούντας, όχι αυτονόητη συνέπεια της ύπαρξης αστικής δημοκρα-

τίας ή εναρμονισμός της Ελλάδας με τα διεθνή μεταπολεμικά πρότυπα, ούτε βέβαια «δώρο του Ανδρέα» στο λαό. Αντίστοιχα στην εποχή μας, η αύξηση της καταστολής στην Ελλάδα δεν αντιστοιχεί σε μια διαστρέβλωση της αστικής δημοκρατίας ή σε μια μεταβολή του συσχετισμού δύναμης υπέρ του κεφαλαίου, αλλά στην προσπάθεια της αστικής τάξης να επιβληθεί απέναντι σε ένα υπαρκτό και δυνατό κίνημα μέσα σε συνθήκες κρίσης. Η έκβαση της μάχης δεν είναι δεδομένη και ο αγώνας σίγουρα θα διαρκέσει πολύ.

Σε σύνδεση με τα παραπάνω, η εκτίμηση της περιόδου και η μαρξιστική θεωρία για το κράτος μπορούν να αποτελέσουν γνώμονα για το πώς πρέπει να αντιδράσουμε ενάντια στον αυξανόμενο αυταρχισμό.

Εκδημοκρατισμός;

Η παραδοσιακή κοινοβουλευτική αριστερά εξακολουθεί να απαντά στην κλιμάκωση της κρατικής καταστολής με τα ξεθωριασμένα αιτήματα του εκδημοκρατισμού και της εκπαίδευσης των σωμάτων ασφαλείας. Κατά τη διάρκεια της εξέγερσης του Δεκέμβρη, ο Αλέκος Αλαβάνος, τότε πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ συναντιόταν με την ΠΟΑΣΥ (Πανελλήνια Ομοσπονδία Αστυνομικών Υπαλλήλων) και δήλωνε ότι *«αν η μία όψη του νομίσματος είναι ο νέος, ο οποίος μπορεί να ζει με ασφάλεια, με ελευθερία και με δημοκρατικά δικαιώματα, η άλλη όψη του νομίσματος είναι ο αστυνομικός πολίτης. Ο αστυνομικός, που αισθάνεται αξιοπρέπεια, ο αστυνομικός, ο οποίος είναι εκπαιδευμένος και ο αστυνομικός που λειτουργεί μέσα στην κοινωνία».*[5] Μία μέρα πριν τη δολοφονία του Αλέξη, η Λ. Κανέλλη από πλευράς ΚΚΕ δήλωνε στο συνέδριο της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Αξιωματικών Αστυνομίας ότι *«δεν θεωρώ ντε και καλά ότι η αστυνομία είναι εκφραστής μιας ακροδεξιάς αντίληψης ή της κυρίαρχης τάξης που πρέπει να αντιμετωπίσει τα πράγματα».*[6] Φέτος οι αντιπροσωπείες των κομμάτων της αριστεράς παραβρέθηκαν σ' όλες τις συγκεντρώσεις των αστυνομικών δηλώνοντας την αλληλεγγύη τους.[7] Αυτή η στάση συχνά συνδυάζεται με μια γενική καταδίκη της βίας «απ' όπου κι αν προέρχεται».

Ωστόσο, η αστυνομία, μαζί με το στρατό και το σύστημα δικαιοσύνης, συναποτελούν το σκληρό πυρήνα του κράτους. Με τα λόγια του Λένιν, *«ο μόνιμος στρατός και η αστυνομία είναι τα κύρια όργανα δύναμης της κρατικής εξουσίας, μα μήπως μπορεί να γίνει και διαφορετικά;».*[8] Γι' αυτό και η μάχη για τα δημοκρατικά δικαιώματα και τις ελευθερίες μας πρέπει να είναι υπόθεση της ίδιας της εργατικής τάξης. Εχουμε δει πάρα πολλά παραδείγματα όπου οι εργαζόμενοι παίρνουν στα χέρια τους την μάχη κατά της καταστολής: την άνοιξη του 2008 ήταν οι εναερίτες της ΔΕΗ που κατέβασαν τις κάμερες και συνέδεσαν την πάλη ενάντια στην εκμετάλλευση με την πάλη ενάντια στην καταστολή, το Δεκέμβρη της ίδιας χρονιάς η δολοφονία του Αλέξη στάθηκε η αφορμή για να ξεσπάσει μια ολόκληρη εξέγερση, φέτος οι εργάτες και οι εργάτριες κατέβαιναν από τη μια απεργία στην άλλη παρά το όργιο αστυνομικής βίας και αυθαιρεσίας.

Η απάντηση στην καταστολή είναι στενά συνδεδεμένη με τις μάχες του κινήματος και την αντικαπιταλιστική απάντηση στην κρίση

Επιπλέον, η οργανωμένη βία από την πλευρά του κράτους δεν μπορεί να ταυτίζεται ή να ισοφαρίζεται με τις «πράξεις βίας» των διαδηλωτών. Απέναντι σε ένα σύστημα που δολοφονεί καθημερινά, με την αστυνομία, με τα ναρκοπέδια στον Έβρο, με τη διάλυση των νοσοκομείων και τα εργατικά «ατυχήματα», κάθε συζήτηση περί βίας των διαδηλωτών οδηγεί σε παραλογισμούς. Δεν απολογούμαστε ούτε στο Χρυσοχοΐδη, ούτε στο Σαμαρά, ούτε στον Καρατζαφέρη για τις βιτρίνες των τραπεζών την ώρα που εκπονούν νέα πακέτα δισεκατομμυρίων για τη διάσωσή τους με περικοπές από τους μισθούς και τις συντάξεις μας. Αντίθετα, θέλουμε περισσότερη και αποτελεσματικότερη βία εναντίον των τραπεζών, γι' αυτό αγωνιζόμαστε για την εθνικοποίηση των τραπεζών χωρίς αποζημίωση και με εργατικό έλεγχο αντί να επικεντρωνόμαστε στις τζαμαρίες τους.

Η μάχη ενάντια στην καταστολή σημαίνει περιφρούρηση των απεργιών, μαζικότητα στις διαδηλώσεις, υπεράσπισή τους από τις επιθέσεις της αστυνομίας. Σημαίνει άρνηση συνεργασίας με τους κατασταλτικούς μηχανισμούς σε οποιοδήποτε επίπεδο, ιδιαίτερα με «εποικοδομητικές προτάσεις» και θεσμικές αλλαγές, που χρησιμεύουν μόνο στις κυβερνήσεις για να χρυσώνουν το χάπι της καταστολής και να αποδίδουν σε μεμονωμένα περιστατικά το συστηματικό αυταρχισμό τους. Σημαίνει επιμονή στις διεκδικήσεις για αφοπλισμό της αστυνομίας και διάλυση των ειδικών δυνάμεών της (ΜΑΤ, ΔΙΑΣ κλπ). Γενικότερα, η απάντηση στην καταστολή είναι στενά συνδεδεμένη με τις μάχες του κινήματος και το συνολικό αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα απάντησης στην κρίση.

Στο επόμενο διάστημα θα πρέπει να συνεχίσουμε να είμαστε στην πρώτη γραμμή για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών. Ο ορίζοντάς μας, ωστόσο, πρέπει να πηγαίνει πολύ πιο πέρα. Αν για την Αριστερά προφανές πολιτικό καθήκον είναι να οργανώνει την αντίσταση απέναντι σε κάθε όψη του αυταρχισμού, η αντικαπιταλιστική στρατηγική δεν μπορεί παρά να αποβλέπει στη δημιουργία των όρων για την επαναστατική ανατροπή του αστικού κράτους και την δημιουργία ενός νέου εργατικού κράτους, το οποίο, ακριβώς επειδή θα στηρίζεται στην κοινωνική πλειοψηφία, δεν θα ασκεί καταστολή παρά μόνο απέναντι στην παλιά άρχουσα τάξη στο βαθμό που αυτή θα προσπαθεί να διατηρήσει τα προνόμιά της. ■

1. Βλ. αναλυτικότερα Δ. Σαραφιανού, «Ποιος και γιατί αμφισβητεί το Σύνταγμα;», *Ουτοπία*, τ. 90, 2010, σελ. 20-22.
2. *Tout est a nous*, Νο66, 29 Ιουλίου 2010.
3. Βλ. ενδεικτικά τα άρθρα του ανένταχτου του ΣΥΡΙΖΑ Δ. Μπελαντή, «Κρίση του νόμου και των ελευθεριών, έκπτωση της αστικής δημοκρατίας», *Ουτοπία*, τ. 81, 2008, σελ. 25-33 και «Κυριαρχία και οικονομικά μέτρα», *Διάπλους*, τ. 32, σελ. 10-11.
4. *Το Βήμα*, 20/7/2010.
5. Δελτίο τύπου του ΣΥΝ, 12/12/2008, διαθέσιμο στο διαδίκτυο.
6. *Αξιωματική Αστυνομία*, τ. 20, σελ. 27.
7. Τελευταία φορά ήταν στις 14 Ιουλίου 2010 όπου παραβρέθηκαν οι βουλευτές Β. Μουλόπουλος του ΣΥΡΙΖΑ και Ν. Καραθανασόπουλος του ΚΚΕ, καθώς και οι Άδωνις Γεωργιάδης και Πλεύρης του ΛΑΟΣ και ο Γ. Μανώλης της ΝΔ.
8. Β.Ι. Λένιν, *Κράτος και Επανάσταση*, Θεμέλιο, Αθήνα 1982, σελ. 70.

Οι απεργίες στην Κίνα

Απεργοί εργάτες της HONDA στην Κίνα, Ιούνης 2010.

Ο **Νίκος Λούντος** παρουσιάζει τον γίγαντα πίσω από το κύμα των εργατικών απεργιών που σαρώνουν την Κίνα: την κινέζικη εργατική τάξη.

Η συνηθισμένη εικόνα για τους κινέζους εργάτες είναι ως θύματα ενός αυταρχικού καθεστώτος, ως μετακινούμενες μάζες στο κυνήγι του μεροκάματου, που πληρώνονται λίγο πάνω από το όριο επιβίωσης και παραμένουν ανοργάνωτοι και χωρίς αντίσταση. Δεν είναι αθώα αυτή η διαρκής παρουσίασή τους σαν άβουλα εξαρτήματα του κινέζικου καπιταλισμού. Την τελευταία δεκαετία η Κίνα χρησιμοποιείται σαν επιχείρημα για το χτύπημα των εργατικών δικαιωμάτων σε όλο τον κόσμο. Αν η άνοδος του άστρου της Κίνας οφείλεται στο φτηνό εργατικό κόστος, σημαίνει πως στον ανταγωνισμό με τον ευρωπαϊκό και τον αμερικάνικο καπιταλισμό όλοι μας πρέπει να κάνουμε θυσίες γιατί οι Κινέζοι παράγουν φτηνότερα.

Ετσι εξηγείται γιατί μια σειρά από δυνατές απεργίες που ξέσπασαν με επίκεντρο τη Χόντα τον Ιούνη που μας πέρασε, προκάλεσαν πάταγο διεθνώς. Εφημερίδες σαν τους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς ή τους Τάιμς της Νέας Υόρκης αναγκάστηκαν να κάνουν κάτι που συνήθως αποφεύγουν: εργατικό ρεπορτάζ.

Το κύμα ξεκίνησε στις 21 Μάη με την απεργία στο εργοστάσιο της Χόντα στην πόλη Φοσάν, όπου κατασκευάζονται σανζμάν. 1900 εργάτες σταμάτησαν τη δουλειά απαιτώντας αυξήσεις 40%. Μέσα σε μια βδομάδα, η απεργία είχε καταφέρει να μπλοκάρει την παραγωγή και σε άλλα εργοστάσια της Χόντα. Τα εξαρτήματα από το εργοστάσιο στο Φοσάν ήταν απαραίτητα. Η εργοδοσία άρχισε να υποχωρεί προτείνοντας αυξήσεις 24%. Η τελική συμφωνία προβλέπει αυξήσεις από 24 ως 33%. Η μάχη όμως είχε ήδη δώσει έμπνευση και σε άλλα εργοστάσια. Λίγες μέρες αργότερα ξεκίνησε απεργία στο εργοστάσιο Honda Lock που φτιάχνει κλειδαριές. Το αίτημα ήταν για 70% αυξήσεις και δικαίωμα εκλογής των αντιπροσώπων των εργατών στο χώρο δουλειάς. Μέσα στον Ιούνη έγινε απεργία σε άλλο εργοστάσιο της εταιρείας στην πόλη Ουχάν.

Δεν ήταν υπόθεση μόνο της Χόντα. Στην πόλη Τιαντσίν του Βορρά, απέργησαν δύο εργοστάσια της Τογιότα, ένα που φτιάχνει τιμόνια και το άλλο πλαστικά. Στις 6 Ιούνη απέργησε το εργοστάσιο Merry Electronics στην Σεντσέν. Εκαναν απεργιακή φρουρά και κέρδισαν 10% αύξηση. Στο Πουντόνγκ απέργησαν 2000 εργάτες που φτιάχνουν εξαρτήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, στο Σιάν ένα εργοστάσιο που φτιάχνει ραπτομηχανές και στο Κουνσάν ένα εργοστάσιο πλαστικών. Το κύμα συνεχίστηκε και τον Ιούλη. Οι εργάτες της Ατσουμιτέκ στη Φοσάν, που παράγει εξαρτήματα επίσης για την Χόντα, κέρδισαν 45% αύξηση και επιπλέον επιδόματα μετά από μια βδομάδα απεργία. Τις μέρες που τελείωνε η απεργία στην Ατσουμιτέκ, περίπου 500 εργάτες της Ομρον στην Καντόνα βγήκαν σε απεργία.

Νικηφόρες μάχες

Παρά τη σχετική μυθολογία, οι απεργίες στην Κίνα δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Ωστόσο, οι αγώνες αυτού του καλοκαιριού είχαν σημαντικές διαφορές. Το παραδέχονται όλοι, από αφεντικά που κάνουν δηλώσεις στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς πως μετά την απεργία στην Χόντα «είμαστε πολύ ανήσυχοι», μέχρι τους ακτιβιστές του China Labour Bulletin (Εργατικό Δελτίο της Κίνας)[1] που παρακολουθεί τις εργασιακές σχέσεις και τους εργατικούς αγώνες συστηματικά εδώ και δεκαπέντε χρόνια. Μια σημαντι-

κή διαφορά είναι η διάρκεια και η επιμονή. Μόνο στην περιφέρεια Γκουανγκντόνγκ (όπου βρίσκεται η Καντόνα και η Σεντσέν) καταγράφηκαν επίσημα 36 απεργίες μέσα σε 48 μέρες.

Η πιο σημαντική διαφορά είναι ότι αυτές οι απεργίες κέρδισαν. Ανάγκασαν την εργοδοσία να υποχωρήσει και να δώσει αυξήσεις. Ανάγκασαν ακόμη και τους ελεγχόμενους συνδικαλιστές να αναγνωρίσουν αρκετές οργανώσεις βάσης των εργατών. Ολες οι απεργίες ξέσπασαν αφενός αυθόρμητα, μιας και δεν υπήρχε κάποιο δίκτυο που να συντονίζει τα εργοστάσια μεταξύ τους, όμως παντού ξεπήδησαν επιτροπές εργατών που μπήκαν μπροστά, παραμερίζοντας τα επίσημα κρατικά συνδικάτα. Καινούργιο στοιχείο ήταν και ότι τα αιτήματα ήταν επιθετικά. Δεν είχαν αφορμή κάποια επίθεση της εργοδοσίας, αλλά ένα αίτημα εξίσωσης και γενικής αύξησης των μισθών και των δικαιωμάτων.

Υπήρξε ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό των αιτημάτων που βοήθησε να υπάρξει αυτή η διάχυση στα διάφορα εργοστάσια. Οι περισσότερες (αν και όχι όλες) οι απεργίες έγιναν σε εργοστάσια ξένων πολυεθνικών, μάλιστα κάποιες από αυτές, όπως η Χόντα, είναι γιαπωνέζικες. Ετσι το αίτημα των εργατών ήταν να πληρώνονται οι κινέζοι εργάτες όσο και οι Ιάπωνες που εργάζονται στην ίδια εταιρεία. Αντίστοιχα αιτήματα υπήρχαν στις ταϊβανέζικες, τις νοτιοκορεάτικες και τις αμερικάνικες εταιρείες. Οι τοπικές κυβερνήσεις, όπως και η κεντρική κυβέρνηση της Κίνας, έπρεπε στα λόγια τουλάχιστον να υποστηρίξουν ότι το αίτημα είναι δίκαιο.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι απεργίες ήταν εύκολες. Κάποιοι βιάστηκαν[2] να πουν ότι η κινέζικη κυβέρνηση στήριξε τα «εθνικιστικά αιτήματα» είτε για λόγους πολιτικούς, είτε γιατί για οικονομικούς λόγους θέλει να αυξηθούν οι μισθοί. Ομως οι εργάτριες σαν την 20χρονη Λι Σιάο-Τσουάν που ηγήθηκε στην πρώτη απεργία της Χόντα χρειάστηκε να παίξουν το κεφάλι τους κορώνα-γράμματα και δεν είδαν το κινέζικο κράτος να τις υποστηρίζει όταν έτρωγαν ξύλο. Οι πρώτες συγκρούσεις έγιναν με τους «συνδικαλιστές» της επίσημης Παγκινέζικης Ομοσπονδίας Συνδικάτων, που στάλθηκαν να ελέγξουν την απεργία και να ξαναβάλουν τους εργάτες στη δουλειά. Στις απεργιακές φρουρές έπρεπε να εμποδίζουν με τα σώματά τους τα λεωφορεία που ήθελαν να ανοίξουν την πύλη. Στην απεργία της Ατσουμιτέκ, το αφεντικό προσέλαβε 100 απεργοσπάστες. Ενας από τους ηγέτες της απεργίας στη Χόντα του Φοσάν, απολύθηκε στο μέσο του αγώνα. Οι εργάτες στην ταϊβανέζικη εταιρεία ΚΟΚ στο Κουνσάν συγκρούστηκαν με την αστυνομία στις 7 Ιούνη και αναφέρονται 50 τραυματίες.

Παρόλο που τα καινούργια στοιχεία που έφερε αυτός ο κύκλος αγώνων είναι πολύ σημαντικά, υπάρχει συνέχεια με τους αγώνες των τελευταίων ετών. Ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης της Κίνας είχε ανακοινώσει ότι το 2004 έγιναν 74 χιλιάδες διαδηλώσεις ή «μαζικά περιστατικά» όπως καταγράφονται επίσημα, με τη συμμετοχή 3,76 εκατομμυρίων ανθρώπων. Το 2000 είχαν γίνει 20 χιλιάδες διαδηλώσεις και το 1994 10 χιλιάδες.[3] Η Λαϊκή Ημερησία, η εφημερίδα του κυβερνώντος Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας, ανέφερε αύξηση 30% στις απεργίες που έγιναν το 2009 σε σχέση με το 2008. Η ίδια πηγή ανέφερε ότι το 2008 έφτασαν στα δικαστήρια 280 χιλιάδες εργατικές αντιπαραθέσεις.

Αυτές οι εικόνες συνήθως λείπουν από τις αναλύσεις που κάνουν εύκολα λόγο για τις δυνατότητες της Κίνας να κατακτήσει τον κόσμο. Αν μέχρι πρόσφατα ο ισχυρισμός ήταν πως η Κίνα μπορεί να γίνει η νέα υπερδύναμη, τώρα η Κίνα εμφανίζεται ως η οικονομία που μπορεί να βγάλει τον πλανήτη από την κρίση. Το επιχείρημα ενισχύθηκε στα μέσα Αυγούστου, όταν η Κίνα έγινε επίσημα η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του πλανήτη. Η αλλαγή ήταν αναμενόμενη, αλλά ο συμβολισμός έντονος. Το ΑΕΠ της Κίνας ξεπέρασε το ΑΕΠ της Ιαπωνίας, η οποία βρισκόταν στη 2η θέση για 40 χρόνια.

Από το χωράφι στο εργοστάσιο

Η κινέζικη ανάπτυξη είναι εντυπωσιακή και πρωτοφανής ιστορικά: 10% ετήσια ανάπτυξη τα τελευταία τριάντα χρόνια. Διένυσε μέσα σε λίγες δεκαετίες την απόσταση ανάμεσα σε μια ασήμαντη οικονομικά χώρα του Τρίτου Κόσμου και σε έναν οικονομικό γίγαντα. Η προβολή με τους σημερινούς ρυθμούς φέρνει την Κίνα να ξεπερνάει τις ΗΠΑ το 2040. Το 2009 η Κίνα έγινε ο μεγαλύτερος εξαγωγέας του κόσμου ξεπερνώντας τη Γερμανία, ενώ πλέον είναι και ο δεύτερος μεγαλύτερος εισαγωγέας τους κόσμου. Η μετακίνηση της Κίνας από το περιθώριο στο επίκεντρο της παγκόσμιας οικονομίας έγινε με άλματα και όχι με μικρά βήματα. Ο για χρόνια επικεφαλής του κινέζικου γραφείου των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς, Τζέιμς Κίντζ λέει πως επινόησε την έκφραση «συμπίεση του αναπτυξιακού χρόνου»[4] για να περιγράψει πόσο γρήγορα μια κοπέλα από την κινέζικη επαρχία που ζει σε πέτρινο σπίτι μαζί με πάπιες και γουρούνια μπορεί να μετακινείται στην πόλη για να δουλέψει σε εργοστάσιο που παράγει υπερσύγχρονα εξαρτήματα για κομπιούτερ. Πρόκειται για μια διαδικασία που 100 χρόνια πριν τον Κιντζ, είχε περιγράψει ο ρώσος επαναστάτης Λέον Τρότσκι αποκαλώντας την «συνδυασμένη και ανισόμερη ανάπτυξη» .

Η δύναμή των κινέζων εργατών δεν είναι μόνο το πλήθος τους. Μέσα στις δεκαετίες της ανάπτυξης έχουν δυναμώσει πολιτικά και οργανωτικά

Ομως οι δυνατότητες μιας καπιταλιστικής οικονομίας να κάνει άλματα πάνω από τα αναπτυξιακά στάδια κάθε άλλο παρά σημαίνουν πως αποκτά ανοσία απέναντι στην κρίση. Το αντίθετο μάλιστα, η πορεία της παγκόσμιας οικονομίας τα τελευταία τρία χρόνια έχει αναδείξει ακόμη περισσότερο αυτό που ένας κινέζος αξιωματούχος διατύπωσε ως εξής: *«Η Κίνα είναι σαν ένας ελέφαντας πάνω σε ποδήλατο. Αν μειώσει ταχύτητα μπορεί να πέσει και να ταρακουνήσει όλο τον κόσμο»*. Ομως το σημαντικότερο αποτέλεσμα της «συμπίεσης του αναπτυξιακού χρόνου» είναι η ταχύτητα με την οποία μαζί με τον καπιταλισμό αναπτύσσεται και ο νεκροθάφτης του, η εργατική τάξη. Η κινέζικη εργατική τάξη είναι ένας πραγματικός γίγαντας. Περίπου 130 εκατομμύρια εργάτες είναι μόνο αυτοί που μετακινούνται πίσω μπρος από την ύπαιθρο στις πόλεις ως εσωτερικοί μετανάστες. Τα κρατικά συνδικάτα, τα οποία ελάχιστη σχέση έχουν με τους εσωτερικούς μετανάστες, δηλώνουν ότι έχουν 200 εκατομμύρια μέλη. Πάνω από 110 εκατομμύρια είναι μόνο αυτοί που δουλεύουν σε βιομηχανίες.

Η δύναμη των κινέζων εργατών δεν είναι μόνο το πλήθος τους. Μέσα στις δε-

καετίες της ανάπτυξης έχουν δυναμώσει πολιτικά και οργανωτικά. Αντίθετα με την εικόνα της εξατομικοποίησης, οι «καινούργιοι» κινέζοι εργάτες δίνουν αγώνες ως τάξη, ακόμη και όταν οι ίδιοι δεν το διατυπώνουν με αυτόν τον τρόπο. Η ερευνήτρια Ching Kwan Lee δημοσίευσε το 2007 ένα βιβλίο όπου κατέγραψε την πραγματικότητα χιλιάδων απεργιών, διαδηλώσεων και άλλων κινητοποιήσεων τόσο στις παλιές βιομηχανίες του κινέζικου Βορρά, όσο και στις καινούργιες. Οι εργάτες δεν πάνε στις πόλεις σαν άτομα, αλλά σαν ολόκληρες κοινότητες από τα χωριά τους. Ακόμη και όταν δεν γνωρίζονται από πριν, οι ανάγκες της ίδιας της παραγωγής τους μετατρέπει σε ενιαίο υποκείμενο – τουλάχιστον σε επίπεδο εργοστασιακής μονάδας. Οι βιομηχανίες εκπαιδεύουν και καταρτίζουν τους εργάτες όλους μαζί. Στη συνέχεια οι εργάτες συνήθως ζουν και κοιμούνται όλοι μαζί ανά εργοστάσιο: *«Στις μεγάλες πόλεις, το 70 ως 80% των μεταναστών εργατών ζουν σε κοιτώνες που τους παρέχονται. Η μεγάλη πλειονότητα των ιδιωτικών και των ξένων εργοστασίων προτιμούν αυτό το σύστημα γιατί επιτρέπει στους εργοδότες την ευκολία να έχουν εργατικά χέρια διαθέσιμα όποτε τα χρειαστούν, κάνει πιο εύκολη την επέκταση της εργάσιμης μέρας [...] Οι κοιτώνες έχουν διευκολύνει την επικοινωνία, τον συντονισμό και την ενοποίηση συμφερόντων και αιτημάτων».*[5]

«Η Κίνα είναι σαν ένας ελέφαντας πάνω σε ποδήλατο. Αν μειώσει ταχύτητα μπορεί να πέσει και να ταρακουνήσει όλο τον κόσμο»

Ετσι οι αγώνες έχουν δοθεί με αξιοπρέπεια και αυτοπεποίθηση. Οταν τα αφεντικά παραβαίνουν όσα έχουν συμφωνηθεί ή φέρονται άσχημα, πολύ γρήγορα μπορούσε να σταματήσει τη δουλειά όλο το εργοστάσιο. Συνήθως η μέθοδος που ακολουθείται τα τελευταία χρόνια είναι η απεύθυνση στη δικαιοσύνη και η προσπάθεια να αξιοποιηθεί η επίσημη ρητορική του καθεστώτος και η εργατική νομοθεσία. Οταν η καταγγελία πήγαινε στο δικαστήριο, όλοι οι εργάτες του εργοστασίου, κάποιες φορές πολλές χιλιάδες, περίμεναν την απόφαση έξω από την αίθουσα. Αυτό σημαίνει χιλιάδες μαζικές εργατικές διαδηλώσεις κάθε χρόνο από εργάτες που με τη συνηθισμένη ορολογία θα τους αποκαλούσαμε ανοργάνωτους, μιας και δεν έχουν συνδικάτο. Τα στατιστικά στοιχεία μάλιστα δείχνουν ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι δικαστικές αποφάσεις δικαίωναν τους εργάτες και όχι την εργοδοσία, προσφέροντας ακόμη μεγαλύτερα επιχειρήματα για το πόσο σημαντικό είναι να κινείσαι οργανωμένα.

Αυξήσεις και αυτοπεποίθηση

Η συνεχής ανάπτυξη πρόσφερε ακόμη ένα όπλο στους εργάτες: να μην φοβούνται την απόλυση. Ακόμη και στο πρόσφατο κύμα απεργιών, οι επικεφαλής των αγώνων έλεγαν ανοιχτά ότι δεν φοβούνται αφού μπορούν να βρουν κι αλλού δουλειά. Αυτές οι δυνατότητες οδήγησαν και σε σημαντικές αυξήσεις των μισθών, κάτι που συνήθως δεν μας λένε όσοι προβάλλουν την Κίνα σαν τον βυθό της φτηνής εργασίας. Οι πόλεις νοτιοανατολικών παραλίων όμως έγιναν η ατμομηχανή επειδή μπορούν να προσελκύουν εργάτες από την ενδοχώρα χάρη στους μισθούς που ξεπερνούν το αγροτικό εισόδημα. Οι συγκρίσεις γίνονται συνήθως με τις διεθνείς ισοτιμίες και έτσι δεν φαίνεται, για παράδειγμα, ότι οι πραγματικοί μισθοί επταπλασιάστηκαν από το 1978 ως το 2007.[6] Από πέρσι ως φέτος καταγράφονται αυξήσεις 17%. Ο λόγος που πολλές βιομηχανίες ψάχνουν «καινούργιες Κίνες» σε χώρες της Νότιοανατολικής Ασίας, όπως για παράδειγμα το Βιετνάμ, είναι ότι το εργατικό κόστος της κινέζικης εργασίας δεν βρίσκεται πλέον στις τελευταίες θέσεις της λίστας.

Το συνολικό εργατικό κόστος ανά κινέζο εργάτη τριπλασιάστηκε από το ’95 ως το 2004. Ανά μονάδα προϊόντος, το εργατικό κόστος έπεσε κατά 43%, επειδή ταυτόχρονα πενταπλασιάστηκε η παραγωγικότητα. Για να συνεχιστεί η διαδικασία μετακίνησης πληθυσμού, οι μισθοί πρέπει να ανέβουν κι άλλο. Το ζήτημα είναι ότι τα τελευταία πέντε χρόνια, όπως καταγράφει η Παγκόσμια Τράπεζα, η παραγωγικότητα δεν έχει ακολουθήσει τους ίδιους ρυθμούς. Από το 2006 ως το 2008 η μέση τιμή του κινέζικου προϊόντος όπως φτάνει στους αμερικάνους καταναλωτές στις ΗΠΑ αυξήθηκε κατά 6%. Αρα, με τα σημερινά δεδομένα, δεν φαίνεται εφικτό να μπορέσουν να αυξάνονται οι μισθοί ώστε να μεταναστεύουν και άλλοι εργάτες αλλά να παραμένει και το κόστος παραγωγής χαμηλό.[7]

Αυτό είναι ένα κρίσιμο όριο που έχει καταγραφεί σε πολλές πρόσφατες μελέτες και σε ένα βαθμό ερμηνεύει και την κλιμάκωση των απεργιών. Δεν υπάρχει διαθέσιμος πληθυσμός στην ύπαιθρο για να συνεχιστεί το ρεύμα μετανάστευσης προς τις πόλεις. Γίνεται όλο και δυσκολότερο να βρεθούν εργατικά χέρια. Το πρόβλημα εν μέρει είναι δημογραφικό. Το 2011 για πρώτη φορά θα μειωθεί ο πληθυσμός των Κινέζων από 15 ως 29 ετών. Οσοι υπολογίζουν το ΑΕΠ της Κίνας να αυξάνεται με τους ίδιους ρυθμούς ως το 2040, θα πρέπει να λάβουν υπόψιν ότι με τα σημερινά δεδομένα, το 2040 το 1/3 του κινέζικου πληθυσμού, δηλαδή 400 εκατομμύρια θα είναι πάνω από 60 ετών. Ομως οι διαθέσιμοι εργάτες δεν είναι μόνο αριθμητικά λιγότεροι, είναι και λιγότερο πρόθυμοι να δουλέψουν στις πόλεις. Ο Economist λέει ότι *«μοιάζουν όλο και λιγότερο πρόθυμοι να ‘τρώνε πίκρα’ αδιαμαρτύρητα, όπως λέει μια κινέζικη έκφραση»*.

Μια έρευνα έδειξε ότι οι εσωτερικοί μετανάστες της δεκαετίας του ’80 δήλωναν κατά 27% ευχαριστημένοι από την επιλογή τους. Οσοι έφυγαν από τα χωριά τους στη δεκαετία του ’90 είναι ευχαριστημένοι μόνο κατά 12%.[8] Αυτές οι μοριακές διαδικασίες εκφράστηκαν πρακτικά ήδη το 2006, όταν για πρώτη φορά έφτασαν στις πόλεις λιγότεροι εργάτες από όσους περίμεναν και ήθελαν τα αφεντικά στα εργοστάσια. Αυτή η έλλειψη χεριών έδωσε δυνατότητες για σημαντικές αυξήσεις. Οι επιχειρήσεις έπρεπε να ανεβάσουν τους μισθούς για να προσελκύσουν κι άλλους εργάτες. Οι εργάτες από τη μεριά τους είχαν περισσότερη ασφάλεια για νικηφόρες διεκδικήσεις.

Η αναφορά του China Labour Bulletin για τη διετία 2007-2008 είναι πολύ πυκνή[9] και περιλαμβάνει περιγραφή 100 σημαντικών εργατικών κινητοποιήσεων. Στην εισαγωγή αναφέρει: *«Στις αρχές Νοέμβρη 2008, οι καθηγητές και οι δάσκαλοι στην αγροτική περιοχή Τσονγκκίνγκ, αγανακτισμένοι με τις τοπικές αρχές που δεν τους είχαν πληρώσει, προχώρησαν σε μια σειρά από απεργίες και επισχέσεις εργασίας σε όλη την περιοχή. Ο αντίκτυπος ήταν κάτι που πριν λίγα χρόνια θα ήταν αδιανόητο. Οι τοπικές αρχές συμφώνησαν να συναντήσουν εκ-*

Μάης 2009, απεργοί εργάτες της Panasonic στο Πεκίνο.

μηδενικά ή αρνητικά κέρδη παραμένουν τεχνητά στη ζωή μόνο για να κρατήσουν τον έλεγχο στο μερίδιο της αγοράς.

Πριν από 20 χρόνια, την τελευταία φορά που η κινέζικη οικονομία μπήκε σε κρίση, ξέσπασε η εξέγερση στην πλατεία Τιεναμέν. Το καθεστώς κλονίστηκε τόσο πολύ που χρειάστηκε να καταφύγει σε σφαγή για να καταστείλει το κίνημα. Οι εργάτες όμως δεν είχαν καταφέρει να μπουν στο κέντρο του αγώνα. Οπως λέει ένας κινέζος διανοούμενος: *«Η αποτυχία [εκείνου] του κινήματος συνδέεται [...] με το γεγονός ότι δεν κατάφερε να συνθέσει το αίτημα για δημοκρατία με τις κοινωνικές διεκδικήσεις».* Το απεργιακό κύμα που ξέσπασε το καλοκαίρι έδειξε στους πάντες πως το εργατικό κίνημα της Κίνας έχει σήμερα τη δύναμη και την αυτοπεποίθηση να παρέμβει πολύ πιο δυναμικά στις εξελίξεις και να μην αφήσει την εξέγερση στα μισά του δρόμου. ■

προσώπους των εκπαιδευτικών για να διαπραγματευτούν πρόσωπο με πρόσωπο ώστε να λυθεί το ζήτημα.

Δεν ήταν το μοναδικό περιστατικό. Το 2007 και το 2008, αξιωματούχοι σε ολόκληρη την Κίνα αναγκάστηκαν να καθίσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσων όχι μόνο για ζητήματα των δικών τους υπαλλήλων, αλλά και για υπαλλήλους ιδιωτικών εταιρειών. Οι κινέζοι εργάτες [...] οργάνωσαν απεργίες και διαδηλώσεις σε όλη τη χώρα [...] και στις περισσότερες περιπτώσεις κέρδισαν». Οι οδηγοί ταξί ανάγκασαν την κυβέρνηση να μειώσει το ποσοστό του κόμιστρου που παίρνει η εταιρεία. Δεκάδες χιλιάδες απολυμένοι εργάτες πληρώθηκαν τους μισθούς που τους χρωστούσαν οι εταιρείες μετά από μαζικές διαδηλώσεις μπροστά στα κτίρια των τοπικών αρχών. *«Η Παγκινέζικη Ομοσπονδία Συνδικάτων, το μόνο νόμιμο σωματείο, αντιμετωπίζεται πλέον από την πλειονότητα των εργατών ως άσχετη με τις ανάγκες τους και όλο και περισσότερο παίρνουν τα πράγματα στα χέρια τους».* Αυτή η κλιμάκωση των αγώνων ξεκίνησε το 2006, τη χρονιά της μειωμένης μετανάστευσης και έφτασε μέχρι ένα σημείο μετά το ξέσπασμα της κρίσης, όταν πλέον η ανεργία είχε φτάσει σε σημείο που περιόρισε τις δυνατότητες. Ετσι γίνεται πιο καθαρά ότι το ξέσπασμα των απεργιών του φετινού καλοκαιριού πιάνει και αναβαθμίζει το νήμα του 2006-2008 που έσπασε μόνο προσωρινά από το ταρακούνημα της κρίσης.

Μπροστά στην κρίση

Η κινέζικη οικονομία ξανάπιασε τους ψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης χάρη στη μαζική παρέμβαση του κινέζικου κράτους. Οι τράπεζες δανείζουν αφειδώς στις επιχειρήσεις για να κρατάνε αμείωτη την παραγωγή. Δεν υπάρχουν αξιόπιστα στοιχεία για το πόσο μεγάλο υπήρξε το κινέζικο πακέτο στήριξης. Υπολογίζεται ότι 588 δισεκατομμύρια δολάρια πήγαν σε καινούργιους αυτοκινητόδρομους, σιδηρόδρομους και άλλα μεγάλα έργα.[10] Η λογική όμως αυτών των πακέτων είναι πως η παγκόσμια οικονομία θα βγει από την κρίση και έτσι οι κινέζικες εξαγωγές θα ανακάμψουν. Οι εξελίξεις στην ευρωπαϊκή και κυρίως την αμερικάνικη οικονομία απειλούν να μετατρέψουν τις κρατικές επενδύσεις της Κίνας στη μεγαλύτερη φούσκα της τρέχουσας κρίσης. Η κινέζικη οικονομία είναι τόσο εξαρτημένη από τις εξαγωγές αλλά και από την εισαγωγή πρώτων υλών, που οι αξιωματούχοι της δεν θέλουν ούτε καν να σκεφτούν τι θα σημάνει μια νέα παγκόσμια ύφεση που θα βυθίσει το διεθνές εμπόριο. Το μόνο σχέδιο που μπορεί να χαράξει είναι να κρατάει την οικονομία όρθια μέχρι να ξαναγίνουν όλα όπως πριν. Στο μεταξύ, η κρατική στήριξη εντείνει όλα τα προβληματικά στοιχεία του κινέζικου καπιταλισμού. Εταιρείες που παράγουν

1. www.clb.org.hk.
2. Αυτό λέει για παράδειγμα σε πολλά άρθρα του το περιοδικό Economist. Αυτό ισχυρίστηκε και ο φιλόσοφος Σλαβόι Ζίζεκ σε αποστροφές της φετινής ομιλίας του στο Μαρξισμό 2010 στο Λονδίνο.
3. Martine Bulard, «Τα κοινωνικά παράδοξα του θαύματος», στο Ignacio Ramonet (επιμ.), *Κίνα, Κομφούκιος, Μάο, Αγορά*, εκδόσεις Σαββάλα, σ. 139.
4. James Kynge, *Η Κίνα κατακτά τον κόσμο. Η άνοδος ενός φιλόδοξου Εθνους*, εκδ. Νίκας, σ. 48.
5. Ching Kwan Lee, *Against The Law, Labor Protests in China's Rustbelt and Sunbelt*, University of California Press, σ. 192.
6. Dennis Tao Yang, Vivian Chen, Ryan Monarch, "Rising Wages: Has China Lost Its Global Labor Advantage?", *Discussion Paper,* No5008, Ινστιτούτο Μελέτης της Εργασίας, Βόνη, Ιούνης 2010.
7. Το γράφημα της παραγωγικότητας και τα στοιχεία για το εργατικό κόστος παρατίθενται στο "The next China", *Economist*, 31 Ιούλη 2010, σ. 46-48.
8. Leslie T. Chang, "More mobile, less content", *New York Times*, 13 Ιούνη 2010.
9. «Going it Alone. The Workers' Movement in China (2007-2008), *China Labour Bulletin*, 9 Ιούλη 2009.
10. «China Fortifies State Businesses to Fuel Growth», *New York Times*, 29 Αυγούστου 2010.

Το έγκλημα της BP στον Κόλπο του Μεξικού

Ο **Σωτήρης Κοντογιάννης** στοιχειοθετεί με ακρίβεια τις ευθύνες των εταιρειών και των κυβερνήσεων για την πρωτοφανή καταστροφή.

Η εξέδρα Deepwater Horizon παραδομένη στις φλόγες.

Στις 4 Αυγούστου το πετρέλαιο "εξαφανίστηκε" από τον Κόλπο του Μεξικού. Σύμφωνα με την ανακοίνωση που έδωσε εκείνη την ημέρα στη δημοσιότητα η Εθνική Υπηρεσία Ωκεανών και Ατμόσφαιρας των ΗΠΑ (NOAA), το 75% του πετρελαίου που είχε χυθεί στη θάλασσα, ύστερα από το "ατύχημα" στην πλατφόρμα εξόρυξης Deepwater Horizon της BP στις 20 Απρίλη, είχε πλέον "συλλεχθεί, καεί, εξατμιστεί ή αποσυντεθεί". Ο Λευκός Οίκος υποδέχτηκε την αναφορά με ανακούφιση: "Η μακρά μάχη φτάνει στο τέλος της και είμαστε πολύ ευχαριστημένοι". Και για να αποδείξει ότι τα νερά του Κόλπου του Μεξικού είναι πλέον ασφαλή, ο Μπάρακ Ομπάμα πήγε λίγες μέρες αργότερα με την οικογένειά του διακοπές στις ακτές της Φλόριντα.

Στην πραγματικότητα, όμως, το πετρέλαιο είναι εκεί. Και χάρη στις "προσπάθειες" της BP και της αμερικανικής κυβέρνησης θα παραμείνει εκεί για πολύ καιρό ακόμα. Και παρά τους θεατρινισμούς του προέδρου, θα συνεχίσει για μήνες – ίσως και χρόνια – να ρυπαίνει, να καταστρέφει και να εξοντώνει κάθε μορφή ζωής στην Κόλπο του Μεξικού. Η μόνη μάχη που έφτασε εκείνη την ημέρα στο τέλος της ήταν η μάχη της απόκρυψης.

Η ανακοίνωση προκάλεσε ένα κύμα οργής στις ΗΠΑ. *"Η αλήθεια είναι ότι το 50% με 75% του υλικού που βγήκε από την πετρελαιοπηγή είναι ακόμα στο νερό"*, δήλωσε την επόμενη κιόλας ημέρα ο επικεφαλής μιας ομάδας επιστημόνων από το πανεπιστήμιο του Τέξας που ερευνούσε τις επιπτώσεις της διαρροής. *"Απλά βρίσκεται σε διαλυμμένη ή διασκορπισμένη μορφή"*. Αλλοι επιστήμονες δεν δίστασαν να μιλήσουν ακόμα και για απάτη: *"Πρόκειται για μια διάτρητη έκθεση...Υπάρχει μια ιδέα επιστημονικότητας, αλλά το μεγαλύτερο μέρος είναι προπαγανδιστική απάτη"*.

Το πετρέλαιο είναι παντού

Για τους κατοίκους των Πολιτειών του Κόλπου του Μεξικού που έχουν πληγεί από την μεγαλύτερη θαλάσσια πετρελαιοκηλίδα στην ιστορία, οι επιστημονικές μετρήσεις και οι αναλύσεις είναι περιττές: το πετρέλαιο είναι απλά παντού – στη θάλασσα, στις παραλίες, στην άμμο, στους πνεύμονες και τα βράγχια των δελφινιών και των καρχαριών που ξεβράζονται νεκρά στις ακτές, στα φτερώματα των καφέ πελεκάνων, του συμβόλου της πολιτείας της Λουιζιάνα που κινδυνεύουν να αφανιστούν. *"Το πετρέλαιο δεν έχει φύγει"*, έλεγε ένας, άνεργος πλέον, ψαράς γαρίδας. *"Απλά βρίσκεται κάτω από την επιφάνεια"*. *"Είναι σαν να έχει χτυπήσει κάποια πυρηνική αποκάλυψη τον Κόλπο"*, σύμπλήρωνε ένας ανώνυμος (για προφανείς λόγους) "εργολάβος" που δουλεύει στην επιχείρηση καθαρισμού με τριετές συμβόλαιο για λογαριασμό της ίδιας της BP. *"Τα ΜΜΕ δεν λένε την αλήθεια. Κανένας δεν λέει την αλήθεια. Χθες στην παραλία που δουλεύουμε, μαζέψαμε εφτακόσιους σάκους άμμο με πετρέλαιο. Σήμερα γυρίσαμε πίσω και η παραλία ήταν καλυμμένη ολοκληρωτικά με πετρέλαιο, λές και δεν είχαμε πάει ποτέ εκεί. Σήμερα απομακρύναμε άλλα εφτακόσια πενήντα σακιά. Κάθε μέρα καθαρίζουμε και το κύμα το ξαναφέρνει. Το πετρέλαιο είναι παντού, βαθιά κάτω από την άμμο. Σήμερα ήθελα να μετρήσω το πετρέλαιο, έτσι βύθισα το φτυάρι μου στην άμμο και το πετρέλαιο ήταν εκεί, είκοσι πόντους κάτω"*.

Η καταστροφή ξεκίνησε στις 20 Απρίλη με μια έκρηξη στην πλατφόρμα Deepwater Horizon που μετατράπηκε

γρήγορα σε μια ανεξέλεγκτη πυρκαγιά. Δυο μέρες αργότερα, η πλατφόρμα βυθίστηκε συμπαρασύροντας έντεκα εργαζόμενους στον θάνατο και αφήνοντας το πετρέλαιο να ρέει, από τα βάθη της γης, ανεξέλεγκτο στη θάλασσα.

Η πλατφόρμα ανήκε στην Transocean, μια εταιρία που ειδικεύεται στις θαλάσσιες εξορύξεις πετρελαίου από μεγάλα βάθη. Η εξόρυξη ήταν διερευνητική: στις 20 Απρίλη η BP, που νοίκιαζε την πλατφόρμα από την Transocean έναντι ενός εκατομμυρίου δολαρίων την ημέρα, είχε αρχίσει ήδη τις διαδικασίες για να σφραγίσει την πετρελαιοπηγή, μέχρις ότου θα ερχόταν η ώρα της εκμετάλλευσης. Το σφράγισμα είχε ανατεθεί στην Halliburton, την διαβόητη από την εμπλοκή της στον πόλεμο του Ιράκ εταιρία του Ντικ Τσένι, του αντιπροέδρου της κυβέρνησης του Μπους. Το πρωϊ της 20ής Απρίλη, ο υπεύθυνος για το σφράγισμα με μπετόν της Halliburton έστειλε ένα e-mail στα κεντρικά γραφεία της εταιρίας με το οποίο την πληροφορούσε ότι η επιχείρηση είχε ολοκληρωθεί "και πήγε καλά". Λίγες ώρες αργότερα η πλατφόρμα εξερράγη.

Τώρα, καθώς συνεχίζεται η έρευνα για τα αίτια του δυστυχήματος, κυβέρνηση, BP, Transocean και Halliburton προσπαθούν, να ρίξουν τις ευθύνες η μία στην άλλη. Στην πραγματικότητα, όμως, δεν πρόκειται απλά για ένα τυχαίο δυστύχημα: ήταν ένα καλά προμελετημένο έγκλημα. Η καταστροφή ήταν βέβαιο ότι, αργά ή γρήγορα, θα ερχόταν. Και σε αυτό το έγκλημα είναι υπεύθυνοι όλοι τους. Η διαρροή, η έκρηξη, η πυρκαγιά, οι δολοφονίες των εργαζομένων, η διαρροή, η "εξαφάνιση" της πετρελαιοκηλίδας στα έγκατα της θάλασσας, η εξαφάνιση της ζωής από τον κόλπο του Μεξικού, όλα αυτά τα φοβερά πράγματα που συνέβησαν και συνεχίζουν να συμβαίνουν στην περιοχή όπου βυθίστηκε η Deepwater Horizon, δεν είναι παρά η θανατηφόρα σοδειά του σύγχρονου καπιταλισμού.

Οι κυβερνητικές ευθύνες

Πρώτα απ' όλα υπεύθυνη είναι η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση των ΗΠΑ. Οπως γράφει χαρακτηριστικά σε ένα αποκαλυπτικό άρθρο με τίτλο "Μια προαγγελθείσα καταστροφή" ο Vijay Prashad, καθηγητής ιστορίας στο Τρίνιτι Κόλετζ, *"οι ελεγκτικές αρχές των ΗΠΑ επέτρεψαν στην BP να λειτουργεί... υπό ένα καθεστώς ελέγχου παρόμοιο με αυτό που επιβάλλεται από την κυβέρνηση της Νιγηρίας στο Δέλτα του Νίγηρα. Με άλλα λόγια, χωρίς σχεδόν κανένα έλεγχο".*

Ολόκληρος ο κρατικός ελεγκτικός μηχανισμός είναι βαθειά διαβρωμένος από τις εταιρείες πετρελαίου. Και αυτό δεν οφείλεται απλά και μόνο στη διαφθορά των στελεχών: το ίδιο το σύστημα είναι έτσι σχεδιασμένο ώστε να γίνεται υποχείριο των εταιριών. Τα στελέχη των ελεγκτικών μηχανισμών δεν είναι μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι: προσλαμβάνονται "με ανοιχτές διαδικασίες" από την "ελεύθερη" αγορά εργασίας. Το αποτέλεσμα είναι αυτό που στην Αμερική ονομάζεται το σύστημα της "περιστρεφόμενης πόρτας": τα ίδια πρόσωπα δουλεύουν την μια στιγμή για τις εταιρίες και την άλλη για τις υπηρεσίες που τις ελέγχουν. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Σίλβια Μπάκα: από το υπουργείο Εσωτερικών της κυβέρνησης του Κλίντον μεταπήδησε το 2001 στην BP, όπου ανέλαβε, ανάμεσα στα άλλα την διεύθυνση των δημοσίων σχέσεων με τους δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς. Σήμερα δουλεύει και πάλι στο υπουργείο Εσωτερικών στο γραφείο Διαχείρισης Ενέργειας Ωκεανών – αυτό που επιβλέπει δηλαδή τις επιχειρήσεις της BP στον Κόλπο του Μεξικού.

Η κυβέρνηση του Ομπάμα προσπάθησε να μεταθέσει τις ευθύνες της για την καταστροφή της Deepwater Horizon στην, διαβόητη για τις στενές σχέσεις της με το λόμπυ του πετρελαίου, κυβέρνηση του Μπους. Αλλά τα πεπραγμένα της νέας κυβέρνησης – που προεκλογικά παρίστανε την ευαίσθητη στα ζητήματα του περιβάλλοντος και υποσχόταν να "πρασινίσει" την αμερικανική οικονομία – είναι, στην καλύτερη περίπτωση, απογοητευτικά: μέσα στον πρώτο χρόνο της εξουσίας του ο υπουργός Εσωτερικών της κυβέρνησης Ομπάμα Κεν Σαλαζάρ (αυτός ήταν που επέμεινε για την πρόσληψη της Σίλβια Μπάκα) παρέδωσε 53 εκατομμύρια εκτάρια θαλάσσιου βυθού στις εταιρίες πετρελαίου για εξόρυξη – ένα νούμερο ρεκόρ που ξεπερνάει κατά πολύ τα "επιτεύγματα" της κυβέρνησης του Μπους. Ανάμεσα σε αυτά τα 53 εκατομμύρια εκτάρια ήταν και η θέση Μακόντο που παραδόθηκε, με την υπογραφή του Σαλαζαρ το 2009 στην κοινοπραξία της BP. Το όνομα Μακόντο δόθηκε στην περιοχή, για λόγους συνομωτικότητας στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, από την ίδια την BP. Το όνομα προέρχεται από το διάσημο μυθιστόρημα του Γκαμπριέλ Γκαρσία Μαρκές "100 Χρόνια Μοναξιάς". Ειρωνία της τύχης: στο μυθιστόρημα το Μακόντο είναι μια πόλη καταραμένη...

Περιττό να ειπωθεί, η τοποθέτηση του Σαλαζάρ στη θέση του υπουργού Οικονομικών είχε από την αρχή ενθουσιάσει τις εταιρίες πετρελαίου. Στην Γερουσία ο Σαλαζάρ, που εκλεγόταν στο Κολοράντο, έβγαζε πύρινους λόγους ενάντια στην πολιτική του Μπους και τις προσπάθειές του να παραδώσει και άλλη γη στην BP και τις αδελφές της για έρευνες για πετρέλαιο και εξόρυξη. Στις ομιλίες του αναφερόταν συνέχεια στο περιβάλλον, τα είδη που κινδυνεύουν από την μόλυνση, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, την κλιματική αλλαγή κλπ. Το 2008, όμως, σε συνεργασία με τους ρεπουμπλικάνους και τις εταιρίες πετρελαίου προώθησε ένα νομοσχέδιο που έδινε στις εταιρίες το δικαίωμα να "αγοράσουν" δικαιώματα έρευνας και εξόρυξης στο βυθό της θάλασσας με αντάλλαγμα τη χρηματοδότηση κάποιων "πράσινων πρωτοβουλιών". Ο Ομπάμα ενθουσιάστηκε από τότε με την πρωτοβουλία, δηλώνοντας πριν ακόμα γίνει πρόεδρος ότι θα ήταν μοντέλο για την πράσινη πολιτική του.

Οι ευθύνες της BP

Η BP λειτουργούσε πραγματικά – και συνεχίζει να λειτουργεί – στον Κόλπο του Μεξικού ακριβώς όπως λειτουργούν και οι αδελφές της στη Νιγηρία. Οι εργαζόμενοι που δούλευαν στην πλατφόρμα καταγγέλουν τώρα ότι δούλευαν κάτω από εξαιρετική πίεση. Το έργο είχε καθυστερήσει περίπου δυο βδομάδες – πράγμα που μεταφραζόταν άμεσα σε "ζημιά" πάνω από 20 εκατομμυρίων δολαρίων για την BP. Το αποτέλεσμα ήταν μια πίεση από τους μάνατζερ της BP πάνω στους μηχανικούς να παρακάμψουν τα, έτσι και αλλιώς ανεπαρκή, στάνταρτ ασφαλείας.

Η γεώτρηση πετρελαίου είναι έτσι και αλλιώς πολύ επικίνδυνη. Στα έγκατα της γης το πετρέλαιο συνήθως συνυπάρχει με διάφορα αέρια – στην περίπτωση του Μακόντο με μεθάνιο, έναν εξαιρετικά εύφλεκτο υδρογονάνθρακα. Τα αέρια αυτά βρίσκονται κατά κανόνα σε πολύ υψηλή πίεση η οποία σπρώχνει το πετρέλαιο, μόλις το γεωτρύπανο φτάσει στο κοίτασμα, με ορμή προς τα πάνω. Στις αρχές του 20ού αιώνα, τα ατυχήματα ήταν πολύ συχνά: η πίεση έσπρωχνε με

ορμή το γεωτρύπανο προς τα πάνω, ολόκληρος ο πύργος της εξόρυξης κατέρρεε και το πετρέλαιο σχημάτιζε πήδακες δεκάδων μέτρων. Το εφιαλτικό σκηνικό συμπληρωνόταν συχνά από εκρήξεις και πυρκαγιές. Το 1910 στην Καλιφόρνια, μια απόπειρα εξόρυξης της εταιρίας Lakeview κατέληξε στη μεγαλύτερη διαρροή της ιστορίας: παρόλο που δεν πήρε ποτέ φωτιά χρειάστηκε πάνω από ενάμισης χρόνος για να ελεγχθεί η διαρροή. Μέσα σε αυτούς τους μήνες, εννέα εκατομμύρια βαρέλια πετρέλαιο χύθηκαν στο έδαφος σχηματίζοντας για μήνες ποτάμια που μόλυναν και κατέστρεφαν τα πάντα. Ηταν η μεγαλύτερη διαρροή στην ιστορία.

Για να ελέγξουν την πίεση οι εταιρίες εξόρυξης εγκαθιστούν στην κορυφή της γεώτρησης μια ειδική βαλβίδα (BOP) η οποία κλείνει ερμητικά σε περίπτωση ατυχήματος. Οι σύγχρονες βαλβίδες είναι κανονικά εφοδιασμένες με διάφορους μηχανισμούς ασφαλείας – τηλεχειριστήριο για να μπορεί να ενεργοποιηθεί από μακριά ακόμα και σε περίπτωση που η πλατφόρμα ή ο πύργος εξόρυξης παραδοθεί στις φλόγες, αισθητήρια που μπορούν να ανιχνεύουν μια "ανώμαλη" κατάσταση και να κλείνουν την βαλβίδα αυτόματα κλπ.

Λίγες μέρες πριν την έκρηξη, οι εργαζόμενοι στην Deepwater Horizon είδαν κομμάτια λάστιχο να βγαίνουν από την γεώτρηση. Η βαλβίδα, ήταν προφανές, είχε αρχίσει να διαλύεται. Το έργο, όμως, είχε καθυστερήσει. Η εντολή των μάνατζερ της BP ήταν απλή: συνεχίζουμε! Και οι παραβιάσεις των κανονισμών ασφαλείας συνεχίστηκαν και συνεχίστηκαν – θα χρειάζονταν πολλές σελίδες τεχνικών λεπτομερειών για να τις περιγράψουμε. Στις 20 Απρίλη, τρεις ψαράδες που βρίσκονταν με τη βάρκα τους κοντά στη εξέδρα άκουσαν τον "φριχτό" θόρυβο του μεθανίου που ανέβαινε στην επιφάνεια. Υστερα ακολούθησε η έκρηξη. Οπως αποδείχτηκε στη συνέχεια, η βαλβίδα ήταν από την αρχή προβληματική: η BP την είχε "μετασκευάσει" για να ταιριάζει στις ανάγκες της. Οπως είχε "μετασκευάσει" και το φυλλάδιο ασφαλείας που είχε εγκρίνει το υπουργείο: αυτό που είχε καταθέσει ήταν απλά ένα αντίγραφο από παλιά φυλλάδια ασφαλείας άλλων γεωτρήσεων. *"Το σχέδιο αντίδρασης σε περίπτωση διαρροής που υπέβαλε η BP στις 30 Ιούνη του 2009 είναι κωμικό"*, γράφει στο ίδιο άρθρο ο Vijay Prashad. *"Το 583 σελίδων κείμενο δεν περιέχει ούτε ωκεανογραφικά ούτε μετεωρολογικά δεδομένα... ενώ αναφέρεται σε θαλάσσια ζώα που δεν υπάρχουν στον Κόλπο του Μεξικού (θαλάσσια λιοντάρια, θαλάσσιες ενυδρίδες, φώκιες και θαλάσσιοι ίπποι)... Το μόνο τμήμα της έκθεσης που έμοιαζε λογικό ήταν αυτό που περιέγραφε της προσπάθειες της BP να προστατευθεί από τυχόν απαιτήσεις που θα περιόριζαν τα κέρδη της... Η έκθεση έλεγε στους εργαζόμενους της BP να μην δίνουν 'υποσχέσεις ότι οι περιουσίες, η οικολογία ή οτιδήποτε άλλο θα αποκατασταθεί στην φυσιολογική του κατάσταση'..."*.

Το σκάνδαλο Corexit

Η αντίδραση της BP – με την άδεια και την συνδρομή της πολιτείας – μετά το ατύχημα είναι ακόμα πιο αποκαλυπτική: για να εξαφανίσει τις πετρελαιοκηλίδες η BP ψεκάζει την επιφάνεια της θάλασσας με ένα ειδικό απορρυπαντικό που ονομάζεται Corexit. Το Corexit είναι πολύ πιο τοξικό από το ίδιο το πετρέλαιο. Στην Ευρώπη έχει απαγορευτεί η χρήση του. Οι ίδιες οι αμερικανικές αρχές τον Απρίλη, μετά την έκρηξη της Deepwater Horizon, έκριναν ότι το Corexit μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μόνο σε "εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις". Φυσικά αυτό ήταν ψιλά γράμματα για την BP: όπως αποκαλύφθηκε τώρα μέχρι τις αρχές Αυγούστου είχε ψεκάσει πάνω από 8 χιλιάδες τόνους από αυτό το δηλητήριο πάνω από τη θάλασσα, τις ακτές και τα νησάκια του Κόλπου του Μεξικού.

Το Corexit δεν είναι απλά και μόνο εξαιρετικά τοξικό – τα πειράματα δείχνουν ότι σκοτώνει το 50% των οργανισμών τα οποία έρχονται σε επαφή μαζί του. Ακόμα χειρότερα αυτό που κάνει είναι να μετατρέπει τις ίδιες τις πετρελαιοκηλίδες σε μια "λάσπη" που βυθίζεται σιγά σιγά στον πάτο της θάλασσας.

Η διαρροή πετρελαίου, σε μικρές ποσότητες, είναι ένα συνηθισμένο φαινόμενο στη φύση. Η βιολογική εξέλειξη έχει φροντίσει να τις εξαφανίζει: μέσα στους αιώνες έχουν αναπτυχθεί μικροοργανισμοί που έχουν την ικανότητα να διασπούν το πετρέλαιο. Ακόμα και μια πετρελαιοκηλίδα των διαστάσεων της Deepwater Horizon δεν θα έμενε για πάντα στο νερό. Η "λάσπη", όμως, που δημιουργεί το Corexit δεν μπορεί να διασπαστεί. Το αποτέλεσμα είναι να δημιουργούνται μέσα στο νερό τεράστιοι λοβοί ρυπασμένου νερού καταδικασμένοι να μείνουν εκεί για χρόνια ή και δεκαετίες. Πριν από λίγες μέρες επιστήμονες ανακάλυψαν μια τεράστια τέτοια πλάκα να "πλέει" στα βάθη του Κόλπου του Μεξικού. Οι διαστάσεις της: 35 χιλιόμετρα μήκος, 2 χιλιόμετρα πλάτος και 500 μέτρα ύψος.

Αλλά για την BP, τους συνεργάτες της και τους φίλους τους οι υποθαλάσσιες κηλίδες δεν έχουν καμμιά σημασία: μπορούν να εντοπιστούν μόνο από τους επιστήμονες και η BP έχει αρκετά χρήματα για να προσλάβει άλλους επιστήμονες να τα αμφισβητήσουν. Αλλά ούτε αυτό καν χρειάζεται να το κάνει: έχει και το κράτος με το μέρος της για να αμφισβητεί τα επιστημονικά δεδομένα που δεν την συμφέρουν και να απειλεί τους καθηγητές που τολμάνε να βγάζουν στη δημοσιότητα τέτοια στοιχεία.

Η BP και οι αδελφές της του πετρελαίου ανήκουν στις μεγαλύτερες εταιρίες του πλανήτη. Η δύναμή τους μπορεί να συγκριθεί μόνο με τα εγκλήματά τους. Η BP έχει πίσω της μια μακριά ιστορία απάτης, εκμετάλλευσης, θανάτου και καταστροφής: το 1953 για χάρη της ο αμερικανικός στρατός ανέτρεψε την δημοκρατική κυβέρνηση του Μοσαντέχ στο Ιράν – που είχε τολμήσει να εθνικοποιήσει το πετρέλαιο – και έφερε τον Σάχη στην εξουσία. Τώρα ο κόσμος στις ΗΠΑ είναι τόσο εξοργισμένος απέναντί της όπως ήταν και οι λαοί της Μέσης Ανατολής δεκαετίες τώρα: στην Αμερική οι πωλήσεις βενζίνης στα πρατήρια της BP έχουν πέσει σχεδόν 20% κάτω. Και η οργή δεν στρέφεται μόνο ενάντια στην BP: η διαρροή της Deepwater Horizon έχει στοιχίσει ακριβά στην δημοτικότητα του Ομπάμα – σε αυτό οφείλονται όλες αυτές οι "σκληρές" δηλώσεις σε βάρος της εταιρίας. Αλλά ο κόσμος καταλαβαίνει ότι πρόκειται για υποκρισία.

Το πετρέλαιο είναι το "αίμα" του καπιταλισμού. Το σύστημα είναι εθισμένο στους υδρογονάνθρακες όπως οι ναρκομανείς στην ηρωϊνη: για να λειτουργεί χρειάζεται ολοένα και μεγαλύτερες ποσότητες. Και όπως και οι έμποροι ναρκωτικών έτσι και οι εταιρίες του πετρελαίου για να εξασφαλίσουν αυτές τις ποσότητες είναι διατεθειμένες να παίρνουν ολοένα και μεγαλύτερα ρίσκα – όπως είναι η εξόρυξη πετρελαίου από τον πυθμένα της θάλασσας που βρίσκεται χιλιόμετρα κάτω από την επιφάνεια. Αλλά το ρίσκο δεν το παίρνουν αυτές: αυτές παίρνουν μόνο τα κέρδη. Το ρίσκο είναι όλο δικό μας. ■

Αντιδραστικές προκαταλήψεις

Συλβαίν Γκουγκενέμ

Ο Αριστοτέλης στο Μον-Σαιν-Μισέλ

Τιμή 24€, 300 σελίδες
Εκδόσεις Ολκός

Υπάρχει μια κακή παράδοση στο χώρο των εκδόσεων στην Ελλάδα. Να μεταφράζονται στα ελληνικά, βιβλία που «υπερασπίζονται» τον ελληνικό πολιτισμό, έστω και αν ποτέ δεν έχουν κυκλοφορήσει στα ελληνικά οι απόψεις στις οποίες απαντούν. Τέτοια ήταν η περίπτωση της Μαίρης Λέφκοβιτς που απαντούσε στο βιβλίο του Μάρτιν Μπερνάλ για τη «Μαύρη Αθηνά». Τώρα ήρθε να προστεθεί το βιβλίο του Συλβαίν Γκουγκενέμ, που κατακεραυνώνει όσους τολμούν να μιλήσουν για ισλαμική συμβολή στην ανακάλυψη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού από την ευρωπαϊκή Αναγέννηση. Πρόκειται προφανώς για «προληπτική καταστολή», γιατί τα βιβλία στα ελληνικά που μιλάνε για το Ισλάμ και το ρόλο του σαν γέφυρα από την αρχαιότητα στη σύγχρονη εποχή σπανίζουν.

Έστω και έτσι, χωρίς αντίπαλο δηλαδή, το βιβλίο του Γκουγκενέμ είναι σκέτη αποτυχία, με επικίνδυνα ρατσιστικές προεκτάσεις.

Η βασική του θέση είναι ότι οι φιλοσοφικές και επιστημονικές κατακτήσεις της αρχαιότητας επιβίωσαν στο Βυζάντιο και από εκεί πέρασαν στη Δύση δίνοντας τα ελληνικά φώτα στην Ευρώπη που αναζητούσε τις ελληνικές ρίζες του πολιτισμού της.

Στην Ελλάδα, δεν έχουμε ανάγκη από κανέναν Γκουγκενέμ για να μας παρουσιάσει αυτόν τον μύθο. Υπάρχει ολόκληρος Παπαρρηγόπουλος που γαλούχησε γενιές και γενιές του ελληνικού εθνικισμού και έγινε κολώνα της κυρίαρχης ιδεολογίας εδώ και 150 χρόνια. Αν ο καθηγητής Γκουγκενέμ έκανε μια βόλτα στην οδό Ασκληπιού στο κέντρο της Αθήνας, θα διαπίστωνε ότι σχεδόν όλα τα κάθετα στενά που ανηφορίζουν το πλάι του Λυκαβηττού τιμούν το όνομα και κάποιου φωτισμένου Πατριάρχη ή άλλου Βυζαντινού λόγιου ή άρχοντα, από αυτούς που ο ίδιος ανακάλυψε στις αρχές του 21ου αιώνα. Κομίζει «γλαύκα εις Αθήνας», για να το πούμε στη γλώσσα που ίσως καταλαβαίνει.

Πέρα από μια κολακευτική για τους μύθους του ελληνικού εθνικισμού ανακύκλωση, τι νέο έχει να προσφέρει λοιπόν αυτό το βιβλίο; Και γιατί αυτή η ανακύκλωση αυτή τη στιγμή;

Το κυριότερο στοιχείο που προσκομίζει ο Γκουγκενέμ είναι ότι οι μοναχοί στο Μον-Σαιν-Μισέλ της βόρειας Γαλλίας μετάφρασαν Αριστοτέλη κατευθείαν από τα ελληνικά στα λατινικά, περίπου πενήντα χρόνια πριν από τις μεταφράσεις του Αριστοτέλη που έγιναν από τα αραβικά στα λατινικά με βάση τις βιβλιοθήκες του Τολέδο, ύστερα από την κατάκτηση της ισλαμικής Ανδαλουσίας από τους χριστιανούς ιππότες της Ισπανίας.

Εδώ χρειάζονται δυο παρατηρήσεις. Η πρώτη είναι ότι με βάση τους μεσαιωνικούς ρυθμούς εκείνης της εποχής, πενήντα χρόνια δεν είναι τόσο πολλά ώστε να θεμελιώνουν το μοναστήρι του Μον-Σαιν-Μισέλ σαν φάρο της γνώσης και να περιθωριοποιούν τις βιβλιοθήκες της Ανδαλουσίας. Πιο σημαντικό, όμως, είναι ένα δεύτερο, συγκριτικό στοιχείο που μας δίνει ο Φερνάν Μπροντέλ στο βιβλίο του «Η Ιστορία των Πολιτισμών». Γράφει σχετικά:

«Στην Κόρδοβα, ο χαλίφης Ελ Χακάμ ο 2ος (961-976) αναφέρεται ότι είχε στη βιβλιοθήκη του 400.000 χειρόγραφα και σαράντα τέσσερις τόμους καταλόγων. Ακόμη και αν αυτοί οι αριθμοί είναι παραφουσκωμένοι, αξίζει να παρατηρήσουμε ότι η βιβλιοθήκη του Κάρολου του 5ου της Γαλλίας (Κάρολος ο Σοφός, γιος του Ιωάννη του Καλού) περιείχε μόνο 900 χειρόγραφα» (σελίδα 72 στην αγγλική έκδοση Penguin του 1995. Ελληνική έκδοση από το ΜΙΕΤ το 2001 με τίτλο «Γραμματική των Πολιτισμών» από τα γαλλικά).

Είναι σαν να συγκρίνουμε έναν κουβά νερό με ένα ολόκληρο ποτάμι. Ο Μπροντέλ είναι εξαιρετικά διαφωτιστικός σε αυτά τα ζητήματα:

«Επί τέσσερις ή πέντε αιώνες, το Ισλάμ ήταν ο πιο λαμπρός πολιτισμός του παλιού κόσμου. Εκείνη η χρυσή εποχή κράτησε σε γενικές γραμμές από την ηγεμονία του Μαμούν, του ιδρυτή του Οίκου των Επιστημών στη Βαγδάτη (χώρου που συνδύαζε τις ιδιότητες της βιβλιοθήκης με του μεταφραστικού κέντρου και αστρονομικού παρατηρητήριου) μέχρι το θάνατο του Αβερρόη, του τελευταίου από τους μεγάλους Μουσουλμάνους φιλόσοφους, που πέθανε το 1198 στο Μαρακές σε ηλικία 72 ετών.

...Ο τομέας των επιστημών ήταν αυτός στον οποίο οι Σαρακηνοί (όπως τους αποκαλούσαν μερικές φορές εκείνους τους καιρούς) έκαναν τις πιο πρωτότυπες συνεισφορές. Αυτές, εν συντομία, δεν ήταν τίποτε λιγότερο από την τριγωνομετρία και την άλγεβρα (με το χαρακτηριστικό αραβικό όνομα). Στην τριγωνομετρία οι Μουσουλμάνοι ανακάλυψαν το ημίτονο και την εφαπτομένη. Οι Έλληνες μετρούσαν τις γωνίες μόνο με τη χορδή του τόξου που έβλεπε η γωνία: το ημίτονο ήταν το μισό της χορδής. Ο Αλ Χουάρασμι (όνομα που υιοθέ-

τησε ο Μοχάμεντ Ιμπν Μούσα) δημοσίευσε το 820 ένα σύγγραμμα άλγεβρας που έφτανε μέχρι τις εξισώσεις δεύτερου βαθμού: μεταφρασμένο στα λατινικά τον δέκατο έκτο αιώνα, έγινε βασικό βοήθημα στη Δύση.

Εξίσου εξαιρετικοί ήταν οι μαθηματικοί γεωγράφοι του Ισλάμ, τα αστρονομικά παρατηρητήρια και όργανά του (ιδιαίτερα ο αστρολάβος) καθώς και οι εντυπωσιακές έστω και ατελείς μετρήσεις γεωγραφικού πλάτους και μήκους, που διόρθωσαν τα χτυπητά λάθη του Πτολεμαίου. Οι Μουσουλμάνοι αξίζουν επίσης μεγάλους βαθμούς για την οπτική, τη χημεία (διύλιση της αλκοόλης και παρασκευή ελιξίριων και θειικού οξέος) καθώς και για τα φάρμακά τους....

Στον τομέα της φιλοσοφίας αυτό που έγινε ήταν μια εκ νέου ανακάλυψη – μια επιστροφή ουσιαστικά στα θέματα της περιπατητικής φιλοσοφίας. Το εύρος της εκ νέου ανακάλυψης, όμως, δεν περιορίζεται στη μετάφραση και μεταφορά, όσο σημαντικές κι αν ήταν αυτές οι προσφορές χωρίς αμφιβολία. Υπήρχε επίσης συνέχιση, διευκρίνιση και δημιουργία...ο Αριστοτέλης κυρίευσε όλους τους falasifat (θεράποντες της φιλοσοφίας). Η σύγκριση με την Αναγέννηση έχει νόημα: υπήρξε πραγματικά Μουσουλμανικός ουμανισμός, πολύτιμος και πολύπλευρος.

...Πέντε ονόματα ξεχωρίζουν: ο Αλ Κίντι, ο Αλ Φαράμπι, ο Αβισένας, ο Αλ Γκαζάλι και ο Αβερρόης. Ο τελευταίος ήταν ο πιο σημαντικός εξαιτίας των τεράστιων επιπτώσεων που είχε ο Αβερροϊσμός στη Μεσαιωνική Ευρώπη».

Όλα αυτά είναι προφανώς γνωστά στον Γκουγκενέμ. Δεν γίνεσαι καθηγητής σε γαλλικό πανεπιστήμιο αγνοώντας τον Μπροντέλ. Άλλωστε υπάρχουν στο βιβλίο υποσημειώσεις που παραπέμπουν στο κλασικό έργο του Μπροντέλ για τη Μεσόγειο. Παρόλα αυτά, ο Μπροντέλ λείπει από τη βιβλιογραφία που προτείνει ο Γκουγκενέμ στο βιβλίο του. Ακόμα χειρότερα, ο Γκουγκενέμ επιλέγει να επιτεθεί σε πολλούς και διάφορους συγγραφείς που προβάλλουν το Ισλάμ και τη θέση του στην ιστορία, αλλά αποφεύγει να αναφερθεί στα σημεία που μόλις αναφέραμε. Τι να απαντήσει άλλωστε σε έναν Μπροντέλ τόσο κατηγορηματικό για τα επίμαχα ζητήματα!

Ο τρόπος με τον οποίο προσπαθεί να ξεγλυστρίσει ο Γκουγκενέμ είναι καταφεύγοντας σε απαράδεκτες θεωρίες. Γράφει:

«Δεν είναι ούτε εύκολο ούτε ανώδυνο να μεταφράσεις από τα ελληνικά στα αραβικά – με τη μεσολάβηση ή όχι των συριακών – και στη συνέχεια από τα αραβικά στα λατινικά. Ποιό φιλοσοφικό κείμενο, ποιός επιστημονικός συλλογισμός θα μπορούσε να βγει αλώβητος έπειτα από επαναλαμβανόμενες μετατροπές, όπου όχι μόνο το λεξιλόγιο αλλά και η σκέψη, όπως εκφράζεται από τη σύνταξη, μεταπηδούν από ένα ινδοευρωπαϊκό σε ένα σημιτικό σύστημα, για να επιστρέψουν και πάλι στο σύστημα προέλευσης;» (σελίδα 18,19).

Οι καλόγεροι του Μον-Σαιν-Μισέλ, λοιπόν, είχαν φυλετικό προβάδισμα ως μεταφραστές του Αριστοτέλη σε σύγκριση με τους άραβες φιλόσοφους. Το βιβλίο του Γκουγκενέμ είναι γεμάτο από τέτοια ολισθήματα που μαρτυρούν τις προκαταλήψεις του. Φτάνει στο σημείο να ισχυριστεί ότι *«η Δύση όφειλε μέρος της εξέλιξής της στην πρακτική της εξομολόγησης, που ενθάρρυνε την ενδοσκόπηση, τον έλεγχο της συνείδησης και κατά συνέπεια την ψυχολογική και γνωστική πρόοδο του ατόμου σε σχέση με τον εαυτό του και τους άλλους»* (σελ. 212). Από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό στον πολιτισμό του σύγχρονου καπιταλισμού με τη βοήθεια της Ιεράς Εξέτασης! Τέτοιοι «υπερασπιστές» του Αριστοτέλη να μας λείπουν.

Αυτές οι προκαταλήψεις εκφράζονται ρητά στην αρχή και στο τέλος του βιβλίου. Ο Γκουγκενέμ ανησυχεί ότι τα βιβλία της ιστορίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ίσως ξαναγραφτούν για να διορθώσουν την αρνητική εικόνα που δίνουν για το Ισλάμ στους μαθητές (βλέπε σελίδες 15 και 219). Το δικό του σύγγραμμα εντάσσεται συνειδητά στο ρεύμα της ισλαμοφοβίας που προσπαθεί να ντύσει ιδεολογικά το σύγχρονο ρατσισμό.

Το χειρότερο ολίσθημα από όλα το φυλάει για το τέλος, όπου προσπαθεί να αμαυρώσει τους ιστορικούς που μιλάνε για το Ισλάμ (και ιδιαίτερα «μια ορισμένη ακροαριστερά») ταυτίζοντας τους με τους Ναζί. Επικαλείται ένα βιβλίο γραμμένο από μια γερμανίδα ιστορικό που συνδέθηκε με τον Χίμλερ. Προτιμάει προφανώς να ξεχνάει ότι ο Μπροντέλ άρχισε το μακρόχρονο ιστορικό του έργο γράφοντας σε στρατόπεδο συγκέντρωσης, κρατούμενος των Ναζί. Μερικές λαθροχειρίες δεν έχουν όρια!

Πάνος Γκαργκάνας

Οι ρίζες της Αντίστασης

Γιώργος Μαργαρίτης

Προαγγελία θυελλωδών ανέμων

Ο πόλεμος στην Αλβανία και η πρώτη περίοδος της Κατοχής

Τιμή 29,5€, 435 σελίδες
Εκδόσεις Βιβλιόραμα

Η περίοδος από το 1943 ως το 1949 είναι από τις κρισιμότερες στην ιστορία του εργατικού και λαϊκού κινήματος στην Ελλάδα: φασιστική κατοχή, Αντίσταση, Απελευθέρωση, Δεκέμβρης '44, Βάρκιζα, δεξιά καταστολή και ιμπεριαλιστική επέμβαση, Εμφύλιος είναι τα γεγονότα που καταγράφουν μια κολοσσιαία ταξική σύγκρουση, μια περίοδο Επανάστασης και Αντεπανάστασης που καθόρισε το κίνημα στη χώρα μας για δεκαετίες.

Ο Γιώργος Μαργαρίτης στο βιβλίο του "Προαγγελία Θυελλωδών Ανέμων" επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα ποιες ήταν οι συνθήκες που γέννησαν αυτό το μεγαλειώδες κίνημα, για την ακρίβεια, ποιες ήταν οι προϋποθέσεις της μαζικής ριζοσπαστικοποίησης εκατομμυρίων ανθρώπων. Όπως και σε ένα προηγούμενο βιβλίο του "Από την ήττα στην Εξέγερση" (1993), αναζητά

τις κοινωνικές αιτίες κατά κύριο λόγο στις οικονομικές διεργασίες των πρώτων δυο χρόνων της Κατοχής, στο "χειμώνα της πείνας" και στις μεταβαλλόμενες σχέσεις μεταξύ πόλης και υπαίθρου, στην πολιτική και ιδεολογική απονομιμοποίηση του κρατικού μηχανισμού και της ελληνικής άρχουσας τάξης.

Το ερμηνευτικό σχήμα του Μαργαρίτη («Όταν η οικονομία παράγει πολιτική», είναι ο τίτλος ενός κεφαλαίου) τονίζει το ρόλο που έπαιξε η πείνα στην Αθήνα το χειμώνα του 1941, η οποία έδωσε το έναυσμα για τη δημιουργία συνεταιρισμών επιβίωσης κύρια ανάμεσα στους εργαζόμενους , που με τη σειρά τους άνοιξαν το δρόμο για απεργίες και πότισαν το έδαφος για να φυτρώσουν οι σπόροι του Εργατικού ΕΑΜ και του ΕΑΜ στη συνέχεια. Στην ύπαιθρο, η απόπειρα της δωσίλογης κυβέρνησης να φορολογήσει την αγροτική παραγωγή το 1942 θα συναντήσει την αντίδραση των αγροτών και θα ανοίξει το δρόμο για την ένοπλη αντίσταση και την εμφάνιση των αντάρτικων ομάδων ως μηχανισμό προστασίας του πληθυσμού των χωριών.

Ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα και μακροσκελή κεφάλαια του βιβλίου είναι αφιερωμένο στον ελληνο-ιταλικό πόλεμο. Χρησιμοποιώντας πληθώρα στοιχείων, ο Μαργαρίτης καταρρίπτει το μύθο της επίσημης ιστοριογραφίας και των σχολικών βιβλίων περί "ηρωισμού της φυλής που νίκησε έναν συντριπτικά ανώτερο αντίπαλο". Δείχνει ότι τους πρώτους μήνες της σύγκρουσης, ο πόλεμος ήταν μια σχετικά "εύκολη υπόθεση" για τον ελληνικό στρατό, αφού βρέθηκε αντιμέτωπος με μια αριθμητικά μικρότερη ιταλική δύναμη, ισχνά εξοπλισμένη και με ανύπαρκτο επιχειρησιακό σχεδιασμό. Όμως, από τη στιγμή που η ελληνική προέλαση κόλλησε στις λάσπες της αλβανικής ενδοχώρας μέχρι και τη γερμανική εισβολή τον Απρίλη του 1941, οι έλληνες φαντάροι έβλεπαν ότι πολεμούσαν σε μια αδιέξοδη, χωρίς νόημα σύγκρουση και μάλιστα προδομένοι από την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία τους. Γυρίζοντας πίσω από το διαλυμένο μέτωπο, φτωχοί και πολλοί από αυτούς ανάπηροι στις γειτονιές της Αθήνας χωρίς έχουν τα μέσα να πάνε στα μέρη τους, έγιναν μαγιά για το επερχόμενο κίνημα της Αντίστασης.

Οι περιγραφές του Μαργαρίτη, συμπληρωμένες από πάρα πολλά στοιχεία και ντοκουμέντα, είναι βοηθητικές για να εξετάσει κανείς τη συγκεκριμένη περίοδο. Όμως, εδώ αρχίζει το πρόβλημα. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί πολλά από αυτά τα στοιχεία σε λάθος κατεύθυνση με αποτέλεσμα να αποτυχαίνει, κατά τη γνώμη μου, να είναι συνεπής και με το στόχο που ο ίδιος βάζει – να ερμηνεύσει δηλαδή τις δραματικές αλλαγές στη συνείδηση εκατομμυρίων απλών ανθρώπων μέσα σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα – και συχνά να καταλήγει σε λάθος συμπεράσματα.

Στην ουσία, από το βιβλίο απουσιάζει η οργανωμένη και συλλογική δράση του ίδιου του υποκείμενου των εξελίξεων, του εργατικού κινήματος, οι παραδόσεις και οι εμπειρίες του. Η άποψη του συγγραφέα, που δηλώνεται από τις πρώτες κιόλας σελίδες, είναι ότι στην Ελλάδα δεν υπήρξε κίνημα τη δεκαετία του 1930 που να δικαιολογεί μια τέτοια παράδοση αγώνων και εμπειριών. Ο Μάης του '36 στη Θεσσαλονίκη περνάει σε δυο-τρεις γραμμές, ενώ δεν υπάρχει καμιά αναφορά σε οποιοδήποτε άλλο από τους εκατοντάδες απεργιακούς και αγροτικούς αγώνες της ίδιας εποχής. Έτσι, ο Μαργαρίτης ψάχνει την εμπειρία της συλλογικότητας αλλού. Καταλήγει να ανακαλύπτει προϋπάρχοντες "δεσμούς συλλογικότητας" στην ΕΟΝ (τη φασιστική νεολαία του Μεταξά στην οποία γινόταν υποχρεωτική εγγραφή όλων των νέων). Να υπερτονίζει το ρόλο της «λαϊκής μαύρης αγοράς» – σε αντίθεση με την επίσημη και συχνά υποβοηθούμενη από το κατοχικό καθεστώς μαύρη αγορά – που τον αναδεικνύει σε σημαντικό παράγοντα για τη δημιουργία σε αρχική φάση της "αυτο-οργάνωσης" του κόσμου ενάντια στην πείνα. Ή να δίνει υπερβολική έμφαση στους δεσμούς της "εν όπλοις αδελφοσύνης" που αναπτύχθηκε ανάμεσα στους φαντάρους στα βουνά της Ηπείρου και της Αλβανίας.

Ο συγγραφέας παραδέχεται ότι αυτοί που έπαιξαν πρωταρχικό ρόλο στην αριστερή πολιτικοποίηση των εργατικών συνεταιρισμών, στην οργάνωση των απεργιών, στην αντίσταση των αγροτών ήταν οι αριστεροί αγωνιστές. Αλλά αφιερώνει ελάχιστο χώρο για να δώσει βάρος σε αυτή την παρέμβαση και πολύ περισσότερο αποφεύγει να αναδείξει τις αντιφάσεις της επίσημης "εθνικής" πολιτικής του ΚΚΕ απέναντι σε ένα κίνημα στο οποίο κυριαρχούσαν τα ταξικά χαρακτηριστικά – αρκετά από τα οποία επισημαίνει και ο ίδιος στην ανάλυσή του.

Για την ακρίβεια, δεν βρίσκει να υπάρχουν αντιφάσεις. Έτσι, όταν φτάνει στο τελευταίο κεφάλαιο να αναφερθεί στο ΚΚΕ, υιοθετεί την άποψη ότι το βασικό στρατηγικό πλεονέκτημα του Κόμματος ήταν η πολιτική των Λαϊκών Μετώπων και της ταξικής συνεργασίας η οποία του επέτρεψε να αξιοποιήσει τη γενικευμένη λαϊκή δυσαρέσκεια. Έτσι, όμως, δεν μπορεί να ερμηνεύσει το πώς το κίνημα της Αντίστασης καθόρισε το μέγεθος της ταξικής πόλωσης και εξελίχθηκε σε μια σύγκρουση Επανάστασης και Αντεπανάστασης τα επόμενα χρόνια.

Η "Προαγγελία Θυελλωδών Ανέμων" έχει να προσφέρει πολλά αξιόλογα στοιχεία (για τον πόλεμο στην Αλβανία, για τους εργατικούς συνεταιρισμούς, για την πολιτική των γερμανικών και ιταλικών δυνάμεων κατοχής και της δωσίλογης κυβέρνησης, για τις εξελίξεις στην ύπαιθρο), αλλά δεν μπορεί να δώσει μια μαρξιστική ανάλυση της περιόδου. Τα δυο βιβλία του Λέανδρου Μπόλαρη "Αντίσταση – η επανάσταση που χάθηκε" και "Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ελλάδα", αν και μικρότερα σε όγκο, είναι πολύ πιο χρήσιμα για να κατανοήσει κανείς ποιες ήταν οι πραγματικές βάσεις για το κίνημα της Αντίστασης.

Κώστας Πίττας

Εισαγωγή στην ανάλυση της κρίσης

Ρόμπερτ Μπρένερ

Ο,τι είναι καλό για την Goldman Sachs είναι καλό για τις ΗΠΑ

Τιμή 8€, 197 σελίδες

Εκδόσεις Εργατική Πάλη

Ο Ρόμπερτ Μπρένερ είναι από τους γνωστότερους αμερικάνους μαρξιστές. Είναι καθηγητής ιστορίας στο πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια και συγγραφέας πολλών βιβλίων για την καπιταλιστική οικονομία και την μετάβαση από την φεουδαρχία στον καπιταλισμό. Αυτό το μικρό βιβλίο είναι το πρώτο κείμενό του που κυκλοφορεί στα ελληνικά.

Προκειται, όπως επισημαίνεται και στο οπισθόφυλλο, για τον πρόλογο που

έγραψε ο Μπρένερ τον Απρίλη του 2009 για την ισπανική έκδοση του βιβλίου του The Economics of Global Turbulence (Τα οικονομικά της Παγκόσμιας Αναταραχής) που είχε πρωτοεκδοθεί το 2006.

Σ' εκείνο το βιβλίο ο Μπρένερ δίνει την δική του εξήγηση για το πώς ο καπιταλισμός πέρασε από την «χρυσή εποχή» των μεταπολεμικών δεκαετιών σε μια περίοδο κρίσης. Το σημείο καμπής ήταν, για τον Μπρένερ, το 1973. Η αύξηση της παραγωγικότητας των οικονομιών της Γερμανίας και της Ιαπωνίας έναντι των ΗΠΑ, οδήγησε σε συμπίεση των κερδών για όλες τις μεγάλες καπιταλιστικές επιχειρήσεις και αυτό με την σειρά του σε υπερπαραγωγή.

Ο συγκεκριμένος πρόλογος της ισπανικής έκδοσης, πιάνει το νήμα από κει που σταματούσε το αρχικό βιβλίο. Προσπαθεί να εξηγήσει σύντομα τους μηχανισμούς που οδήγησαν στο ξέσπασμα της παρούσας κρίσης το 2007. Οπως αναφέρει ο Μπρένερ:

«Η βασική αιτία της σημερινής κρίσης είναι η εδώ και τρεις δεκαετίες σταθερά φθίνουσα ζωτικότητα των ανεπτυγμένων καπιταλιστικών οικονομιών από οικονομικό κύκλο σε οικονομικό κύκλο μέχρι σήμερα. Η μακροπρόθεσμη εξασθένιση της καπιταλιστικής συσσώρευσης και της συνολικής ζήτησης έχουν τις ρίζες τους σε μια βαθιά παρακμή και αποτυχία ολόκληρου του συστήματος να ανακτήσει το ποσοστό απόδοσης του κεφαλαίου...».

Κατόπιν ο Μπρένερ εξετάζει το "μακρύ κύμα της ύφεσης", όπως αποκαλεί την περίοδο ανάμεσα στο 1973 και το 2007, τον "κεϊνσιανισμό του χρηματιστήριου" και της κάθε λογής φούσκας, την "εξαρτημένη από την κερδοσκοπία συσσώρευση".

Τα συμπεράσματα του Μπρένερ βρίσκονται πολύ κοντά στην μαρξιστική ανάλυση που υπερασπίζει το «Σοσιαλισμός από τα κάτω» και που έχει εκθέσει με έξοχο τρόπο ο Κρις Χάρμαν στο τελευταίο βιβλίο του, Zombie Capitalism. Διαβάζοντας αυτό το βιβλιαράκι μπορεί να ξενίσει η ορολογία του Μπρένερ.

Αυτό δεν είναι ζήτημα ακαδημαϊκής στριφνότητας. Ο Μπρένερ παρόλο που είναι μαρξιστής, δεν αποδέχεται την εργασιακή θεωρία της αξίας του Μαρξ, ούτε δίνει την κεντρική θέση στην ανάλυσή του στο νόμο της πτωτικής τάσης του μέσου ποσοστού κέρδους. Αυτή η αντιμετώπιση είναι προβληματική από κάμποσες απόψεις. Οι μεταβολές των πραγματικών μισθών και των ισοτιμιών γίνονται ο κύριος παράγοντας στις μεταβολές της παραγωγικότητας. Ομως, με αυτό τον τρόπο η ανάλυσή του διολισθαίνει συνέχεια στο να μπερδεύει το μηχανισμό εκδήλωσης της κρίσης με τις αιτίες της.

Ωστόσο, αυτά τα προβλήματα δεν πρέπει να μας αποτρέψουν με κανένα τρόπο από το να μελετήσουμε αυτό το σύντομο βιβλίο. Πρώτον, γιατί ο Μπρένερ σε αντίθεση με τους «ορθόδοξους» οικονομολόγους (και κάμποσους μαρξιστές) δεν «τσίμπησε» στην θριαμβολογία του καπιταλισμού της δεκαετίας του '90. Δεύτερον, γιατί είναι από τα λιγοστά σοβαρά βιβλία που κυκλοφορούνε στα ελληνικά για την καπιταλιστική κρίση. Για την ακρίβεια, τα βιβλία του Κρις Χάρμαν που κυκλοφορούν στα ελληνικά από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο δίνουν τη συνολική εικόνα του συστήματος: «Η Οικονομία του Τρελοκομείου» είναι το πρώτο μαζί με την μπροσούρα «Η Νέα κρίση του καπιταλισμού – μια μαρξιστική απάντηση».

Το σύστημα είναι στα χάλια του και είναι καιρός να ξεκινήσει στα σοβαρά η συζήτηση και εδώ για τον καπιταλισμό και την κρίση του. Η συμβολή του Μπρένερ είναι πολύτιμη από αυτή την άποψη.

Λέανδρος Μπόλαρης

Γνωριμία με τον Γκέσσεν

Boris Hessen, Κώστας Γαβρόγλου, Αριστείδης Μπαλτάς

Μαρξισμός και Επιστήμες

Τιμή 24€, 377 σελίδες
Εκδόσεις Νεφέλη

Ποιός θα περίμενε ότι ένα επιστημονικό συνέδριο, ιδιαιτέρως μάλιστα ιστορικών της επιστήμης, θα αποσπούσε τα φώτα της μεγάλης δημοσιότητας; Αυτό έχει συμβεί μόνο μία φορά. Συγκεκριμένα, το 1931, όταν, στο πλαίσιο του Δεύτερου Παγκοσμίου Συνεδρίου Ιστορίας των Επιστημών και των Τεχνικών, που έγινε στο Λονδίνο, όχι απλώς τα φώτα αλλά τους προβολείς έλκυσε πάνω της η αποστολή των σοβιετικών επιστημόνων που επικεφαλής τους ήταν ο Μπουχάριν, ηγετικό μέλος των μπολσεβίκων, παλιός συνεργάτης του Λένιν, πρώην πρόεδρος της Τρίτης Διεθνούς.

Ο θόρυβος που προκλήθηκε έφθασε μέχρι το αγγλικό Κοινοβούλιο! Επί της ουσίας, προϊούσης της Μεγάλης Ύφεσης, το άμεσο ενδιαφέρον και οι μεγάλες προσδοκίες των επιστημόνων, ιδιαιτέρως των νέων κατά τις μαρτυρίες, εστιαζόταν στην αντιπροσωπεία του νεοσύστατου σοβιετικού κράτους, που ακόμα ακτινοβολούσε ως η μεγάλη εναλλακτική προοπτική για την έξοδο από την κρίση των καπιταλιστικών κοινωνιών ολόκληρου του πλανήτη. Μια ολόκληρη γενιά επιστημόνων εμπνεύσθηκε από τις ιδέες, τις μεθοδολογίες και τις προοπτικές που πρότειναν οι σοβιετικοί αντιπρόσωποι.

Στο βιβλίο "Μαρξισμός και Επιστήμες" παρουσιάζεται για πρώτη φορά στην ελληνική γλώσσα, το έργο του σοβιετικού φυσικού, και φιλόσοφου, Μπόρις Γκέσσεν "Οι κοινωνικές και οικονομικές ρίζες των Αρχών της Φυσικής Φιλοσοφίας του Νεύτωνα". Ο Γκέσσεν υπήρξε μέλος της σοβιετικής αποστολής σε αυτό το διάσημο συνέδριο και το συγκεκριμένο κείμενο αποτέλεσε τη βάση της ανακοίνωσής του σε αυτό.

Δεν άργησε να θεωρηθεί ως ένα από τα καταστατικά έργα της ιστορίας των επιστημών από τη διεθνή κοινότητα του συγκεκριμένου κλάδου και καθιερώ-

θηκε, ήδη από τα πρώτα χρόνια της δημοσίευσης του κειμένου, ως βασική βιβλιογραφική αναφορά εξαιτίας της βαθύτατης επίδρασης που άσκησε – και εξακολουθεί ακόμα να ασκεί – στην ιστοριογραφία των επιστημών.

Που εντοπίζεται, όμως, η τόση διαχρονική ακτινοβολία του έργου; Στο ότι ο Γκέσσεν (γράφεται Hessen) – επιστήμονας που από πολύ νωρίς στη ζωή του είχε ενταχθεί στο επαναστατικό κίνημα, έζησε την επανάσταση, πολέμησε στον Κόκκινο Στρατό και είχε εκλεγεί γραμματέας του σοβιέτ των αντιπροσώπων των εργατών και των αγροτών της γενέτειράς του Ουκρανίας – εμπνεόμενος από τη μαρξιστική προσέγγιση της ιστορίας οδηγήθηκε στη μελέτη της ιστορίας της επιστήμης της φυσικής, υπό την προοπτική μιας βασικής θεωρητικής αρχής: ότι η εξέλιξη των επιστημών δεν είναι σαν αλυσίδα που απλώς συνδέει μεγαλοφυείς σκέψεις απομονωμένων και εξαιρετικά προικισμένων «μεγάλων νοών», σχεδόν πάντοτε ανδρών και σπανίως βεβαίως γυναικών.

Αντιθέτως, είναι διαδικασία που ολοκληρώνει και νοηματοδοτεί την παράθεση των, ασφαλώς χρήσιμων, ακριβών καταγραφών εφευρέσεων και ανακαλύψεων μόνο αν επινοεί τα μέσα και τις μεθοδολογίες για τη μελέτη και την κατανόηση του ρόλου και της λειτουργίας της επιστήμης στην κοινωνία. Αυτή και μόνο η θεωρητική αφετηρία αποτέλεσε τότε επανάσταση στον χώρο της ιστορίας της επιστήμης.

Ο Γκέσσεν ξεκινά υποστηρίζοντας ότι οι έννοιες που καταλήγουν να συστήσουν το οργανωτικό σύστημα του οικοδομήματος των Μαθηματικών Αρχών της Φυσικής Φιλοσοφίας του Νεύτωνα, δηλαδή τα θεμέλια της μηχανικής, εμπεριέχουν και προϋποθέτουν πλήθος γεγονότων που αφορούν σε επιστημονικά έργα, εφευρέσεις, ανακαλύψεις, πειράματα, επιστημονικές εταιρείες, τεχνικές εφαρμογές και τεχνολογικές εξελίξεις τεσσάρων αιώνων, από τον 15ο έως και τον 18ο αιώνα.

Όμως, προχωρά ακόμα περισσότερο: στο να αποδείξει ότι το κλειδί για την κατανόηση των Αρχών βρίσκεται στις κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες της εποχής του Νεύτωνα, στα προβλήματα που αυτές έθεταν όσο, βεβαίως, και στα διλήμματα και τις προοπτικές και τα όρια που έθετε η λογική των οικονομικών συμφερόντων του νέου καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής που τότε αναδυόταν και εδραιωνόταν, όπως και της νέας κυρίαρχης αστικής τάξης που τον έλεγχε και τον διεύθυνε.

Ο Γκέσσεν ξεκινά από τις τεχνικές ανάγκες που έθετε η καθημερινή εμπορική, παραγωγική, στρατιωτική πρακτική της εποχής που μελετά, όπως, για παράδειγμα, η βελτίωση των ποτάμιων, θαλάσσιων, χερσαίων οδών μεταφοράς, η βελτίωση των οπλικών συστημάτων ή η βελτίωση των εξορυκτικών διαδικασιών.

Εντοπίζει, όμως, ότι αυτές οι τεχνικές ανάγκες οδήγησαν σε ένα σημείο όπου *«η εμπειρική επίλυση μεμονωμένων προβλημάτων δεν αρκούσε πια, προέκυψε η ανάγκη για μια συνθετική μελέτη του συνόλου των φυσικών προβλημάτων [...] για τη δημιουργία μιας σταθερής θεωρητικής βάσης που θα επέτρεπε να λυθούν τα προβλήματα αυτά με γενικές μεθόδους [...], μιας αρμονικής δομής της θεωρητικής μηχανικής, ικανής να παράσχει γενικές μεθόδους επίλυσης των προβλημάτων της επίγειας και της ουράνιας μηχανικής»*.

Χρονικά ποιο ήταν αυτό το σημείο; Ο Γκέσσεν υποδεικνύει ότι όσο και αν οι Αρχές είναι γραμμένες σε αφηρημένη μαθηματική γλώσσα, δεν πρέπει να μας διαφεύγει το κυρίαρχο: ότι είναι η εποχή της Αγγλικής Επανάστασης, η εποχή που η ανερχόμενη αστική τάξη θέτει τις φυσικές επιστήμες υπό την κυριαρχία της και στην υπηρεσία της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων.

Δεν αρκεί πλέον αυτή ή εκείνη η λύση σε αυτό ή εκείνο το τεχνικό πρόβλημα όσον αφορά την κατασκευή μιας πολυδαίδαλης στοάς ορυχείου ή όσον αφορά στη βαλλιστική. Μέσα από την επίλυση δεκάδων τέτοιων προβλημάτων αρχίζει και να διαφαίνεται η δυνατότητα διεύρυνσης και γενίκευσης της βέβαιης γνώσης, αλλά και να συστηματοποιείται η σύνδεση των δυνατοτήτων των φυσικών επιστημών με τις δυνατότητες συσσώρευσης της αστικής τάξης.

«Θα υποπίπταμε, όμως, σε μεγάλη απλούστευση και εκλαϊκευση εάν συναγάγαμε ευθέως κάθε πρόβλημα που μελετήθηκε από τον τάδε ή δείνα φυσικό από την οικονομία ή τη βιομηχανική τεχνολογία», προειδοποιεί ο Γκέσσεν, υπέρμαχος της παράδοσης που είχαν διαμορφώσει ο Μαρξ και ο Ένγκελς εναντίον κάθε αναγωγιστικής ερμηνείας της προσέγγισής τους για την ιστορική εξέλιξη.

«Ο οικονομικός παράγοντας δεν είναι ο μόνος καθοριστικός παράγοντας», γράφει. Και συμπληρώνει: *«Η οικονομική κατάσταση είναι η βάση. Αλλά η ανάπτυξη των θεωριών και το ατομικό έργο του επιστήμονα επηρεάζονται από διάφορα στοιχεία [...], όπως οι πολιτικές μορφές που πήρε η ταξική πάλη αλλά και τα αποτελέσματά της, η απήχηση που είχε η ταξική πάλη στη συνείδηση όσων συμμετείχαν, δηλαδή οι πολιτικές, νομικές, φιλοσοφικές θεωρίες, οι θρησκευτικές αντιλήψεις, καθώς και η περαιτέρω ανάπτυξή τους σε δογματικά συστήματα»*.

Ο Γκέσσεν σε αυτό το σημείο παραθέτει την *«κατανομή των ταξικών δυνάμεων μετά την Αγγλική Επανάσταση»*, όπως λέει ο ίδιος. Αναφέρεται, δηλαδή, στις αποφασιστικές, κρίσιμες στροφές

Ο Μπόρις Γκέσσεν

βασμούς και τις ρήξεις μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών, όπως και τις ευρύτερες θρησκευτικές, φιλοσοφικές, πολιτικές αντιλήψεις που έφεραν, προκειμένου να μας οδηγήσει στην κατανόηση της λογικής του «ατομικού έργου» του Νεύτωνα ως δημιουργικής ανταπόκρισης, δηλαδή ως τοποθέτησής του, απέναντι σε συγκεκριμένα γεγονότα και διλήμματα της εποχής του και όχι ως αποτέλεσμα πιθανής επιφοίτησης ή αστραπιαίας έμπνευσης.

Η ανάδειξη των ταξικών αγώνων ως καθοριστικού παράγοντα και, άρα, και ως κατηγορίας ιστορικής ανάλυσης των επιστημονικών θεωριών και επιτευγμάτων αποτελεί μία από τις προθέσεις του Γκέσσεν, αλλά και μία από τις μεγάλες συνεισφορές του.

Μέσα από παραθέματα από τις Αρχές, μελετώντας προσεκτικά την Αλληλογραφία του Νεύτωνα, συγκρίνοντας το μηχανιστικό σύμπαν των Αρχών με το αρκετά διαφορετικό και εξίσου μηχανιστικό σύμπαν του Ντεκάρτ, αλλά και αντιπαραβάλλοντάς το με τις υλιστικές θεωρίες τόσο του Χομπς όσο και του Όβερτον, ο Γκέσσεν παρακολουθεί την ανάπτυξη της σκέψης του Νεύτωνα, αλλά και επισημαίνει το γεγονός ότι τα όρια της σκέψης του συναντούν τα όρια της σκέψης συνολικά της αστικής τάξης της εποχής του.

Την έκδοση του κειμένου του Γκέσσεν στα ελληνικά εκτός από το επιμελημένο επίμετρο του Δημήτρη Διαλέτη πλαισιώνουν δυο κείμενα για την ιστορία και τη φιλοσοφία της επιστήμης, του Κώστα Γαβρόγλου και του Αριστείδη Μπαλτά αντιστοίχως, στα οποία θίγονται σημαντικά ζητήματα για τη σχέση μαρξισμού και επιστημών. Δεν υπάρχει χώρος στο πλαίσιο αυτής της παρουσίασης να αναπτυχθούν σοβαρές αντιρρήσεις που εγείρονται από την πλευρά της μαρξιστικής προσέγγισης της επιστήμης. Απαιτείται ένα άρθρο το οποίο θα πραγματευόταν διεξοδικά το πλούσιο θέμα των σχέσεων μαρξισμού και επιστημών. Σημειώνεται, όμως, ότι ο τίτλος της ελληνικής έκδοσης είναι εξαιρετικά φιλόδοξος από την άποψη ότι υπολείπονται κατά πολύ του τίτλου τα περιεχόμενα του βιβλίου και δεν μπορεί να θεωρηθεί παρά ως, ασφαλώς καλοδεχούμενη, σαφώς ατελής πρώτη απόπειρα να ανοίξει το θέμα.

Αποστόλης Λυκούργος

Επισκόπηση

Οι ιδέες του Γκράμσι αποτελούν την αφετηρία για ενδιαφέρουσες παρεμβάσεις στις περιοδικές εκδόσεις της Αριστεράς του τελευταίου διμήνου.

Στο τεύχος της **Ουτοπίας** που κυκλοφορεί (τεύχος 90, Μάιος-Ιούνιος 2010), με κεντρικό τίτλο **"Όψεις του Λαϊκού"**, η **Χρύσα Μητσοπούλου** παρουσιάζει την εργασία της με θέμα **"Ο Gramsci και το φολκλόρ"**. Είναι γνωστό ότι τόσο στα Τετράδια της Φυλακής όσο και στην αλληλογραφία του ο φυλακισμένος ηγέτης του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος έδειχνε ξεχωριστό ενδιαφέρον για τα διάσπαρτα εκείνα στοιχεία της λαϊκής κουλτούρας που συνηθίζουμε να αποκαλούμε λαϊκό φολκλόρ. Η Μητσοπούλου προσπαθεί να αποκωδικοποιήσει το ενδιαφέρον αυτό του Γκράμσι και να ερμηνεύσει τις θεωρητικές του συλλήψεις. Στην πραγματικότητα, ο Γκράμσι ενέτασσε το ενδιαφέρον του για το φολκλόρ στην ευρύτερη προβληματική του για το πώς οι υποτελείς τάξεις μπορούν να μεταμορφώσουν την κουλτούρα τους από ένα διάσπαρτο σύνολο αποσπασματικών ιδεών και πρακτικών σε μία συνεκτική, ηγεμονική ιδεολογία, όπλο απαραίτητο για την κατάληψη της εξουσίας. Η Μητσοπούλου αναδεικνύει έτσι έναν Γκράμσι που υπερασπίζεται το "λαϊκό", την ίδια στιγμή που τονίζει την αξία της συνειδητής παιδαγωγικής παρέμβασης στην ορθή διαμόρφωσή του.

Ο **Πέτρος Παπακωνσταντίνου** επεκτείνει αυτή την προβληματική στο άρθρο του **"Λαϊκισμός και Εργατική Ηγεμονία"**. Βασισμένος στις παρεμβάσεις του Λένιν και του Γκράμσι, θυμίζει την επαναστατική παράδοση πλατιών λαϊκών κινημάτων κάτω από την ηγεσία της εργατικής τάξης, σε αντιπαράθεση με τα "λαϊκά μέτωπα" και τον ευρωκομμουνισμό των ΚΚ, αλλά και με τον εργατισμό της ιταλικής αυτονομίας τις δεκαετίες του '60 και του '70.

Τέλος, στο άρθρο **"Όταν ο Τρότσκι συνάντησε τον Γκράμσι"** του **Θανάση Καμπαγιάννη**, που δημοσιεύεται στην επιθεώρηση **Ένεκεν** (τεύχος 17, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2010), οι ιδέες του Γκράμσι συσχετίζονται με τις επεξεργασίες των επαναστατών μαρξιστών της Τρίτης Διεθνούς: ως σημεία αναφοράς αυτής της συγκριτικής έρευνας χρησιμεύουν τα *Τετράδια της Φυλακής* του Αντόνιο Γκράμσι και τα *Προβλήματα της καθημερινής ζωής* του Λέον Τρότσκι.

Ακόμα, στο περιοδικό Ένεκεν που κυκλοφορεί, ξεχωρίζουμε ανάμεσα στα άλλα τις παρεμβάσεις του **Σπύρου Μαρκέτου** με τίτλο **"Δημοκρατία και Αριστερά"**, αλλά και του **Κώστα Μελά** με θέμα **"Παγκόσμια κρίση, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελλάδα"**.

Οι **Θέσεις** (τεύχος 112, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2010) κυκλοφορούν με αφιέρωμα στην **"Κρίση της Ευρωζώνης"**. Στο τεύχος συμβάλλει ο **Σπύρος Σακελλαρόπουλος** με το κείμενό του **"Ελλάδα 2010: Η επίθεση του κεφαλαίου"**. Κεντρικό κείμενο του αφιερώματος είναι, ωστόσο, αυτό των **Γιάννη Μηλιού** και **Δημήτρη Σωτηρόπουλου** με τίτλο **"Καλωσορίσατε στην έρημο του "ευρωπαϊκού" καπιταλισμού (Η κρίση της στρατηγικής του ευρώ)"**. Οι συγγραφείς αναδεικνύουν το ευρώ και τη νομισματική ενοποίηση σε πυλώνα της στρατηγικής του ευρωπαϊκού κεφαλαίου, αλλά και σε παράγοντα κρίσης και στρατηγικών διλημμάτων για τις άρχουσες τάξεις στη σημερινή συγκυρία. Ωστόσο, η κατάληξη τους είναι πολύ κάτω από τις προσδοκίες: η έξοδος από τη σημερινή φάση της κρίσης ταυτίζεται με την μερική επαναδιαπραγμάτευση του χρέους. Μάλιστα το ύψος της επαναδιαπραγμάτευσης ορίζεται σε ένα "ρεαλιστικό" 50%, το οποίο προκύπτει όχι από τον ταξικό συσχετισμό δύναμης, αλλά από το ότι ένα τέτοιο "κούρεμα" του χρέους είναι "αντιμετωπίσιμο" από το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα. Οι αναλύσεις για τα ζητήματα της πάλης των τάξεων είναι χρήσιμες, αρκεί όμως να μην έχουν ως μέτρο τους τις αντοχές των Ευρωπαίων Τρισέ.

Θανάσης Καμπαγιάννης